

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İlköğretim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Programı

COVID-19 PANDEMİSİNDE 48-72 AY ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİ İLE İLİŞKİLERİ VE
YILMAZLIK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Feyza ÖZKAN YILDIZ

Doktora Tezi

Ankara, 2023

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye... En İyiyeye...

İlköğretim Ana Bilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Programı

COVID-19 PANDEMİSİNDE 48-72 AY ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİ İLE İLİŞKİLERİ VE
YILMAZLIK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

THE EXAMINATION OF 48-72 MONTH OLD CHILDRENS' RELATIONSHIPS WITH THEIR
PARENTS AND RESILIENCE CHARACTERISTICS DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Feyza ÖZKAN YILDIZ

Doktora Tezi

Ankara, 2023

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Feyza ÖZKAN YILDIZ'ın hazırladığı "Covid-19 Pandemisinde 48-72 Ay Çocukların Ebeveynleri ile İlişkileri ve Yılmazlık Özelliklerinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalında Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Fulya TEMEL	İmza
Jüri Üyesi (Danışman)	Prof. Dr. Berrin AKMAN	İmza
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Aysel ÇOBAN	İmza
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Ege AKGÜN	İmza
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Figen ŞAHİN	İmza
İkinci Tez Danışmanı	Unvan Ad SOYADI	Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... Tarihli ve sayılı kararı.

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından / / tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Öz

Bu araştırmanın amacı pandemi döneminde okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlığı ve ebeveyn-çocuk ilişkisi ile mizaç, bağlanma, duygu düzenleme arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Nicel desende gerçekleştirilen bu araştırma ilişkisel tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Araştırmanın çalışma grubunu Konya ilinden uygun örnekleme yolu ile seçilen 330 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma verileri 2020-2021 eğitim öğretim yılı ikinci yarısında toplanmıştır. Değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkileri ölçmek için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çocukların toplam yılmazlık puanlarını cinsiyet, sıcakkanlılık ve sebatkarlık anlamlı derecede olumlu yordamaktadır. Çocukların öz-düzenleme/sosyal yeterlilik düzeylerini cinsiyet ve sebatkarlık mizaç özellikleri anlamlı derecede yordamaktadır. Çocukların duyguları anlama beceri düzeylerini sıcakkanlılık ve sebatkarlık mizaç özelliği, empati/sorumluluk düzeylerini cinsiyet ve sebatkarlık mizaç özelliği anlamlı derecede olumlu yordamaktadır. Araştırmada ebeveyn-çocuk olumlu ilişki düzeylerini yordamada çocukların duygu düzenleme ve bağlanma düzeyleri istatistiksel olarak anlamlıdır. Ebeveyn-çocuk çatışma puanlarını ise sebatkarlık ve duygu düzenleme becerisi negatif yönde yordarken, tepkisellik mizaç özelliği pozitif yönde yordamaktadır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular alan yazında var olan araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinden tartışılmaktadır.

Anahtar sözcükler: yılmazlık, ebeveyn-çocuk ilişkisi, mizaç, bağlanma, duygu düzenleme, Covid-19 pandemisi, okul öncesi dönem

Abstract

The aim of this study is to reveal the relationships between preschool childrens' resilience and parent-child relationship and temperament, attachment, and emotion regulation during the pandemic period. This research, which was carried out in a quantitative design, is descriptive research in the survey method. The study group consists of 330 children selected by convenient sampling from the province of Konya. Data were collected in the second half of the 2020-2021 academic year. Multiple linear regression analysis was performed to measure the direct and indirect relationships between the variables. According to the results obtained from the study, gender, warmth, and perseverance predicted the total resilience scores of children positively significant. Gender and perseverance temperament characteristics significantly predict children's self-regulation/social competence levels. Warmth and persistence temperament traits significantly predict children's ability to understand emotions, and gender and persistence temperament traits significantly predict empathy/responsibility levels. In the study, emotional regulation and attachment levels of children were statistically significant in predicting parent-child positive relationship levels. Persistence and emotion regulation skills predicted parent-child conflict scores negatively, while reactivity predicted temperament trait positively. The findings obtained from this research are discussed within the framework of the results obtained from the existing research in the literature.

Keywords: resilience, parent-child relationship, temperament, attachment, emotion regulation, Covid-19 pandemic, pre-school period

Teşekkür

Bu çalışma sadece benim emeğim değil, hayatımdaki pek çok insanın yanımda var olması ile son haline ulaştı. Bunların en başında öğrencisi olduğum için kendimi her zaman şanslı hissettiğim, sadece Dr. unvanımı almamda değil hayatımda baş etmekte zorlandığım her konuda sevgisi ve şefkati ile her zaman destek olan, beni yapabileceğim konusunda cesaretlendiren değerli danışmanım Prof. Dr. Berrin AKMAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçteki en büyük şansım sizsiniz...

Tez izleme komitemde yer almayı kabul ederek tezimin gelişmesi için bilgilerini, tecrübelerini ve desteklerini esirgemeyen değerli hocalarım Doç. Dr. Aysel ÇOBAN ve Doç. Dr. Ege AKGÜN hocalarıma çok teşekkür ederim.

Tez savunma jürisinde yer alan değerli hocalarım Prof. Dr. Fulya TEMEL'e ve Dr. Öğr. Üyesi Figen ŞAHİN'e görüşleri ve önerileri ile tezimin son haline ulaşması için sağladıkları katkılardan dolayı çok teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitimim boyunca beni her zaman destekleyen, sunduğu önerilerle ufkumu genişleten ve daha iyisinin her zaman mümkün olduğunu gösteren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Arif YILMAZ'a destekleri için çok teşekkür ederim. İyi ki varsınız...

Bu zorlu sürecin hüznelerini ve sevinçlerini birlikte yaşadığımız, mesai arkadaşılığından çok daha öte birlikte zaman geçirmek için fırsat kolladığımız, her anımızı güzelleştirdiğimiz değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Dr. Ayça ÜLKER'e, Dr. Öğr. Üyesi Hande AYDOS'a ve Dr. Öğr. Üyesi Ramle Gül HAZAR'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Uzakta da olsak her zaman varlığınızı hissettirdiğiniz için sonsuz teşekkürler...

Öğrencisi ve çalışanı olduğum için kendimi her zaman şanslı hissettiğim H. Ü. Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı'ndaki yollarımızın kesiştiği tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma bana kattıkları her şey için çok teşekkür ederim.

Pandemi sürecinin zorluklarıyla baş ederken araştırmama katılmayı kabul ederek veri toplama sürecimi kolaylaştıran değerli ebeveynlere ve değerli öğretilmenlere çok teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemde en büyük paya sahip olan canım annem, babam ve kardeőlerim yanımda olduğunuz ve destekleriniz için çok teşekkür ederim.

En özel teőekkürüm ise değerli eőim ve sevgili kızıma... Bu zor yolculukta her koşulda yanımda olan, iőlerimi kolaylaştıran ve duygusal desteğini esirgemeyen değerli eőim Ali YILDIZ'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Son olarak bu tez, sürecin her anına őahit olan, bu tezle birlikte büyüyen ve minicik kalbiyle beni kocaman cesaretlendiren canım kızım Beril YILDIZ'a ithafımdır. Büyüme ne őahit olmak benim için en büyük şans...

İçindekiler

Kabul ve Onay.....	ii
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Teşekkür.....	v
Tablolar Dizini.....	x
Şekiller Dizini.....	xiii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	xiv
Bölüm 1 Giriş.....	1
Koruyucu Faktörler ve Risk Faktörleri	1
Problem Durumu	3
Araştırmanın Amacı ve Önemi	8
Araştırma Problemi	11
Sayıtlılar	12
Sınırlılıklar	12
Tanımlar.....	12
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	14
Araştırmanın Kuramsal Temeli.....	14
Erken Çocukluk Döneminde Yılmazlık Becerilerinin Gelişimi.....	19
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi	21
Mizaç.....	28
Bağlanma Kuramı	31
Duygu Düzenleme.....	36
İlgili Araştırmalar	40
Bölüm 3 Yöntem.....	58
Araştırmanın Modeli	58

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	58
Veri Toplama Süreci.....	61
Veri Toplama Araçları	62
Verilerin Analizi	65
Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği.....	68
Bölüm 4 Bulgular, Yorumlar ve Tartışma.....	70
Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne İlişkin Puanların Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi.....	70
Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne Ait Puanların Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi.....	79
Yılmazlık ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ile Mizaç, Bağlanma ve Duygu Düzenleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	85
Mizaç, Bağlanma, Duygu Düzenleme ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ile Yılmazlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	87
Mizaç, Bağlanma ve Duygu Düzenleme ile Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	90
Tartışma.....	92
Bölüm 5 Sonuç ve Öneriler.....	108
Sonuç.....	108
Öneriler	110
Kaynaklar	113
EK-A: Ölçme Araçlarının Kullanımı İçin İzin Yazışmaları	cxlvii
EK-B: Ölçme Araçlarının Geçerlik-Güvenirlik Bulguları	cxlix
EK-C: Öğretmen/Ebeveyn Gönüllü Katılım Formu	clvii
EK-Ç: Veli Onam Formu.....	clviii
EK-D: Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi ve MEB İzni.....	clix
EK-E: Etik Beyanı.....	clxi

EK-F: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	clxii
EK-G: Thesis/Dissertation Originality Report.....	clxiii
EK-H: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı.....	clxiv

Tablolar Dizini

Tablo 1	<i>Koruyucu Faktörler ve Risk Faktörleri</i>	2
Tablo 2	<i>Katılımcılara İlişkin Demografik Özellikler</i>	59
Tablo 3	<i>Anne-Babaların Meslek Grupları</i>	60
Tablo 4	<i>Normallik Varsayımı İncelenmesi</i>	66
Tablo 5	<i>Ölçek Puanlarının Güvenirliği</i>	69
Tablo 6	<i>Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Sonuçları</i>	70
Tablo 7	<i>Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Yaşa Göre Mann-Whitney U Sonuçları</i>	71
Tablo 8	<i>Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Anne Yaşına Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları</i>	72
Tablo 9	<i>Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Baba Yaşına Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları</i>	73
Tablo 10	<i>Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları</i>	74
Tablo 11	<i>Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Baba Öğrenim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları</i>	75
Tablo 12	<i>Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Anne Çalışma Durumuna Göre Kruskal-Wallis Sonuçları</i>	76

Tablo 13	<i>Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Baba Çalışma Durumuna Göre Kruskal-Wallis Sonuçları</i>	77
Tablo 14	<i>Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Çocukların Toplam Okul Öncesi Eğitime Devam Süresine Göre Mann-Whitney U Sonuçları.....</i>	78
Tablo 15	<i>Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Sonuçları.....</i>	79
Tablo 16	<i>Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Yaşa Göre Mann-Whitney U Sonuçları.....</i>	79
Tablo 17	<i>Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Anne Yaşına Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları</i>	80
Tablo 18	<i>Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Baba Yaşına Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları</i>	81
Tablo 19	<i>Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları.....</i>	82
Tablo 20	<i>Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Baba Öğrenim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları.....</i>	82
Tablo 21	<i>Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Anne Çalışma Durumuna Göre Kruskal-Wallis Sonuçları</i>	83
Tablo 22	<i>Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Baba Çalışma Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları.....</i>	84

Tablo 23	<i>Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Çocukların Toplam Okul Öncesi Eğitime Devam Süresine Göre Mann-Whitney U Sonuçları</i>	84
Tablo 24	<i>Değişkenlere İlişkin Spearman Brown Korelasyon Değerleri</i>	85
Tablo 25	<i>Yılmazlığı Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi</i>	87
Tablo 26	<i>Öz-düzenleme/Sosyal Yeterliliği Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi</i>	88
Tablo 27	<i>Duyguları Anlama/Açıklamayı Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi</i>	89
Tablo 28	<i>Empati/Sorumluluğu Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi</i>	89
Tablo 29	<i>Ebeveyn-Çocuk Olumlu İlişisini Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi</i>	90
Tablo 30	<i>Ebeveyn-Çocuk Çatışma İlişisini Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi</i>	91

Şekiller Dizini

Şekil 1	<i>Değişkenler Arasındaki İlişki Şeması.....</i>	11
Şekil 2	<i>Ölçüt Üzerinde Ana Etkiye Sahip Değişkenler.....</i>	25
Şekil 3	<i>Risk ve Varlık Değişkenlerine Ebeveynliğin Aracı Etkisi.....</i>	26

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

COVID-19 : Koronavirüs Hastalığı

WHO : World Health Organization

Bölüm 1

Giriş

Yılmazlık hayatta karşılaşılan zor zamanlardaki stresle başa çıkma, çocuklukta dezavantajlı durumların üstesinden gelme, travmadan kurtulma ve büyüüp gelişmek için fırsatlara ulaşmaya yardımcı olan bireysel bir özelliktir (Werner & Smith, 2001; Masten & Coatsworth, 1998). Yılmazlığın tanımına bakıldığında farklı boyutlarının ele alındığı pek çok tanım bulunmaktadır. Masten ve Obradovic'e (2006) göre yılmazlık, güçlü bir durum karşısında olumlu uyumla ilişkili pek çok kavramı içine alan geniş bir kavramsal çerçevedir. Bu tanım kapsamında bir çocuğun yılmazlık özelliği gösterebilmesi için çocuğun uyumunu zorlaştıracak bir tehdit unsuru ve bu tehdide karşı olumlu uyum göstermesi beklenmektedir. Masten'e (2007) göre gelişim biliminde yılmazlık genellikle gelişime zarar verme potansiyeli olan olumsuzluklara maruz kalırken veya kaldıktan sonra olumlu uyumu kastetmektedir. Bu tanımlardaki ortak nokta insanların daha fazla risk altında olmasına rağmen beklenenden daha fazla başarılı hayat sağlayabilmeleridir (Goldstein & Brooks, 2013). Masten (2001)'e göre eğer bireylerin hayatlarında gelişimlerini tehdit eden bir durum olmamışsa yılmaz olarak nitelendirilmezler. Bireylerin yılmaz sayılması için gelişimini tehdit etme potansiyeline sahip tehlikelerle karşılaşması gerekmektedir. Bu tehlikeler bireyin geçmiş yaşantısında olabileceği gibi halen içinde bulunduğu bir tehdit de olabilir. Bu risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin birey üzerindeki etkilerinin incelenmesi olumlu uyumun daha iyi anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

Koruyucu Faktörler ve Risk Faktörleri

Yılmazlık tanımları her zaman risk, sıkıntı ve olumsuz yaşam olayları gibi terimlerle kavramsallaştırılan iyi uyum göstermeyi engelleyen tehdit unsurlarını dikkate almaktadır. Yılmazlık uyum modelinin tanımlanmasında bireyin gelişimini olumsuz etkileyen bir risk faktörü ve bu risk faktörüne rağmen bireyin gösterdiği uyumun iyi olduğu hakkında yargıya varılması gerekmektedir (Wright ve diğerleri, 2013).

Risk faktörleri okul başarısızlığı, zihinsel hastalıklar, suça eğilim, mesleki istikrarsızlık ve yoksulluk gibi istenmeyen sonuçların olasılığını arttıran kişisel ya da

çevresel faktörlerdir (Masten & Reed, 2002). Çok sayıda risk faktörleri ile büyümelerine rağmen başarı gösteren çocuklar yılmaz çocuklardır. Zorlukların üstesinden gelen ve başarılı olan çocukların, ailelerinin ve topluluklarının sahip olduğu özellikler koruyucu faktörler olarak adlandırılmaktadır (Doll, 2013; Brassard & Boehm, 2007).

Devereux Yılmaz Çocuk Merkezi'nin risk ve koruyucu faktörler çerçevesine bakıldığında; risk faktörlerinin olumsuz gelişimsel sonuçla ilişkili çevresel veya bireysel nitelikler olduğu görülmektedir. Koruyucu faktörlerin yokluğunda sayısız risk faktörüne sahip çocuklar savunmasız olarak tanımlanmaktadır. Koruyucu faktörler ise riskin etkisini engelleyen ve olumsuz sonuçların olasılığını azaltan çevresel ve bireysel özelliklerdir. Çocuklar için koruyucu faktörler tutarlı ebeveynlik, nitelikli öğrenme yaşantıları, olumlu okul iklimi, iyi bir sosyal-duygusal beceriler ve bir yetişkin ile kurulan bağı içermektedir. Bireyin hayatında var olan koruyucu faktörler ve risk faktörleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Koruyucu Faktörler ve Risk Faktörleri

Koruyucu Faktörler	Risk Faktörleri
Çocuk	
Doğum öncesi bakım	Doğum öncesi beyin hasarı
Doğru beslenme	Düşük doğum ağırlığı/prematüre
Kolay mizaç	Doğum öncesi zayıf bakım
Aileye bağlanma	Fiziksel ve zihinsel engellilik
Problem çözme becerileri	Bebeklik dönemindeki kötü sağlık
Okul başarısı	Bebek ve çocukta güvensiz bağlanma
İç denetim odağı	Yetersizlikler
Sosyal yeterlilik	Kötü beslenme
Sosyal beceriler	Zor mizaç
Etkili duygu ve baş etme becerileri	Zayıf akran ilişkileri
İyi iletişim ve kendi kendine yardım becerisi	Düşük öz-güven
Bağımsız davranışlar	Düşük zihinsel sağlık durumu
Okur-yazarlık etkinliklerinde erken başarı	Dürtüsellik
Sosyal ilişkiler	
Aile	

Bakım verenle geçirilen kaliteli zaman	Yoksulluk
Anne eğitim seviyesinin yüksek olması	Ebeveyn işsizliği göçmenlik
Şefkat ve sevgi bağları	Aile üyesinin ölümü
Aile üyelerinden destek	Düşük anne eğitimi
Finansal güven/yüksek sosyo ekonomik durum	Annenin sağlık problemleri (anksiyete, depresyon)
Dört veya daha az kardeş	Gelişimsel geriliğe sahip kardeş
Kardeşler arası iki yıldan fazla süre	Büyük aile (dört kardeştan fazla olması)
Düzenli tutarlı rutinler ve bakım	Doğum aralığının iki yıldan az olması
Tv izleme kontrolü	Kısıtlı çevre
Sıklıkla hikâye kitabı okuma ve tartışma	Düzenli olmayan rutinler
Çocuğun okuluna ve ebeveyn programlarına katılma	Limitsiz tv izleme
Okul ve çocuk bakımı	
Okula aidiyet bağlılık	Zorbalık
Olumlu okul iklimi	Akran reddi
Olumlu akran ilişkileri	Okula bağlılığın düşük olması
Olumlu davranış yönetimi	Katı veya özel yetenek odaklı program
Çocuğun güçlü yanlarına ve ihtiyaçlarına odaklanan yüksek kaliteli programlar	Yetersiz davranış yönetimi
Zengin dil modeli sağlayan yetişkinler	
Toplum	
Arkadaşlardan ve dini gruplardan destek	Sosyoekonomik dezavantaj
Çocuk bakımı ve eğitimsel fırsatların varlığı	Sosyal ya da kültürel ayrımcılık
Topluluk programları (okur-yazarlık, meslek eğitimi, ebeveynlik)	Sosyal izolasyon
	Ailelere destek olan toplulukların az olması

(Wright ve diğerleri, 2013; Masten, 2009; Rowe & Steward, 2009; Catalano ve diğerleri, 2004; Olsson ve diğerleri, 2003)

Problem Durumu

Koronavirüs hastalığı (Covid-19) ilk olarak 31 Aralık 2019'da Çin'in Wuhan eyaletinde ortaya çıkmıştır ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) tarafından uluslararası bir halk sağlığı acil durumu ilan edilmiştir (Zhou ve diğerleri, 2020). Küresel Koronavirüs Hastalığı (Covid-19) çocuk ve ergen sağlığı için önemli derecede zorlukların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Hastalık ve uzun süreli sosyal mesafeyi gerektiren Covid-19

pandemisinin gençlerin refahı üzerinde bir takım olumsuz etkilerinin olacağı beklenmiştir (Dvorsky ve diğerleri, 2020; Cui ve diğerleri, 2021). Karantina ve sosyal izolasyonla birlikte birçok ülkede üniversiteler, okullar, anaokulları ve oyun alanları kapatılmış, uzaktan çalışma uygulamaları ve hareket kısıtlamaları getirilmiştir. Bununla birlikte birçok aile eş zamanlı olarak ekonomik belirsizlik ve ebeveynliğin getirdiği zorlukların üstesinden gelmek zorunda kalmıştır (Dvorsky ve diğerleri, 2020).

Covid-19'un fiziksel ve psikolojik refah üzerindeki etkileri düşünüldüğünde çocuklar ve aileler hassas gruptadır. Uzun süreli bir arada yaşamayı gerekli kılan karantina uygulamalarının ailenin duygusal iklimi üzerinde olumsuz etkileri olmuştur. Ebeveynler için iş ve ev arasındaki sınırlar tamamen ortadan kalkmıştır. Evden çalışmaya devam eden ebeveynler, iş ve aile arasında bir denge sağlamak için mücadele etmekte ve yoğun psikolojik sıkıntı yaşamaktadırlar (Di Giorgio ve diğerleri, 2021). Ebeveynler sorumluluklar, beklentiler ve roller çatışmasını yönetirken (ebeveyn, eş, çalışan, işveren, bakım veren yetişkin, öğretmen) gelecek hayatları ve ailelerini nasıl güvende tutacakları konusunda korku ve belirsizlikle karşı karşıya kalmaktadırlar (Coyne ve diğerleri, 2020).

Karantina genellikle insanlar için istenmeyen bir durumdur. Pandemi sebebi ile ülkeler hastaları izole etmeye, karantinaya almaya ve sosyal mesafeyi içeren toplumu çevreleme önlemleri uygulamaya başlamışlardır (Andejany ve diğerleri, 2020). Sevdiklerinden ayrılma, özgürlük kaybı ve hastalık konusundaki belirsizlikler insanlar için can sıkıcı bir durumdur (Brooks ve diğerleri, 2020). UNESCO'ya (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü) göre Covid-19 sürecinde 1,38 milyar çocuğun grup etkinliklerine, takım sporlarına veya oyun alanlarına erişimi olmadığını ve okula gitmediği tahmin edilmektedir. Buna bağlı olarak Covid-19'un aile yaşamı üzerinde de olumsuz etkileri olmuştur. Ebeveynler ve çocukların bakımları ile ilgilenen yetişkinler durumun ne kadar süreceği konusunda hiçbir netlik olmadan çocukların bakımına devam ederken, çalışan ebeveynler iş hayatlarını uzaktan devam ettirmeye başlamışlardır (Cluver ve diğerleri, 2020; Chung ve diğerleri, 2020). Çoğu insan için böyle bir süreçte çocukları evde meşgul etmek

ve güvende tutmak zordur. Birçok ailenin karşı karşıya olduğu yüksek derecede ekonomik belirsizlik göz önüne alındığında, bu durum düşük gelirli ve kalabalık evlerde yaşayanlar için daha da zorlaşmaktadır (Cluver ve diğerleri, 2020). Covid-19 pandemisi, sosyal izolasyonla ilgili finansal güvensizlik, bakım verme yükü ve karantina sebebi ile yaşanan stres (rutinlerin değişmesi) gibi zorluklar nedeni ile çocuklar ve ailelerin refahı için ağır bir risk oluşturmaktadır (Prime ve diğerleri, 2020).

Okulların kapanması ile ebeveyn ve çocuklarda artan stres, medyadaki olumsuz haberler ve korku ile yaşamak bireylerin hoşgörüsü ve düşünme kapasitesine zarar vermektedir. Yüksek derecede ekonomik belirsizlik ve azalan sosyal desteğin ebeveynlik stresini attırdığı varsayılmaktadır (Cluver ve diğerleri, 2020; Chung ve ark., 2020). Covid-19 ebeveynler üzerinde büyük bir etkiye ve yüksek düzeyde strese sebep olmaktadır. Yaşanan ebeveyn stresinin düzeyi arttıkça katı ebeveynlik tutumlarının artmasına ve ebeveyn-çocuk ilişkisi yakınlığının da azalmasına sebep olmaktadır (Chung ve diğerleri, 2020). Çocuklar ve gençler Covid-19 sebebi ile depresyon ve anksiyete belirtileri yaşadıklarını belirtmişlerdir (Xie ve diğerleri, 2020), dahası yaşam tarzında meydana gelen değişiklikler ve karantinanın sebep olduğu stresin çocukların fiziksel ve zihinsel sağlıklarını da olumsuz etkileyebileceği öngörülmektedir (Wang ve diğerleri, 2020). Karantina uygulamaları çocukların ve gençlerin duygu durumlarını ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemekte, aileler kendilerini daha stresli hissetmektedir. Ailelerin kendilerini daha stresli hissetmeleri, çocukları ile ilgili daha fazla duygusal problem belirtme eğilimine yol açmaktadır (Orgilés ve diğerleri, 2020). Çocukların okula gitmemeleri ve evde kalmalarının halk sağlığı açısından olumlu faydaları olmasına rağmen rutinlerin değişmesi çocuklarda belirsizliğe sebep olmaktadır. Rutinlerin belirsizliği ile çocuklar, akranlarına ve sevdiklerine fiziksel yakınlıktan kaçınmaktadırlar (Weaver & Wiener, 2020). Karantina uygulamaları ile hem annelerde hem de çocuklarda uyku kalitesinde kötüleşme, çocuklarda artan duygusal belirtiler ve öz-düzenleme güçlükleri gözlemlenmiştir. Ayrıca uyku kalitesindeki bozulmalar anne ve çocukların psikolojik refahını etkilemektedir (Di Giorgio ve diğerleri, 2021).

Covid-19'un çocuklar ve aileler üzerindeki olumsuz etkilerinin aksine ebeveyn-çocuk ilişkisinde artan duygusal yakınlık, ailelerin serbest oyun ve yaratıcılık için daha fazla zaman ayırma gibi olumlu yönlerinin de olabileceği düşünülmektedir. Bu noktadan hareketle Covid-19 pandemi sürecinde ebeveyn-çocuk ilişkisini inceleyen araştırmada ebeveynlerin çocuğun duygularına uyum sağlama, duygu durumlarına duyarlı olma, çocuğun zihinsel durumlarını tanıma, anlama ve yansıtma becerisi ortaya koyulmuştur (Gambin ve diğerleri, 2020). Covid-19 karantinasından sonra ebeveyn ve çocukların karantina öncesine göre anlamlı şekilde daha fazla yakınlık kurduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte annelerin evde çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmelerine ve stres nedeniyle çatışma puanının daha yüksek olmasının beklenmesine rağmen, annelerin çocuklarıyla olan ilişkisinde çatışma puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir (Andejany ve diğerleri, 2020). Bu durumda Covid-19 pandemisi ile ebeveyn-çocuk ilişkisindeki bu olumlu deneyimlerin yordayıcılarının neler olduğu ile ilgili bir soru ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda bu sorunun cevabını bulmak için bağlamsal, ekolojik ve yılmazlığa dayalı modeller ışığında kişilerarası ve bireysel düzeyde dinamik değişkenler incelenmelidir (Gambin ve diğerleri, 2020).

Yılmazlığın çıkarımsal bir kavram olması nedeniyle bir sistemin yılmazlığına karar vermek için, potansiyel bir tehdit olup olmadığına ve sistemin yapması gereken şeyi yapıp yapmadığını belirlemek için kriterler olmalıdır. Bir çocuğun yılmaz olarak nitelendirilmesi için çocuğun hayatında önemli bir tehdit olması ve çocuğun olumlu uyum beklentilerini karşılıyor olması gerekmektedir (Masten & Obradovic, 2006; Masten & Coatsworth, 1998). Bir bireyin gelişimi kişisel (genetik, hormonal, nöral, kardiyovasküler vd.) ve bireyin yaşamının gömülü olduğu sistemler arasındaki etkileşimlerle devam etmektedir (Riley & Masten, 2005). Çocuklar ve çocuk gelişimine yönelik en yıkıcı tehditler bu sistemler zarar gördüğünde, yok edildiğinde ve zorlukların bir sonucu olarak anormal şekilde geliştiğinde ortaya çıkmaktadır. İnsan beyninin öğrenme sistemleri, yeterli motivasyon sistemleri, strese duyarlı sistemler, öz düzenleme sistemleri, aile sistemi, okul sistemi, akran sistemi ve kültürel/toplumsal sistemler yılmazlıkla ilgili uluslararası literatürde yer alan uyum

sistemlerini oluşturmaktadır (Masten & Obradovic, 2006). Buna göre yılmazlık tek bir özellik veya süreçten ziyade birçok özelliği ve süreci kapsamaktadır.

Karantina düzenlemeleri gevşedikçe ve topluluklar yeniden açılmaya başladığında Covid-19'a karşı belirli uyarlanabilir süreçlerin daha iyi anlaşılmasını kolaylaştırmak için araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Kısa ve uzun vadede uyumu incelemek, zaman içinde ve ani gelişen stresli durumların olduğu dönemlerde refahı teşvik eden faktörlerle ilgilenmek çok önemlidir. Uyarlanabilir baş etme ve yılmazlığı arttırıcı süreçler tanımlanarak bu pandemi sırasında gençlerin refahı ve gelecekteki krizlerin iyileşmesi sağlanabilir (Dvorsky ve diğerleri, 2021). Bireylerin yılmazlık düzeylerini hangi faktörlerin desteklediğini anlamak kanıta dayalı müdahale stratejilerinin geliştirilmesi için esastır (Gartland ve diğerleri, 2019).

Yılmazlık yetkin ve şefkatli insanlarla yakın ilişkiler, kararlı aileler, etkili okullar ve topluluklar, başarılı olma fırsatları ve dış çevre ile kurulan olumlu etkileşimler gibi uyarlanabilir sistemlerden ortaya çıkmaktadır (Masten, 2014). Çocukların zorlu koşulların üstesinden geldiği durumlarda olağanüstü yetenekler, şans ve kaynaklar gibi istisnai durumlar olsa da aslında yılmazlık aile ve toplum ilişkilerindeki insan kaynaklarının günlük normal akışından gelmektedir (Masten, 2014; Masten, 2001). Çocuklar, aileler ve topluluklardaki bu normal akış Covid-19'a karşı bilimsel ve halk sağlığı yanıtında çok önemli bir role sahiptir (Dvorsky ve diğerleri, 2020). Covid-19 bağlamında riske karşı tampon oluşturmada aile süreçlerinin yanı sıra paylaşılan aile inançları ve yakın ilişkiler yılmazlığı teşvik etmektedir (Prime ve diğerleri, 2020). Bireysel yılmazlığın geliştirilmesinde çocukların hayatlarının gömülü olduğu aile ve toplum gibi sistemlerin yılmazlığı, çocukların yılmazlığını etkilemektedir (Masten, 2015). Bundan dolayı, küresel bir pandemi sırasında çocuk ve ergenlerin yılmazlığı bu sistemlerin yılmazlığına bağlıdır (Dvorsky ve diğerleri, 2020).

Yüksek riskli ortamlarda yaşayan küçük çocukların hayatında sahip olduğu koruyucu faktörler stresin olumsuz etkilerini hafifletmektedir (Sharma ve diğerleri, 2019). Yapılan araştırmalar duygu düzenleme, mizaç ve bağlanmanın çocukların yılmazlığı üzerinde doğrudan etkisini ortaya koymaktadır (Norofia-Zhou ve diğerleri, 2021; Sattler ve diğerleri,

2018; Graziano ve diğeri, 2011; Buckner ve diğeri, 2003). Duygu düzenleme ve öz-düzenlemenin yüksek riskli ortamlardaki çocuklar için koruyucu faktör olduğu ortaya koyulmuştur (Lengua, 2002; Ingoldsby ve diğeri, 1999). Erken çocukluk dönemindeki ebeveynlerin bilişsel uyarımı ve duygusal desteği bu dönemdeki çocukların bilişsel ve dil puanlarında yükselme, davranış problemlerinde azalma ve sosyal becerilerinde artışı yordamaktadır (Harden & Wittaker, 2011).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Dünya çapında hızla yayılan Covid-19 salgını bireylerin günlük yaşamlarında büyük bir değişiklik yaparak sosyal, duygusal ve psikolojik sorunlara zemin hazırlamıştır. Bu salgın çocukları ve aileleri kendileri için büyük bir zorluk olan günlük rutinlerindeki önemli değişikliklere uyum sağlamalarına zorlamaktadır. Covid-19 salgını hastalık ve ölüm oranları gibi doğrudan etkilerinin yanında ekonomi, iş yeri, okul ve sosyal yaşam üzerindeki dolaylı etkileri ile de dünya genelinde toplulukları etkilemiştir. Bu durumdan en çok etkilenen bireylerin çocuklar olduğu ve bu nedenle günümüzde yaşanan salgının çocukların yılmazlıkları ve aile-çocuk ilişkisini etkileyen faktörler kapsamında incelenmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Afet tanımları değişkenlik gösterse de birçok insanın hayatını tehdit eden büyük ölçekli bozulmalara neden olan koşulların olduğu konusundaki görüş temeldir (Masten ve Motti-Stefanidi, 2020). Afetlerin çocuk gelişimi üzerindeki etkisi ile ilgili yapılan araştırmalar sel, deprem, tsunami gibi yalnızca doğal afetler ya da petrol sızıntısı gibi teknolojik afetlere odaklanmaktadır (Osofsky & Osofsky, 2018). Aldrich (2012) afet tanımını geniş bir bakış açısıyla uyumlu olarak "normal faaliyetleri askıya alan ve toplum çapında ciddi hasara neden olan veya tehdit eden bir olay (s.3)" şeklinde ifade etmektedir. Hızla yayılan Covid-19 pandemisi de dünya genelinde insanların hayatlarını hastalık kapsamında doğrudan ve ekonomik zorluklar açısından da dolaylı olarak tehdit ederek küresel bir tehdit oluşturmaktadır (Masten & Motti-Stefanidi, 2020).

Pandemi sırasında artan ev işi, çocuk bakımına harcanan zamanın artması, hastalığa yakalanma korkusu, ekonomik kaygılar ve düşük düzeyde sosyal destek ebeveynler için stres yaratmaktadır (Hendry ve diğerleri, 2022; Chin ve diğerleri, 2020). Bu sorunlar da çocukların gelişimleri için risk faktörü oluşturmaktadır (Hendry ve diğerleri, 2022). Artan stres ve risk faktörlerine rağmen yapılan araştırmalar ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumlu yönde değişmesi ve bu durumun da çocukların sosyal-duygusal gelişimleri üzerindeki etkisinin olumlu olduğunu göstermektedir (Doğan ve Kasımoğlu, 2022; Bilal ve diğerleri, 2021; Chin ve diğerleri, 2020; Andejany ve diğerleri, 2020; Cusinato ve diğerleri, 2020). Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar ebeveynlerin sosyal izolasyonla birlikte çocuklarıyla geçirdikleri ortalama sürenin ve ebeveyn-çocuk yakınlık puanlarının karantina öncesine göre anlamlı derecede yükseldiğini göstermektedir. Ebeveynler okulların kapanmasıyla çocukların sosyal ve duygusal iyi oluşlarının olumsuz etkilendiğini, öfke nöbetleri, endişe, yapışkanlık, can sıkıntısı ve yetersiz uyarana maruz kalma şeklinde belirtmektedirler. Bununla birlikte bazı ebeveynler çocukların kardeşleriyle oynamak için daha fazla zamanları olduğu ve olağan rutinelere bir mola olduğunu belirterek karantina sürecinin olumlu tarafları olduğunu da belirtmişlerdir (Egan ve diğerleri, 2021). Ebeveynlerin, ebeveynlik görevlerini yönetmede yetkin olduklarına dair inançları ve çocuklarla birlikte etkinlikleri paylaşmaları, çocukların duygusal ve davranışsal iyi oluşları üzerinde koruyucu bir faktör olarak görülmektedir (Hendry ve diğerleri, 2022; Nicolì ve diğerleri, 2022; Morelli ve diğerleri, 2020).

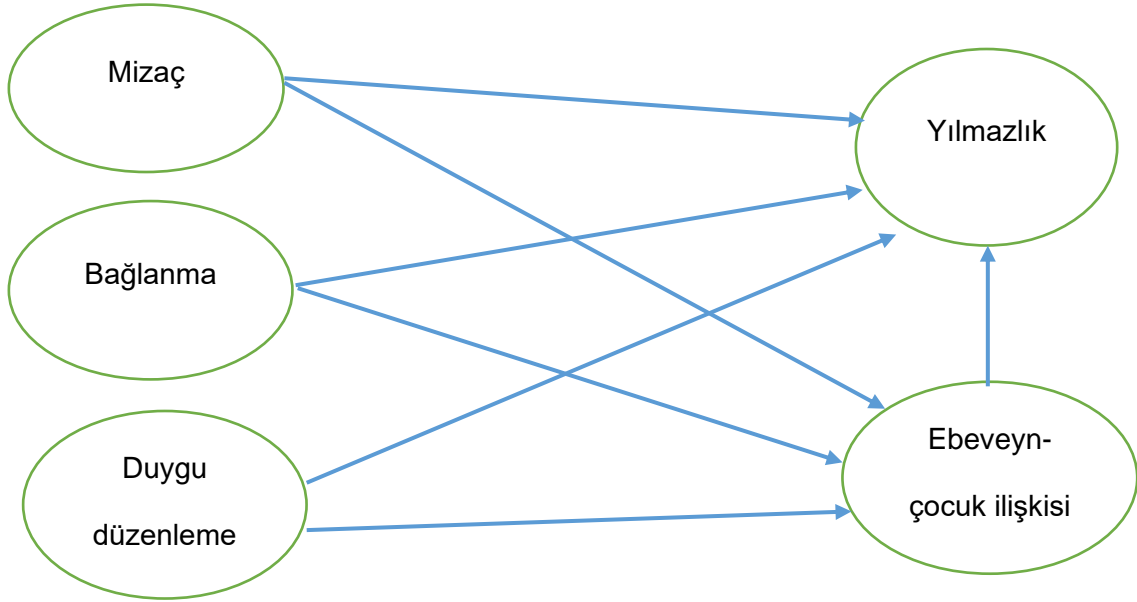
Sosyal ve ailesel faktörlerin yılmazlık ve ebeveyn-çocuk ilişkisi işleyişinde önemli olduğu yapılan araştırmalarla desteklenmektedir. Ebeveynin zihinsel sağlığı, kaygı ve depresyon gibi özellikleri ve çocuğun kendi bireysel özellikleri de ebeveyn-çocuk ilişkisinde önemlidir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi çocukla ilişkili pek çok faktörden de etkilenmektedir. Örneğin çocuklarının mizaçlarını zor mizaç olarak düşünen ebeveynler çocuklarıyla etkileşimlerinde daha az keyif ve tatmin yaşayabilirler. Ebeveynler yüksek sıkıntı içinde olduklarında, sorunlu ilişkiler yaşadıklarında ve çocukları zor mizaca sahip olduklarında

ebeveyn katılımı daha az olmaktadır (Giallo ve diğeri, 2013). Bebeğin duygu düzenlemesi (Feldman, 2015) ve ebeveynin uyumlu bakım vermesi karşılıklı olarak birbirini etkilemekte ve çocukların duygu düzenleme becerileri ebeveyn davranışlarını şekillendirmektedir (Kiel & Kalomiris, 2015). Riskli koşullarda çocukların zayıf duygu düzenleme becerileri, düşük anne duyarlılığına sebep olmaktadır (Halligan ve diğeri, 2013). Bebeğin bakım veren yetişkin ile gerçekleştirdiği güvenli bağlanma da olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin devam etme olasılığını arttırmaktadır (Thompson, 2000). Tepkisel mizaç özelliği olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ile negatif ilişkili (Acar ve diğeri, 2018) ve çocukların olumsuz kontrol özelliği ile ilişkilendirilen olumsuz ebeveyn özellikleri de çocukların öz-düzenleme becerilerinin zayıf olmasına sebep olmaktadır (Song ve diğeri, 2018).

Erken dönemde zorluklara maruz kalma, bir çocuğun erken çocukluk döneminde duygusal, sosyal ve akademik gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle yüksek risk altındaki okul öncesi dönem çocuklarında yılmazlığı arttırabilecek faktörlerin belirlenmesi, onların gelişimi üzerinde önemli uzun vadeli etkilere sahip olacaktır. Covid-19 pandemisi birçok sistemin karşı karşıya kalmaya hazır olmadığı bir küresel felaketi temsil ettiği için çocuklar, aileler, okullar ve topluluklar için belirli zorluklar yaratmıştır. Okullar ve iş yerlerinin kapanması, evde kalma süreci ve hastalık önlemleri sebebi ile dünya çapında insanların hayatları kesintiye uğramıştır. Bu süreç pek çok sıkıntı ve risk faktörünü birlikte getirirse de gözlemlenebilir yılmazlık belirtileri ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda Covid-19 sürecinde okulların kapanması ve hastalık sınırlama önlemlerinin ailelerin ve çocukların psikososyal esenlikleri üzerindeki etkisine ilişkin kanıtlara ihtiyaç duyulmaktadır. Çocuklar için hangi koruyucu faktörlerin işe yaradığını görmek herhangi bir sıkıntı ya da risk durumunda müdahale geliştirme adına önemlidir. Tüm bu bilgiler ışığında bu araştırma çocukların yılmazlıklarını bireysel ve ailesel faktörler açısından incelemesi ve pandemi sürecinde ön plana çıkan ebeveyn-çocuk ilişkisini etkileyen faktörlerin ortaya koyulması adına önem taşımaktadır.

Şekil 1

Değişkenler Arasındaki İlişki Şeması

Bu bilgiler ışığında bu araştırmanın amacı “Covid-19 pandemi sürecinde 48-72 aylık çocukların yılmazlık özelliklerinin ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin mizaç, bağlanma ve duygu düzenleme açısından incelenmesidir.”

Araştırma Problemi

Araştırmanın amacına göre bu araştırmanın problem cümlesi “Pandemi sürecinde çocukların yılmazlığı ve ebeveyn-çocuk ilişkisi ile mizaç, bağlanma ve duygu düzenleme arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı mıdır?”. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Alt Problemler

Pandemi sürecinde;

1. Okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlık düzeyleri cinsiyet, yaş, anne-baba yaş, anne-baba öğrenim durumu, pandemi sürecinde anne-baba çalışma

durumu ve çocuğun okul öncesi eğitime devam süresi değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

2. Okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlık düzeylerini çocukların mizaç, bağlanma, duygu düzenleme ve ebeveyn-çocuk ilişkisi değişkenleri anlamlı şekilde yordamakta mıdır?
3. Okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynleri ile ilişkisi cinsiyet, yaş, anne-baba yaş, anne-baba öğrenim durumu, pandemi sürecinde anne-baba çalışma durumu ve çocuğun okul öncesi eğitime devam süresi değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
4. Okul öncesi dönem çocuklarının ebeveynleri ile ilişkisini çocukların mizaç, bağlanma ve duygu düzenleme değişkenleri anlamlı şekilde yordamakta mıdır?

Sayıtlılar

Araştırmaya katılan katılımcıların ölçme araçlarını doldururken samimi ve tarafsız oldukları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma Covid-19 pandemi sürecinin etkilerinin devam ettiği bağlamda çocukların mizaç, bağlanma, duygu düzenleme, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yılmazlık özelliklerini yansıtmaktadır.

Bu araştırmada çocukların mizaç, bağlanma, duygu düzenleme, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yılmazlık özelliklerine ilişkin veriler doğrudan çocuklardan değil aile ve öğretmen değerlendirmesine dayalı olarak elde edilmiştir.

Tanımlar

Yılmazlık: Gelişim biliminde yılmazlık genellikle gelişime zarar verme potansiyeli olan olumsuzluklara maruz kalırken veya kaldıktan sonra olumlu uyumu kastedmektedir (Masten, 2007).

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi: Bebekler ve ebeveynler arasında doğumla birlikte başlayan fiziksel olarak bakım vermenin yanı sıra bebek için güvende hissetme, rehberlik ve sıcaklıktan yararlanma gibi durumları kapsayan etkileşim (Cassidy, 2008).

Mizaç: Zamanla genler, olgunlaşma ve deneyimden etkilenen tepkisellik ve öz düzenlemedeki yapısal temelli bireysel farklılıkları ifade eder (Rothbart, 2012).

Bağlanma: "Yerine bir başkası konamayan ve eşsiz bir birey olarak önemli olan partnerle kurulan görece uzun süreli bağ." (Ainsworth, 1989 s.711).

Duygu Düzenleme: Duygu düzenleme süreçleri duygusal deneyimleri ve ifadeleri bastırmaya ve geliştirmeye hizmet eden bilinçli veya bilinçsiz, otomatik veya çaba gerektiren davranış, beceri ve stratejileri kapsamaktadır (Calkins & Hill, 2007).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Araştırmanın Kuramsal Temeli

Gelişimleri boyunca insanlar karşılaştıkları durumlara bir uyum kapasitesi gösterirler. Yılmazlık bireyin yaşamında gözlenen zorluklar karşısındaki olumlu uyumu ifade eder. Bir bireyin yılmaz sayılabilmesi için iki koşul gereklidir: Bireyin hayatında uyum veya gelişime yönelik önemli bir olumsuzluk veya tehdidin olması ve bu sıkıntılı dönem boyunca yeterli uyumun gösterilmesi (Riley & Masten, 2005; Masten, 2001). İnsan gelişim biliminde yılmazlık travmatik deneyimlerden kurtulma, hayatta başarılı olmak için dezavantajın üstesinden gelme ve yaşam görevlerinde iyi işlev görebilmek için strese dayanma dahil olmak üzere geniş ve çeşitli anlamlara sahiptir (Masten & Gewirtz, 2006).

Yılmazlık araştırmaları dört önemli araştırma dalgasında ilerlemiştir. Birinci araştırma dalgasında yılmazlıkla ilgili temel kavramlar ve metodolojiler tanımlanarak bireye odaklanılmıştır. İkinci araştırma dalgası yılmazlığı etkileyen temel süreçlerin “nasıl” olduğunu açıklamaya yönelik araştırmalardan oluşmaktadır. İkinci araştırma dalgasında yılmazlığın daha dinamik olduğu, teori ve araştırmada gelişimsel sistem yaklaşımını benimsediği, bireyler arasındaki etkileşimlere ve gelişimlerinde gömülü olan pek çok sisteme odaklanmışlardır. Üçüncü dalga araştırmaları değişen gelişim yollarına müdahale ederek yılmazlığı geliştirmeye odaklanmıştır. Şimdi ise dördüncü dalga araştırmaları epigenetik ve nörobiyolojik süreçleri anlamaya, beyin gelişimi ve bu sistemlerin etkileşimi ile şekillenen gelişime odaklanarak yılmazlığı anlama ve bütünleştirmeye odaklanmıştır (Wright ve diğerleri, 2013).

Yüksek riskli ortamdaki çocuklar arasındaki çeşitliliği inceleyen araştırmalar iki ana belirleyici özelliğini ortaya koymaktadır. Bu iki yaklaşım kişi odaklı ve değişken odaklı yaklaşımlardır. Kişi odaklı yaklaşım yılmazlık özelliği gösteren bireyleri benzer zorluklarla veya risklerle karşılaşan yılmaz olmayan diğer bireylerden neyin farklılaştırdığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Buna karşılık değişken odaklı yaklaşım yüksek risk veya sıkıntı

durumlarında olumlu sonuca katkıda bulunan bireylerin özellikleri ve çevreleri arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır (Wright ve diğerleri, 2013; Masten ve diğerleri, 2002; Masten, 2001). Değişken odaklı yaklaşım çok değişkenli istatistikleri kullanarak olumlu uyumun çok boyutlu doğası ve zaman içinde sorunlarla nasıl ilişkili olduğu ile ilgili hipotezleri test etmek için oldukça uygundur (Masten & Obradovic, 2006). Yılmazlık kavramı gelişimsel süreçler ve etkileşim halindeki insan-çevre sistemleri bakış açısından daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü birey bir taraftan kendi kendini düzenleme ve örgütlenme diğer taraftan da içinde yaşadığı ve büyüdüğü dünyaya uyum sağlama gibi görevleri olan yaşayan bir sistemdir (Masten & Coatsworth, 1995; Akt. Riley & Masten, 2005).

Bazı insanlar stres ve zorluklar karşısında yenik düşerken bazıları bu hayati tehlikelerin üstesinden gelmektedir. Ancak yılmazlık bireyin sabit bir özelliği değildir. Örneğin hayatlarının bir noktasında zorluklarla başarılı bir şekilde başa çıkan insanlar, farklı durumlarla karşılaştıklarında diğer stres faktörlerine farklı tepki verebilirler (Rutter, 1987).

Çocukların gelişimlerine yönelik ciddi zorluklara rağmen başarılı olmalarını sağlayan yılmazlık kavramının incelenmesi çocuk ve topluma fayda sağlamaktadır (Wright ve diğerleri, 2013). Yılmazlığa ilişkin yapılan araştırmalarda araştırmacılar “yılmazlığı nasıl ölçebilecekleri” sorusuna odaklanmışlardır. Bu kapsamda “yılmazlığın kendisinin hiçbir zaman doğrudan ölçülmediği, risk ve olumlu uyumun ölçümüne dayalı olarak yılmazlık hakkında çıkarım yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu iki bileşen göz önüne alındığında bir yaşam koşulu eğer çocukların hayatlarında bir uyumsuzlukla ilişkili ise bu durum bir risk faktörü olarak nitelendirilmektedir. Olumlu uyum ise risk durumuna maruz kaldıktan sonra beklenenden önemli ölçüde iyi uyum göstermektir (Luthar & Zelazo, 2003). Yılmazlık kendi içinde tanımlanabilen ve ölçülebilen psikolojik yapıdan ziyade bir sonucu ifade etmektedir. Bu durum da yılmazlığı ölçmek yerine yılmazlığı destekleyen ve tahmin etmek için kullanılacak değişkenleri belirleme çabalarını doğurmuştur (Naglieri ve diğerleri, 2013).

Risk ve yılmazlığın temelleri toplumdaki bazı bireylerin inkâr edilemez zorluklara maruz kalmasına rağmen olumlu gelişimsel sonuçlar elde ettiği gözlemine dayanmaktadır.

Bu nedenle esnek uyum kalıplarının belirlenmesi yetkinlik, olumsuzluk, varlık ve risk dahil olmak üzere çeşitli ilgili kavramların işlevselleştirilmesini gerektirir. Sıkıntı, uyarlanabilir işleyişi veya gelişimi bozma potansiyeline sahip olumsuz deneyimlerdir. Varlıklar risk durumundan bağımsız olarak olumlu gelişimsel sonuçların olasılığını arttıran (iyi okullar, problem çözme becerileri, aile uyumu) bir topluluktaki kaynakları ifade eder. Riskler bireylerin gelişiminde istenmeyen bir sonucun olasılığını arttıran olay ve koşulları ifade eder. Koruyucu faktörler ise olumsuzlukların gelişimsel sonuçlar üzerindeki etkisini hafifletir (Yates ve diğerleri, 2015; Wright ve diğerleri, 2013; Yates & Masten, 2004).

Güncel risk ve koruma modelleri yılmazlığın bir çocuğun hayatındaki çoklu etkileşimlerden ve etkilerden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu dinamik yılmazlık görüşü kaliteli bireysel uyumun birey, aile ve topluluk düzeyinde faaliyet gösteren faktörlerin yanı sıra daha geniş fiziksel ve sosyal çevreler arasındaki etkileşimli süreçlerden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Bu faktörler ebeveyn-çocuk bağlanması, bireysel problem çözme becerisi, dikkat, duygu ve davranış düzenlemesi olmak üzere yılmazlığın altında yatan bireyin uyum sistemlerinin işleyişini etkilemektedir. Riskli koşullarda yaşayan bireyler üzerinde yapılan araştırmalar yılmazlık uyum kalıplarıyla tutarlı bir şekilde ilişkili olan faktörlere dikkat çekmişlerdir (Yates & Masten, 2004). Garnezy (1985) zorluklara rağmen gelişen çocuklarla yapılan araştırmalarda gözlenen üç genel koruyucu faktörü çocuk, aile ve daha büyük sosyal çevrenin özellikleri şeklinde tanımlamıştır. Yıllar içinde tekrar tekrar doğrulanan bu faktörler aşağıda belirtilmiştir (Wright ve diğerleri, 2013; Yates & Masten, 2004):

Çocuk özellikleri

- Bebeklik döneminde sosyal ve uyumlu mizaç
- Bilişsel beceriler, problem çözme becerileri ve yürütücü işlevler
- Olumlu akran ilişkileri
- Duygu ve davranış düzenleme stratejileri
- Olumlu benlik algısı

Aile özellikleri

- Tutarlı ve destekleyici ev ortamı (ebeveynlerle hassas ve duyarlı ilişkiler, yetkin ebeveynlik tarzı, olumlu kardeş ilişkileri vs.)
- Ebeveynin çocuğun eğitimine katılımı
- Sosyoekonomik avantajlar
- Ortaöğretim üstü eğitim düzeyi

Toplum özellikleri

- Güvenli, şiddetin az olduğu, eğlenme merkezlerine ulaşım, temiz hava suya erişimin olduğu yüksek kaliteli mahalleler
- İyi eğitilmiş ve donanımlı öğretmenlerin yer aldığı, okul sonrası programların olduğu ve sanatsal faaliyetlere yer veren okullar
- Ebeveynler ve gençler için istihdam olanakları
- İyi halk sağlığı bakımı
- Acil durum servislerine ulaşım (polis, itfaiye, hastane)

Kültürel ve toplumsal özellikler

- Koruyucu çocuk politikaları (çocuk sağlığı ve refahı)
- Eğitime yönelik değer ve kaynaklar
- Siyasi şiddet ve baskının önlenmesi
- Fiziksel şiddetin düşük seviyede olması

Yılmazlığı, çocuğun pek çok olumsuz koşulda hayatta kalmasına izin verecek doğuştan bir özellik olarak düşünmek cazip olabilir. Fakat çocuğun ailesine ve çevresine bakıldığında yılmazlığın çocuğun bir özelliği olmaktan çok çocuk ve çevresi arasındaki etkileşimsel süreçler olduğu söylenebilir (Condly, 2006). Yılmazlık önemli sıkıntılı durumlar sırasında ya da sonrasında olumlu uyum gösterme sürecini ifade eder. Küçük çocuklarla

yapılan araştırmalar gelişim üzerinde olumsuz potansiyeli olan durumlar sırasında ya da sonrasında bireyler arası olumlu uyum üzerindeki ilişkileri incelemiştir (Masten ve diğeri, 2008). Çocuklarla yılmazlık çalışmalarının teorik çerçevesi gelişimsel sistem teorisi, gelişimsel psikopatolojinin prensipleri ve Bronfenbrenner'in ekolojik gelişim modeli üzerine kurulmuştur (Masten & Obradović, 2006). Bu geniş bakış açısına göre yılmazlık bir insanın yaşamına ek olarak başka tür ve sistemlerde uygulanabilir bir fikirdir (Masten ve diğeri, 2008; Masten & Obradović, 2006). Bronfenbrenner'in ekolojik modeline göre çocuklar diğeri insanlar, fikirlerle ve olgularla mikrosistem içerisinde doğrudan etkileşim kurmaktadır. Bu sistem içerisinde aile, akran grubu ve okul sistemleri yer almaktadır. Farklı mikrosistemlerin birbiriyle ilişkisini yansıtan mezosisteme ailelerin okullarla ilişkisi örnek olarak verilebilir. Ekzosistemde çocukları dolaylı olarak etkileyen (ebeveynin çalıştığı iş gibi) yapılar yer almaktadır. Büyük bir pencereden bakıldığında son sistem olan makrosistemde medya topluluğu ve ulusal politikalar çocukları etkilemektedir (Bronfenbrenner, 1977). Bundan dolayı yılmazlığın bu sistemlerde geliştiği düşünülebilir (Masten ve diğeri, 2008).

Bağlamsal seviyeler yılmazlık araştırmalarını anlamak ve düzenlemek için bir araç sağlamaktadır. Koruyucu faktörler bireysel, sosyal ve toplumsal düzeyde kavramsallaştırılmıştır (Olsson ve diğeri, 2003). Buna göre koruyucu faktörler Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler kuramına göre bireysel, aile ve akran grupları ve sınıfların mikrosistem düzeyinde; okullar, rekreasyon, park programları ve dini kuruluşlar gibi topluluk düzeyinde; medya, ulusal politika ve eyalet gibi daha yüksek düzeylerdeki makro sistemler açısından incelenebilir. Benzer şekilde olumlu sonuçların belirleyicileri öz-düzenleme gibi içsel süreçler ve yüksek kaliteli destekleyici ilişkiler gibi dış süreçler yolu ile sağlanabilir. Yılmazlık süreçlerinin birey, aile ve toplumun herhangi birinde veya bu seviyeler arasındaki dinamik etkileşimlerde yer alabileceği belirtilmektedir (Patterson, 2002). Yılmazlık kavramını anlama konusundaki ilerleme için bu tür faktörlerin beklenen olumsuz sonuçları önlediği veya olumlu sonuçları teşvik ettiği süreçleri incelemek esastır.

Çocukların uyum süreçlerinde yılmazlığa yönelik literatür incelemeleri, normal ebeveynlik, öğrenme ve öz-düzenleme gibi temel uyarlanabilir süreçlerin önemini

vurgulamaktadır. Bu bakış açısına göre yılmazlık, birey özel bir yeteneğe sahip olduğu için oluşmaz. Çocuklar için yaygın olarak ele alınan koruyucu faktörler arasında bakım veren yetişkinin rolü ve bilişsel yetenekler ön plana çıkmaktadır (Masten, 2001). Yates vd.'ne (2003) göre bireyin gelişiminin merkezinde bebek ve bakım veren yetişkinle ilişkisi vardır. Çocuklar bakım veren yetişkinle olan ilişkilerinde başkaları ile nasıl ilişki kuracaklarını, duygularını düzenlemeyi ve benlik duygusunu öğrenmektedirler (Egeland ve diğerleri, 1993).

Çeşitli risk gruplarında olan çocukların yılmazlığı ile ilişkili olan faktörleri inceleyen araştırmalardan elde edilen sonuçlar gerekli durumlarda müdahale stratejilerinin geliştirilmesinin önemli olduğunu göstermektedir. Yılmazlığı destekleyen faktörler çocuk, aile, okul ve toplum faktörleriyle ilişkilidir. Bilişsel beceriler, duygu düzenleme, bakım verenle ilişkiler ve akademik katılım yılmazlığı destekleyen faktörler içinde ön plana çıkmaktadır (Gartland ve diğerleri, 2019). Sosyal yardım sistemine kayıtlı çocukların yılmazlık düzeyleri ve daha sonraki okul sonuçları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaya göre yılmazlık profiline sahip çocuklar yüksek duygusal ve davranışsal okul bağlılığı göstermişlerdir (Yoon ve diğerleri, 2022). Bu değişkenlerle birlikte gençlerin ebeveynlerle olan ilişkileri ve içten denetimli olması daha yüksek yılmazlık seviyelerini öngörmüştür (Edwards, 2016).

Erken Çocukluk Döneminde Yılmazlık Becerilerinin Gelişimi

Bazı çocuklar ilk yıllardan itibaren doğal olarak sebatkar ve dayanıklı olurken, bazılarının bu özelliklere sahip olması için yetişkinlerin desteğine ihtiyacı vardır. Yılmaz bireyler hayattaki olumsuz koşullara ve sıkıntılara rağmen duyguları ele alarak sağlıklı ve yetkin kalmaktır. Örneğin bu bir çocuk için tutarsız bir ev yaşamına, travmaya, strese veya yoksulluğa rağmen gelişmeye ve büyümeye devam etmektir. Yılmaz bir kişi stres faktörleri ile karşı karşıya kaldığında bu olumsuz etkilerle baş eder. Sorunları belirleyerek zorlukların üstesinden gelmenin yollarını bulabilir, hızlıca iyileşebilir ve yoluna devam edebilir (Devereux Center for Resilient Children, 2022).

Çocuk ve çevresindeki etkileşimsel süreçleri inceleyen boylamsal yılmazlık araştırmaları, zorluklar karşısında başarılı olmanın bir durum mu yoksa özellik mi olup olmadığı hakkında bilgi vermektedir. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar hem bireysel hem de çevresel risk faktörleri ve koruyucu faktörler arasındaki ilişkileri ve bunların gelişiminin birey üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Kauai (1993) boylamsal araştırmasında doğum öncesi dönemden başlayarak biyolojik ve psikososyal risk faktörleri, stresli yaşam olayları ve koruyucu faktörleri 1955 yılında doğan 698 Asyalı ve Polinezyalı çocuğun gelişimi üzerinde değerlendirilmiştir. Araştırmaya dahil edilen bu çocukların yarısı yoksullukla mücadele etmektedir. Çocuk ve ailelere ilişkin veriler doğumda ve doğumdan sonraki 1, 2, 10, 18, 32 ve 40 yaşlarında toplanmıştır. Doğum sonrası bireysel ve ailesel çeşitli risk faktörlerine maruz kalan bu çocukların %10'u kendilerine güvenen ve şefkatli yetişkinler olmuşlardır. Öz-güvenli ve şefkatli olan bu yetişkinlerin ebeveynleri onları bebekken başa çıkmayı kolaylaştıran aktif, sevecen, sevimli ve iyi huylu olarak nitelendirmişlerdir. Bu bebeklerin hayatında güven ve özerklik geliştirmelerini destekleyen en az bir olumlu rol modeli vardı. Düşük tepkisellik ve duygusallık bu bireylerin yetişkinlikte de gösterdikleri özellikler arasındadır (Werner, 1995). Bu araştırmaya göre çocukların hayatlarında bulunan koruyucu faktörler risklerin olumsuz etkilerine karşı tampon görevi görmüştür. Minnesota Anne-Çocuk Projesi'nde kötü aile koşullarında yaşayan bebeklerin annelerine güvenli bir şekilde bağlandıklarını ve diğer bakıcılardan da destek aldıklarını belirtmişlerdir. Bu güvenli bağlanma şefkatli bir yetişkinin varlığı ile ilişkilendirilmiştir. Bu çocuklar kolay sakinleşen özelliktedir ve sosyal olarak hassastılar (Werner, 2000).

Çocuğun yılmazlığının gelişiminde öncelikle çocuğun çevresi önemlidir. Tutarlı bir ev yaşantısı, destekleyici ilişkiler ve güvenebilecekleri yetişkinlerin varlığı yılmazlık gelişiminde önemli koruyucu faktörlerdir. Masten'e (2015) göre problem çözme becerisi, öz-düzenleme ve öz-yeterlilik gibi bireysel faktörler yılmazlığın gelişimi için gerekli becerilerdir. Yılmaz bir kişinin zor zamanları atlmasına yardımcı olan özellikler, kişiler ve destekler gibi

koruyucu faktörleri vardır. Güvenli bir çevre, kaliteli programlara erişim, sevgi ve şefkatli bir ailede bakım, aile bireylerinin birbirine zaman ayırması ve destek sunması, bireyin mizacı ve karakter özellikleri bireyin hayatındaki koruyucu faktörlerdir (Devereux Center for Resilient Children, 2022).

Risklerin olumsuz etkisini dengelemek için çocukların hayatlarındaki koruyucu faktörleri güçlendirmek çocukların yılmazlığını desteklemek için esastır. Çocukların hayatlarındaki koruyucu faktörler risk faktörlerinden ağır bastığında olumlu bir sonuca ulaşma olasılığı daha yüksektir. Risk faktörleri koruyucu faktörlerden daha ağır bastığında ise daha savunmasızdır.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

Çocuk gelişiminde çevrenin etkilerini inceleyen araştırmalar çocuğun ailesi ve çocuğun yaşadığı ortamdaki fiziksel durumlara (oyuncak, kitap gibi) odaklanmaktaydı. Aileye geniş bir bağlamda bakıldığında, genellikle ailenin sosyo ekonomik durumu ile ilgili bilgiler ön plana çıkmaktadır (Boyd & Bee, 2007). İnsan gelişimini anlamak için büyümenin gerçekleştiği tüm ekolojik sistemi anlamak gerekir. Ekolojik modeller, insanların yaşadığı ortamlarda insan gelişiminin yaşam boyu seyrini yöneten süreç ve koşullarla ilgili gelişen bir teori ve araştırma bütünüdür (Bronfenbrenner & Ceci, 1994).

Bronfenbrenner'in görüşüne göre insanın gelişimi, insan ile yakın çevresi arasındaki ilişkiler, nesnelere ve sembollere arasındaki karşılıklı etkileşim süreçleri yolu ile gerçekleşmektedir. Bu etkileşimin etkili olması için etkileşimin uzun süreler boyunca düzenli bir temelde gerçekleşmesi gerekmektedir (Bronfenbrenner, 1994).

Bronfenbrenner insanın içinde yaşadığı çevreyi birbiri içine geçmiş en yakından en uzağa dört sistemde ele almaktadır. Mikrosistem çocuğun yüz yüze etkileşim kurduğu yakın çevresini kapsamaktadır. Aile, okul ve akranlar bu sistemde yer almaktadır. Mezosistem bireyin içinde olduğu ev, okul, mahalle gibi sistemler arasındaki ilişkileri ve süreçleri kapsamaktadır. Diğer bir ifade ile mikrosistemlerin oluşturduğu bir yapıdır. Ekzosistem

doğrudan çocuğu kapsamayan fakat onun yakın çevresini etkileyen ebeveynin işyeri, akran grupları, komşuluk gibi sistemlerdir. Makrosistem ise kültür, inanç sistemleri ve politik sistemleri ifade etmektedir (Berk, 2002; Bronfenbrenner, 1994).

Aile çocuğun yüz yüze etkileşimde bulunduğu ve kişilerarası ilişkilerin yer aldığı bir mikrosistemdir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi de bu mikrosistemde yer almaktadır (Rosa & Tudge, 2013). Ebeveyn-çocuk ilişkisi çift yönlü etkileşimi kapsamaktadır ve ebeveynin çocuğun davranışlarını etkilediği gibi çocuğun da mizaç özellikleri ebeveyn davranışını etkilemektedir (Collins ve diğerleri, 2000). Bu araştırmadaki ebeveyn-çocuk ilişkisi biyo ekolojik kuramsal temelin mikrosistem ilişki ağları kapsamındadır.

Bağlamsal Sistemler Modeli

Çocuklar çeşitli sistemler içerisinde gelişmektedir. Bu sistemler her biri tüm sistemin işleyişine hizmet eden birbiriyle ilişkili bileşenlerin organize bir kümesidir (Pianta ve Walsh, 1996; Akt. O'Connor & McCartney, 2007). Bu nedenle bir sistemdeki faktörlerin etkileri başka bir sistemdeki faktörlerden etkilenebilir. Bu sistemler bireysel olarak çocuk, aile, sınıf ve kültürdür. İlişkiler bu modelin merkezindedir. Aile sisteminin merkezinde ebeveyn-çocuk ilişkisi, sınıf sisteminin temelinde öğretmen-çocuk ve akran ilişkileri yer almaktadır (O'Connor & McCartney, 2007).

Çocuklar ve yetişkinler arasındaki ilişkiler okul öncesi ve erken okul çağında bir takım yeterliliğin gelişimini etkilemektedir. Çocuk-yetişkin ilişkileri erken çocukluk döneminde duygusal gelişim, öz-kontrol, bilişsel performans ve dil gelişimi olmak üzere pek çok davranışsal işleyişin gelişiminde önemli bir rol oynar (Pianta ve diğerleri, 1997). Bakım verenler çocukların sıkıntılarının üstesinden gelebilmeleri için sahip oldukları düzenleme becerilerinin gelişiminde temel role sahiptir. Ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkiyel bağın kalitesi çocukların duygusal gelişimini, okul performansını ve sosyal gelişimini etkilemektedir. Çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkiler diğer tüm kişisel ilişkilerin temelini oluşturmaktadır.

Bağlanma kuramına göre çocuklar yaşamın ilk yıllarında birincil bakım verenlerle (genellikle annelerle) bağlanma ilişkileri geliştirirler. Bu ilişkilerde çocuklar güven ve emniyet duygusu ararlar. Bağlanma ilişkileri anneyle yakınlığı koruma ve çevreyi keşfetme isteklerini düzenleyen bir sistem oluşturur. Bağlanma sistemi çocukların çevreleriyle etkileşimlerini kontrol etmek ve gelişimlerini etkilemek için keşif sistemi ile uyum içinde hareket eder (O'Connor & McCartney, 2007).

Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin doğası çift yönlüdür. Çocuğun (mizaç) ve ebeveynin (ebeveynlik tarzı) özelliklerinin ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin kalitesini etkilediğine işaret eder. Bundan dolayı hem ebeveynlerin hem de çocukların aralarında kurulan ilişkinin kalitesini etkileyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır (Bronfenbrenner & Morris, 2006).

Bebekler ve ebeveynleri arasındaki en erken ilişkiler bebeğin ilk yıldaki gelişiminde gözlenebilir. Normal koşullarda yaşayan hemen hemen tüm bebekler, kendilerine bakan kişilere karşı güçlü duygusal bağlar geliştirirler. Bu bağların gelişimi biyolojik olarak yürümeyi öğrenmek kadar doğal ve ebeveynlerin sadece çocuklarına yiyecek ve sıcaklık sağlamasının bir yan ürünü olmadığını düşünmektedirler. Aksine bağlanma çocukların kendilerine bakan kişilere yakın kalma motivasyonunu ve sonuç olarak yakın ilişkilerin sağladığı öğrenme, güvende hissetme, rehberlik ve sıcaklıktan yararlanma motivasyonunu teşvik eder (Cassidy, 2008).

Çocuklar olgunlaştıkça ebeveyn-çocuk ilişkileri doğal olarak değişmektedir. Okul öncesi ve ilkökul çocukları kendi tercihlerine sahip olmakla birlikte bazen ebeveynlerin beklentilerini reddeder veya bunlarla uzlaşmaya çalışır. Bu durum daha büyük ebeveyn-çocuk çatışmasına yol açar ve çatışmanın ebeveynler tarafından nasıl yönetildiği ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesini şekillendirir. Genel olarak ebeveynler çocukların davranışları için makul beklentileri olduğunda, onlarla iyi iletişim kurduğunda, sıcak ve duyarlı olduklarında ve çocukların yanlış davranışlarına karşı tutumları zorlama yerine akıl yürütme olduğunda çocuklar daha fazla yeterlilik ve öz güven geliştirir. Ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimleri

çocukların akademik başarı, ahlaki gelişimleri ve etkinlik tercihlerine katkı sağlamaktadır (Thompson, 2021). Ebeveyn-çocuk etkileşimleri olumlu, daha az kontrol edici veya yönlendirici ve daha az eleştirel olduğunda sosyoekonomik düzeyden bağımsız olarak çocuğun akademik başarısı ile ilişkili olmaktadır (Karreman ve diğerleri, 2006; Connell & Prinz, 2002). Bunun aksine anne-çocuk ilişkisinin daha az güvenli olması da akademik zorlukları da beraberinde getirmektedir (Brent, 2010). Bununla birlikte çocukların olumsuz duygularına verilen tepkiler destekleyici olduğunda çocukların olumsuz duygularının azalmasına, duyguları anlama becerilerinin gelişimine ve olumsuz durumlarla başa çıkmanın yollarını öğrenmelerine katkı sağlar. Aksine destekleyici olmayan ebeveyn tutumları daha fazla uyarılmış ve düzensiz davranışları modelleyebilir ve teşvik edebilir (Spinrad ve diğerleri, 2007).

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ve Yılmazlık

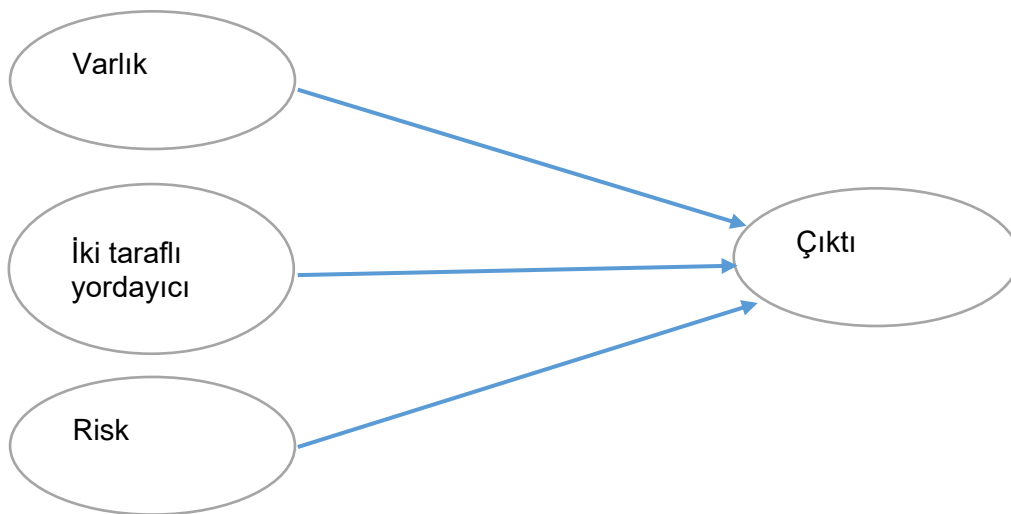
Çocukların hayatlarında yılmazlığın anlaşılması için gelişimini tehlikeye atan riskli koşulların hasarlarından koruyan süreçlerin araştırılması gerekmektedir (Masten ve Powell, 2003). Yılmazlık çalışmaları risk altındaki çocukların daha iyi uyum ile ilişkili faktörlerini belirlemeye çalışmak ve bu bağıntıların veya iyi uyumun yordayıcılarının altında hangi süreçlerin yattığını anlamak için çeşitli yaklaşımlar benimsemiştir. Yüksek riskli çocuklarla yapılan araştırmalarda çocuk çıktıkları arasındaki farkları açıklamaya yönelik değişken odaklı yaklaşım ve birey odaklı yaklaşım olmak üzere iki ana yaklaşım ortaya koyulmaktadır (Masten, 2001). Değişken odaklı yaklaşımlar, risk veya zorluk derecesini, risk veya sıkıntıların olumsuz sonuçlarından bireyi koruma işlevi görebilecek bireysel ya da çevresel özellikte potansiyel kalite ölçümleri arasındaki bağlantıları test etmek için çok değişkenli istatistikleri kullanmaktadır. Birey odaklı yaklaşımlar ise yılmazlık özelliği gösteren çocukları diğer çocuk gruplarından neyin ayırdığını belirlemek için zaman içinde farklı profilde olan insanları belirli kriterlere göre karşılaştırır. Değişken odaklı yaklaşım istatistik gücü en üst düzeydedir ve yordayıcı ve müdahale için çıkarımları olan sonuçlar arasında bağlantıları aramak için uygundur (Masten & Powel, 2003; Masten, 2001; Bergman & Wangbay, 1997).

Ailenin çocuk davranışı ve gelişimi üzerindeki etkilerinin bazı temel modelleri mevcuttur (Masten & Shaffer, 2006).

Çocuk gelişimi tarihi boyunca aile faktörü çocuğun refahını ve gelişimini anlamayı ve iyileştirmeyi amaçlayan araştırma, uygulama ve politikalarda önemli bir rol oynamıştır. Aile işleyişinin, aile odaklı kavramların ve müdahale stratejilerinin önemini yansıtan risk ve dayanıklılık üzerine araştırmalarda merkezi bir yeri vardır. Ailenin gelişimdeki rolü risk ve dayanıklılık araştırmalarında özellikle göze çarpmaktadır. Risk ve yılmazlık alan yazını incelendiğinde; biyolojik olarak ebeveynlerin genlerini çocuklarına aktarmakla birlikte çocuk davranışı ve gelişimi üzerindeki etkilerinin bazı temel modelleri vardır (Masten & Shaffer, 2006; Grant ve diğerleri, 2003; Luthar, 2003).

Şekil 2

Ölçüt Üzerinde Ana Etkiye Sahip Değişkenler

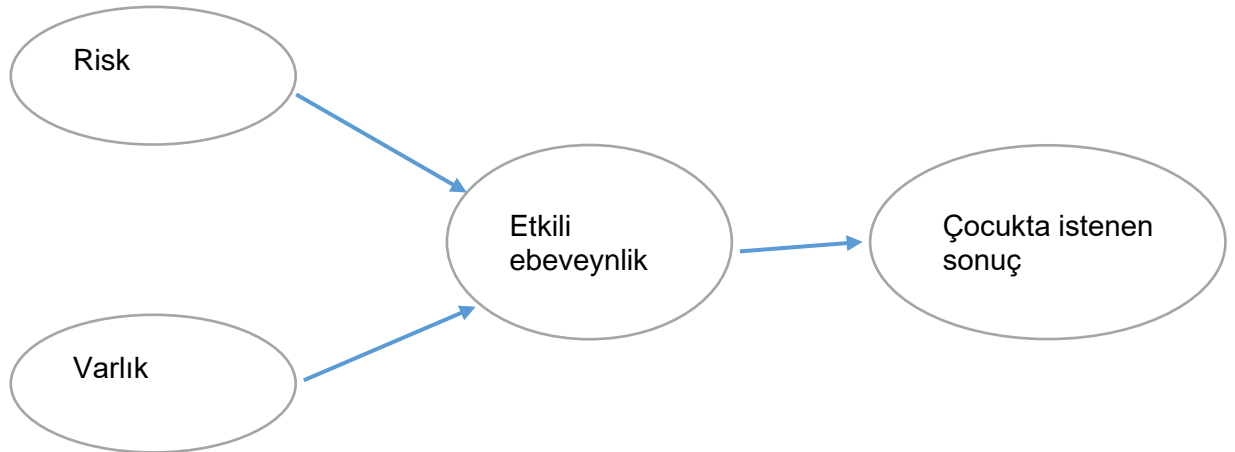
Şekil 2'ye göre varlık, risk ve iki taraflı değişkenin çıktı üzerindeki etkisini gösteren bir yol analizi diyagramı bulunmaktadır. Bu tür ana etkileri test eden modeller araştırılan ölçütün zaman içindeki olumlu ve olumsuz etkileri öngörerek değişiklikleri test eder (Masten, 2001). Aileler çocuk davranışı üzerinde olumlu veya olumsuz şekillerde doğrudan etki gösterebilir. Çocukların istenen davranışları üzerinde doğrudan aile etkisi olumlu olduğunda bu özellik çocuk için koruyucu ya da varlık değişkeni olmaktadır. Diğer taraftan bu özellik

çocuk davranışı üzerindeki olumsuz sonuçları öngörüyorsa risk faktörü olarak tanımlanmaktadır (Masten & Shaffer, 2006). Bu tür ana etki modellerine dayanan müdahale uygulamalarında modele daha fazla varlık eklemeye odaklanılabilir. Teorik olarak eğer bir çocuğun hayatına yeterli varlık veya kaynak eklenirse sonuç değişkeni normal seviyelerde korunarak yüksek zorlukların olumsuz etkilerini dengeleyebilir (Masten, 2001).

Aile etkileri bazı durumlarda risk faktörlerinin etkilerini dengelemektedir. Müdahaleler ayrıca bir çocuğun hayatındaki veya toplumdaki belirli bir risk veya varlığın düzeyini değiştirmeye odaklanabilir. Ailenin, çocuk çıktıları üzerindeki etkilerine, araya giren değişkenler ve değişkenlerin temsil ettiği süreçler aracılık etmektedir. Bu tür uygulamalar aracılık etkisine sahip modelleri yansıtmaktadır. Buradaki aracı değişken çocuğun sahip olduğu beslenme düzeni, okul, mahalle veya sağlık sistemi veya çocuğun davranışını etkileyen başka herhangi bir sistem olabilir. Örneğin bir özel ders programının bir çocuğa akademik başarı sonucunu iyileştirmek için yeni akademik beceriler öğretmeyi amaçladığı gibi çocuk için de aracı bir nitelik olabilir. Ya da ailenin sahip olduğu gelir durumu; ailenin yaşadığı yeri, çocuğun içinde bulunduğu bağlamı ve çocuğun gittiği okulun kalitesini etkileyebilir. Bunların hepsi ailenin sahip olduğu özelliklerin ne kadar önemli olduğunu açıklayan modellerdir (Masten, 2001; Masten & Shaffer, 2006).

Şekil 3

Risk ve Varlık Değişkenlerine Ebeveynliğin Aracı Etkisi

Şekil 3 ebeveynlerin yaşamlarındaki olumsuzlukların veya olumlu bir varlığın, ebeveynlerin işleyişi üzerindeki etkileri yoluyla bir çocuğun uyumunu nasıl zayıflatacağına veya geliştirebileceğine dair aracı modeli göstermektedir. Bu modele göre varlık veya risk değişkeninin etkisine ebeveynlik değişkeni aracılık etmektedir (Masten, 2001). Ailenin aracı olduğu bu modelde çocuk üzerindeki etki olumlu ise aile rolü koruyucu faktördür (Masten & Shaffer, 2006).

Risk ve yılmazlıkla ilgili yapılan araştırmalarda ebeveynlik kalitesi ve ebeveyn çocuk ilişkisi hem normal durumlarda hem de olumsuz koşullar altında yılmazlıkla bağlantılı olarak yer almıştır (Masten & Shaffer, 2006; Masten, 2001). Varlıkları insan gelişimindeki koruyucu faktörlerden ayırmak oldukça zordur çünkü iyi uyumun en önemli ilişkili olduğu değişkenlerin çoğu karmaşık sistemler veya ilişkilerdir. Doğanın koruyucu faktörü olarak görülen ebeveynler çocukların gelişimi için önemli derecede bir koruyucu sistem içermektedir. Kalıcı uyumun iyi bir aile ve aile ilişkilerine dayandığı ortaya çıkan ve tekrarlanan bir bulgudur (Sroufe ve diğerleri, 1999). Etkili ebeveynlik ve bilişsel beceriler ciddi kronik sıkıntıların üstesinden gelmek için özellikle önemli olabilecek gelişim için bir avantajdır. Erken dönem bebek-ebeveyn ilişkisi sıcak, özenli ve duyarlıysa çocuk ihtiyaçlarının karşılanacağına dair güven geliştirir, başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmayı öğrenir ve duygularını daha fazla düzenleyebilir. Bundan dolayı duyarlı, ilgili ve yetkin ebeveynler çocuğun herhangi bir bağlamda sağlıklı büyümesi ve gelişmesini destekleyen güçlü bir varlıktır (Masten ve diğerleri, 1999). Öğretmenler ve diğer yetişkinler de dahil olmak üzere yetişkinlerin çocukların hayatındaki rolleri önemlidir ancak ebeveynler çocukların sosyalleşmesinde birincil role sahiptir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi yatıştırıcı, izleme veya güvenlik sağlama gibi eylemler aracılığı ile çocuk davranışlarının temel düzenleyicileri olarak görülmektedir (Masten & Shaffer, 2006).

Duygu koçluğu, onaylama ve geçersiz kılma ebeveynlik davranışları ebeveyn sıcaklığı ile çocukların bireysel yılmazlıkları üzerinde olumlu etkiye sahiptir (Yule, 2017). Aile desteği bireyin yılmazlığına önemli katkı sağlamakta ve olumsuz koşulların etkisini

tamponlamaktadır (Yule ve diğeri, 2019); ayrıca ebeveynle iyi ilişkiler ve olumlu ebeveynlik yaklaşımları yılmazlıkta kilit role sahiptir (Gartland ve diğeri, 2019). Aile desteği yoksul çocuklarda sağlık açısından riskli davranışlara katılımı düşürürken aile üyelerinin desteğinin azalması genç ergenlerde stres faktörünü arttırmakta ve sağlık açısından risk faktörü oluşturmaktadır (Horner ve diğeri, 2012). Çocukların sevildiği ve desteklendiği ortamlarda büyümeleri yılmazlığın gelişiminde önemli merkezi öneme sahiptir (Downie ve diğeri, 2010). Eş şiddetine maruz kalan anne çocuklarının sosyal duygusal uyumlarını değerlendirme sonuçları yılmaz çocukların daha az şiddete maruz kaldıkları ve bu çocukların daha iyi zihinsel sağlık ve ebeveynlik becerilerine sahip oldukları ortaya koyulmuştur. Bu bulgular çocuk uyumunun büyük ölçüde ebeveynlik işleyişinden etkilendiğini göstermektedir (Graham-Berman ve diğeri, 2009). Bu bulgular göstermektedir ki aile faktörü açısından ebeveynle ilişkiler ve olumlu ebeveynlik yaklaşımı risk faktörlerinin olumsuz etkilerini azaltarak ve çocuğun hayatındaki koruyucu faktörleri artırarak yılmazlık üzerinde etkisini olumlu olarak göstermektedir.

Mizaç

Mizacın tanımı konusunda uzun süre devam eden tartışmalara rağmen mizaç teriminin çocuğun ilk yıllarından itibaren gözlenebilen davranışlarındaki yapısal farklılıkları ifade ettiği konusunda fikir birliği olduğu görülmektedir. Özellikle burada vurgulanan, uyarılmalara karşı duygusal, motor ve dikkat tepkisi ve davranışsal, dikkatsel öz düzenleme kalıplarındaki bireysel farklılıklardır (Sanson ve diğeri, 2002). Mizaç genetik kodlardan kaynaklanan ve her bireyin deneyiminden etkilenerak yetişkinlikteki kişiliği oluşturmaktadır (Rothbart ve diğeri, 2000). Mizaç, durumlar karşısında ve zaman içinde orta düzeyde kararlı olarak tanımlanan, biyolojik temelli ve bebeklikten itibaren gözlemlenebilen bireysel özellikleri içermektedir. Mizaçtaki bireysel farklılıklar genetik ve çevresel etkiler arasındaki işlemlerden kaynaklanmaktadır (Wang & Deater-Deckard, 2013).

Thomas ve Chess' in Yaklaşımı

Mizaç gibi bireysel özellikler Thomas ve Chess'in New York Boylamsal Çalışması (New York Longitudinal Study, 1956)'nı başlatana kadar büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. 2-6 aylık bebekleri olan anneler ile yürütülen araştırma sonuçlarına göre mizacın dokuz boyutu belirlenmiştir. Bunlar; yaklaşma-geri çekilme, uyum sağlama, duygu durum kalitesi, tepkinin yoğunluğu, dikkat dağınıklığı, sebat veya dikkat süresi, ritmiklik, yanıt verme eşiği ve aktivite seviyesidir (Sanson ve diğerleri, 2004; Mathewson ve diğerleri, 2017). Bu dokuz boyut araştırmalarda yaygın olarak kullanılsa da ölçeklerdeki kavramsal örtüşme ve düşük iç tutarlılık sonuçlarına göre deneysel ve teorik temelli iyileştirilmelere yol açmıştır (Rothbart & Bates, 1998). Bu dokuz mizaç boyutunun daha ileri analizlerine göre bebek mizacı "kolay", "zor" ve "yavaş alışan" olmak üzere üç tür mizaç olarak belirlenmiştir. Zor mizaca sahip olan bebekler risk altında oldukları ancak bu durum ebeveynin tutumları ve çocuk yetiştirme uygulamalarına bağlı olarak değişebileceğinden Thomas ve Chess bebek mizacı ve çevresi arasındaki uyuma vurgu yapmıştır (Mathewson ve diğerleri, 2017).

Rothbart'ın Mizaç Yaklaşımı

Kişilik gelişimini anlamak için mizaç kavramını anlamak gereklidir. Mizaç, kişiliğin geliştiği ilk durumu tanımlar ve davranışlardaki bireysel farklılıkların sebebini altta yatan sinir ağlarına dayandırır (Rothbart, 2007). Rothbart mizaçla ilgili duygu, dikkat ve davranış düzeyindeki bireysel farklılıklar olmak üzere daha geniş bir yaklaşım benimsemiştir. Temel olarak mizaç, kalıtsal ve çevresel faktörlerden etkilenen, tepkisellik ve öz düzenleme alt boyutlarından oluşan bir kavramdır (Rothbart & Bates, 2006).

Yenidoğan, erken bebeklik, geç bebeklik, okul öncesi dönem ve yetişkinlikte yapılan mizaç araştırmalarına göre mizaç yapısının üç faktörde toplandığı belirtilmiştir (Rothbart, 1989; Rothbart ve diğerleri, 2001). Mizacın üç yönü olduğu geniş çapta kabul edilmektedir. Bunlardan ilki olumsuz tepkisellik (negative effectivity) yüksek yoğunluktaki olumsuz tepkileri (sinirlilik, öfke, korku gibi) ifade eder. İkincisi sıcakkanlılık-çekingenlik (extraversion/Surgency) yeni durumlar ve yeni insanlara karşı yaklaşma veya geri çekilme

eğilimini tanımlar. Üçüncüsü sebatkarlık (effortful control) bir göre dikkatini yoğunlaştırmak ve dikkatin sürdürülmesindeki eğilimi ifade eder (Sanson ve diğerleri, 2004; Rothbart ve diğerleri, 2001; Sanson & Rothbart, 2002).

Mizaç ve Yılmazlık

Koruyucu faktörler çeşitli risklere maruz kalan çocukların gelişimlerini olumlu anlamda destekler ve risklerin etkilerini hafifletebilir. Bundan dolayı koruyucu faktörlerin çocukların yakın çevresinde var olabilecek risk faktörlerinin etkisinden daha fazla olması önemlidir (Sattler & Font, 2018; Luthar ve diğerleri, 2015). Başa çıkma alışkanlıkları erken yaşlardan itibaren gelişir ve yaşam boyu devam eder. Olumlu mizaç özelliklerine sahip çocukların olumlu başa çıkma stratejilerini kullanma olasılıkları daha yüksektir. Zor şartlara maruz kalan çocuklarla yapılan araştırmalar olumlu benlik saygısı (Cicchetti & Rogosch, 1997), kolay mizaç (Martinez-Torteya ve diğerleri, 2009), ev ve topluma uyum sağlamayı kolaylaştıran günlük yaşam becerilerinin (Schultz ve diğerleri, 2009) koruyucu faktör olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır. Bununla birlikte mizaç etkisinin ortaya çıktığı koşullara bağlı olarak bir risk veya koruyucu faktör olarak işlev görebilir (Rutter, 1985).

Mizaç çeşitli durumlar karşısında ve zaman içinde tutarlılık gösteren bebeklikten itibaren gözlemlenebilir bireysel özellikleri kapsamaktadır, Mizaç iyi bir öz-düzenleme ve yılmazlık göstergesidir. Sebatkarlık bir çocuğun uygun başa çıkma stratejilerini bulmasına yardımcı olabilir. Olumlu duygu durum da stresle başa çıkmak için çabaları artırırken bu çabaların başarılı olacağına dair inancı teşvik edebilir. Ayrıca uyum sağlayabilen ve sosyal etkileşimde bulunmaktan hoşlanan çocuklar stresli durumlarla başa çıkmada kendilerine yardımcı olabilecek insanların dikkatlerini daha fazla çekebilirler (Prior, 1999). Olumlu mizaç özellikleri çocukların sosyal ve öğrenme ortamlarında şiddetli strese maruz kalmalarına rağmen uyumlu davranışları sürdürmelerinde önemli bir role sahiptir (Smith & Prior, 1995). Yüksek stresli ortamlarda yaşayan strese dayanıklı ailelerle yapılan bir araştırmaya göre çocukların olumlu mizaç özelliklerinin strese dayanıklılık puanlarını arttırdığı gözlenmiştir (Wyman ve diğerleri, 1991). Zor ya da çekingen mizaçlı çocukların

psikolojik ve davranışsal problemler geliştirme açısından daha büyük risk altında olduğu varsayılırken, diğer mizaç türüne sahip çocukların hayattaki stres faktörleriyle başa çıkmada esnek oldukları kabul edilmektedir (Mathewson ve diğerleri, 2017). Yapılan araştırmalar çaba gerektiren kontrol özelliği ve yılmazlık arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir (Eisenberg ve diğerleri, 2010; Eisenberg ve diğerleri, 2002). Aile içi şiddete maruz kalan 2, 3 ve 4 yaşındaki çocuklarda risk ve koruyucu faktörleri inceleyen araştırmada, şiddete maruz kaldıktan sonra olumlu uyumu sürdüren çocukların diğerlerine kıyasla kolay mizaç özelliği sergilediği görülmektedir (Martinez-Torteya ve diğerleri, 2009).

Mizaç ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

Kişilikteki bireysel farklılıklar kişilerarası ilişkiler dahil olmak üzere çok sayıda önemli yaşamsal durumlarda rol oynamaktadır. Erken çocukluk döneminde çocukların yetişkinlerle özellikle de ebeveynlerle olan ilişkilerinin kalitesi çocuklukta ve gelecekteki sosyal, bilişsel, akademik ve davranışsal gelişim için önemli bir temeldir.

Ebeveynliğe ve ebeveyn-çocuk ilişkisine hâkim olan ekolojik yaklaşım ebeveyn-çocuk etkileşiminin yalnızca ebeveynler tarafından tanımlanmadığını veya şekillendirilmediğini, bu sürecin dinamik ve çift yönlü bir sistem olduğunu kabul eder (Collins ve diğerleri, 2000). Erken dönemde çocuğun mizaç özellikleri ebeveyn-çocuk ilişki kalitesinin önemli belirleyicilerindedir (Putnam ve diğerleri, 2002). Çocuğun olumlu duygusallığı ve çaba gerektiren kontrol özelliği daha olumlu ebeveyn-çocuk etkileşimi ile ilişkili bulunmuştur (Eisenberg ve diğerleri, 2005).

Bağlanma Kuramı

Erken çocukluk döneminde ebeveynlerle olan ilişkiler gelişimde kritik olarak görülmektedir. Bağlanma kuramı ebeveynlikle ilgili en yaygın ve deneysel olarak temellendirilmiş teorilerden biridir (Benoit, 2004). İlk olarak bağlanma kavramını Bowlby doğumdan itibaren özellikle anne ve çocuk arasında önemli olan ebeveynler ve çocuklar arasındaki bağlantı olarak açıklamıştır (Kennison & Spooner, 2020). Bağlanma kuramı

1940'larda John Bowlby'in çalışmasının Mary Ainsworth tarafından genişletilmesi ile ortaya çıkmıştır. Bağlanma araştırması bebek ve annenin bireysel özelliklerinden ziyade ikisi arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır (Ainsworth & Bowlby, 1991). Bağlanma figürü bebeğin bağımlılık dönemindeki kaygıyı yönetmesinde çok önemli bir role sahiptir. Bağlanma figürü duyarlı tepki ya da bebeğe uyum sağlama ve uygun şekilde yanıt verme becerisi geliştirerek bebeğin güvenli bağlanma oluşturmaya yardımcı olur. Güvenli bağlanma bir kez kurulduktan sonra çocuğa dünyayı keşfetmesi için temel sağlar (Ainsworth, 1979).

Bowlby (1969) bebeklik ve erken çocukluk döneminde bir davranış sistemi olarak bağlanma davranışı üzerinde durarak bu sisteme hizmet eden belirli davranışları araştırmıştır. Bowlby'a göre bebeğin ebeveynleriyle olan ilişkisi yetişkini bebeğin yanına çağıran doğuştan gelen işaretler olarak başlar. Bağlanma bakım veren ve çocuk arasında duygusal bağ kurmalarını sağlayacak karşılıklı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bebek yetişkinlerin dikkatlerini çeken gülümseme, göz kontağı kurma gibi sosyal davranışlar sergilemesi sonucu yetişkinler de bebeklere içtenlikle karşılık verirler. Zamanla gerçek bir duygusal bağa dönüşen bu bağ yeni duygusal, bilişsel ve motor yeteneklerle olduğu kadar sıcak ve duyarlı bir bakımla desteklenir (Berk, 2002; Trawick-Smith, 2010).

Ainsworth ve arkadaşları "Yabancı Ortam" olarak bilinen bir laboratuvar tekniği kullanarak bağlanma stillerini sınıflandırmaya yarayan bir prosedür uygulamışlardır. Kısa aralıklarla çocuklar annelerinden ayrılmakta sonra yabancı biri ile yalnız bırakılmakta ve sonra tekrar anneleri ortama gelmektedir. Bu süreçte çocuğun tepkileri gözlemlenerek bir güvenli ve iki güvensiz bağlanma örüntüsü belirlenmiştir (Bee & Boyd, 2007; Berk, 2002).

Güvenli bağlanma: Annelerinin yanlarından ayrılmasına ağlama ve üzüntü ile tepki göstererek anne geri döndüğünde sevinç gösterip iletişim kurma çabası göstermektedirler.

Güvensiz Kaçınmacı Bağlanma: Anneleri yanlarından ayrıldığında yoğun üzüntü göstermezler ve anne geri döndüğünde ona karşı tepkisiz kalmaktadırlar.

Güvensiz Kaygılı-Dirençli Bağlanma: Anneden ayrılmadan önce anneye yakın durmaya çaba gösterirler. Anneden ayrıldıklarında çok telaşlanır ve annenin dönmesine rağmen streslerini uzun süre dindiremedikleri görülmektedir.

Bağlanma ile ilgili sonraki yapılan çalışmalar güvensiz düzensiz bağlanma adı altında üçüncü bir güvensiz bağlanma stili önermişlerdir, buna göre çocuk tanımlanması güç ve çelişkili davranışlar (kendine zarar vermesi, donup kalması gibi) sergilemektedirler. (Main ve Solomon, 1990).

Bağlanma ve Yılmazlık

Rutter'e (1993) göre benlik saygısı ve öz yeterliliği geliştiren güvenli ve destekleyici ilişkilerin varlığı bireyin hayatındaki koruyucu faktörler arasındadır. Dayanıklı uyumun iyi aile ilişkilerine bağlı olduğu ortaya çıkan ve tekrarlanan bir bulgudur (Wright ve diğerleri, 2013). Bebek yetkinliği bakım verme sistemi içerisindedir ve bebeğin duyarlı bir anne davranışını etkileyerek ihtiyaç duyduğu şeyi sağlama konusunda bebek yetkinliği "yetkin anne-bebek çifti" olarak tanımlanmaktadır. Bakım veren veya bağlanma sisteminin fiziksel bakımın ötesinde bakım veren yetişkinin çocuğun kendi kendini düzenlemesini öğrenene kadar duyguların yatıştırılması da dahil olmak üzere pek çok işleve hizmet ettiğine inanılır. Bu özel ilişkilerin kalitesi sonraki gelişimsel süreçte daha iyi akran ilişkileri ve problem çözme becerilerinde öngörücüdür (Masten & Coatsworth, 1998).

Genç yetişkinlerde çocukluk dönemindeki ebeveyn ilişkisinin ve bağlanmanın genç yetişkinlerdeki mevcut yılmazlığı ne ölçüde yordadığını inceleyen araştırmaya göre çocukluk dönemindeki daha olumlu anne ilişkileri, daha az olumsuz baba ilişkileri ve yüksek güvenli bağlanma düzeyleri daha yüksek yılmazlık düzeylerini yordamaktadır (Kennison & Spooner, 2020). Yılmazlık üzerindeki potansiyel bir temel özellik olan güvenli bağlanmanın rolünü inceleyen meta-analiz araştırmasına göre bağlanmanın kalitesi ve yılmazlık özelliklerinin gelişimi arasındaki pozitif ilişkilerin varlığını ortaya konmuştur. Bu sonuçlar ışığında yılmazlık doğuştan gelen bir özellikten ziyade içsel ve dışsal faktörler tarafından yönetilen ve bireyin hayatındaki önemli kişilerle güçlü ve tutarlı ilişkilerin varlığında

kolaylaşan dinamik bir süreç olarak görülmelidir (Darling Rasmussen ve diğerleri, 2019). Yılmazlığın bağlanma stili ve psikolojik iyi oluş arasındaki aracı rolünü inceleyen bir diğer araştırmaya göre güvenli bağlanma daha yüksek yılmazlık düzeyi ile ilişkili olduğu ve kısmen psikolojik iyi oluşla güvenli bağlanma arasındaki ilişkiye aracılık ettiği ortaya koyulmuştur (Karreman & Vingerhoets, 2012). Yapılan araştırmalardan yola çıkılarak bağlanma teorisi yılmazlık kültürünün, topluluğun ve bireyin tüm yönleri için ilişkilerin önemini açıkça ortaya koyarak yılmazlık teorisine ağırlık katmaktadır. Böylece bağlanma teorisi ve yılmazlık kavramını bir arada ele almak olumlu uyumu teşvik etmek için gerekli olan ilişki deneyimlerine karşı anlayışı geliştirir (Atwool, 2006).

Bağlanma ve Ebeveyn-çocuk ilişkisi

Bir çocuk mahallede şiddet veya aşırı yoksulluk gibi olumsuz çevresel koşullara rağmen gelişmeyi başardığında çocuğun yılmazlığını açıklamak için ailesel faktörleri incelemek mantıklıdır (Condly, 2006). Bowlby'nin bağlanma kuramı bebek ve bakım veren arasındaki erken ilişkinin gelişimini anlamak için önemli bir değişime öncülük etmektedir. Bebeğin annesiyle ile gerçekleştirdiği güvenli bağlanma daha sonra olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin devam etme olasılığını artırır. Bağlanma çalışmalarının odağı ilk yıllardaki çocuğun yaşam koşullarının tutarlılığı ve kalitesi anne-çocuk ilişkisiyle örtüşmektedir (Thompson, 2000). Ebeveyn-çocuk ilişkileri hakkındaki gelişimsel düşünce bağlanma teorisi tarafından yönlendirilmektedir. Çocukların yaşları büyüdükçe gelişen bilişsel, dil ve bakış açısı alma becerileri ile anneleriyle aralarındaki ilişkiyi daha karmaşık şekillerde görebildikleri için bağlanma ilişkileri gelişmeye devam eder (Thompson, 2006; Crittenden, 2000). Örneğin erken çocukluk döneminde küçük çocuklar stresliken annelerinin fiziksel ve psikolojik erişilebilirliği olmak üzere annelerinin zihinsel temsillerine daha fazla güvenirlir. Bağlanmanın bu gelişimi Bowlby tarafından "hedefe göre düzeltilmiş ortaklık" olarak tanımlanmıştır. Daha sonraki yıllarda çocuklar psikolojik olarak olgunlaştıkça bu ortaklık daha karmaşık, karşılıklı ve dinamik hale gelir (Raikes & Thompson, 2005). Güvenli bir bağlanmanın en doğrudan sonucu ebeveyn-çocuk ilişkisi olacaktır. Erken bir güvenli

bağlanma ebeveyn-çocuk etkileşimini daha olumlu öngörmelidir. Güvenli bağlanan çocukların anneleriyle paylaşılan görevler sırasında daha fazla coşku, uyum ve olumlu etki gösterdiği 2 yıl boyunca yapılan kısa süreli izleme çalışmalarında doğrulanmıştır (Thompson, 2002). Bu çalışmalardaki güvenli bağlanan bebeklerin anneleri çocuklarına karşı daha duyarlı ve yardımcı olmuş, böylece çocukların olumlu davranışlarını desteklemişlerdir. Ebeveyn-çocuk uyumundaki bu süreklilik güvenli bağlanan çocuklar için çocuğun sosyalleşmesi ve kişilik gelişimi için önemli faydalar sağlar. Güvenli ve endişeli çocukların annelerinin kendilerini oyuna dahil etme biçimlerindeki farklılıkları inceleyen araştırmada, güvenli bağlanan çocukların anneleri aktif olarak onlarla oyun oynadıklarında çocukların daha uzun süre oyunda kaldığı görülmektedir. Güvenli bağlanan çocuk annelerinin çocuklarının oyunlarına daha fazla dahil oldukları ve çocuklarıyla aktif olarak etkileşimde buldukları oyunları tercih ettikleri görülmektedir. Bunun aksine endişeli çocukların annelerinin, çocukların oyunlarına pasif katılımı tercih ettikleri görülmektedir (Slade, 1987). Bebeklikteki bağlanma kalitesi ile oyun kalitesinin ve iki yaşındaki problem çözme davranışı arasındaki bağlantının incelendiği araştırmaya göre 18. ayda güvenli bağlanmış olarak değerlendirilen bebeklerin 2 yıllık değerlendirme sonrasında anne-çocuk çiftinin oyun sırasında daha hevesli, işbirlikçi ve ısrarcı oldukları görülmektedir. Çocukların bireysel oyun davranışlarından ziyade anne-çocuk ilişkisinde de süreklilik olduğu ortaya koyulmuştur (Matas ve diğerleri, 1978). Matas vd.'nin (1978) bulgularını tekrar etmek amacıyla ve evdeki anne-çocuk etkileşimlerinden problem çözme etkileşimlerini incelemek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada güvenli bağlanan anne-çocuk çiftlerinin daha yetkin olduğu ve daha destekleyici oldukları bulunmuştur. Anne-çocuk ev etkileşimleri aynı zamanda evdeki olumlu katılımı, etkili ve çelişkisiz problem çözmeyi öngörmektedir (Frankel & Bates, 1990). Anne ile güvenli bağlanma ilişkisine sahip çocuklar anneleri ile oyuna daha fazla katılım göstermekte ve daha uzun süre oyunda kalmaktadırlar. Güvenli bağlanan baba-çocuk ikilisinde ise oyun davranışlarında çocuklar daha fazla öneri sunmuş ve olumlu yanıt vermişlerdir (Kerns & Barth, 1995). Bu bulgulardan yola çıkılarak güvenli bağlanmanın gerçekleştiği anne-çocuk çiftlerinin oyun ve ev ortamlarındaki etkileşimlerinin olumlu olduğu

söylenbilir. Aynı zamanda güvenli bağlanma daha sonraki anne-çocuk ilişkisinin de olumlu yordayıcısı olduğu düşünülmektedir.

Duygu Düzenleme

Duygu düzenleme süreçleri duygusal deneyimleri ve ifadeleri bastırmaya ve geliştirmeye hizmet eden bilinçli veya bilinçsiz, otomatik veya çaba gerektiren davranış, beceri ve stratejileri kapsamaktadır (Calkins & Hill, 2007). Thompson'a (1991) göre duygu düzenleme duygusal tepkileri izlemek, değerlendirmek ve değiştirmekten sorumlu olan dışsal ve içsel süreçleri ifade etmektedir. Biyolojik olarak duygular önemli çevresel olaylara verilen çoklu sistem tepkilerini organize ve koordine eder. Gross'a (1998) göre duygu düzenleme bireylerin hangi duygulara sahip olduklarını, bu duyguları ne zaman hissettiklerini ve bunları nasıl deneyimlediklerini ve ifade ettiklerini etkileyen süreçleri kapsamaktadır. Duygular çeşitli olası sonuçlarda başlayarak potansiyel alternatif seçeneklerin değerlendirilmesi gibi kararlarımıza farklı şekilde müdahale edebilmektedir (Grecucci & Sanfey, 2014).

Bu tanıma göre duygu ve duygunun yönetimiyle ilgili çeşitli varsayımlar yer almaktadır. Bunlardan birincisi duygu düzenleme hem olumlu hem olumsuz duyguları amaçlayarak duygusal uyarılma düzeylerini azaltmayı veya basitçe korumayı içerir. Bu şekilde bakıldığında duygu düzenleme genellikle duygunun değerini değiştirmek yerine duygunun dinamiklerini değiştirir. İkincisi duyguya işlevselci bir yaklaşım olarak duygu düzenleme stratejilerinin etkinliğinden çok bireyin duruma yönelik amaçları bağlamında değerlendirilmelidir. Üçüncüsü ise duygu düzenleme, yalnızca kendi kendini düzenleme kapasitelerinin geliştirilmesinden değil, aynı zamanda duyguların diğer insanlar tarafından yönetilmesinden de kaynaklanmaktadır. Bu, küçük bebeklerin uyarılmasını kontrol etmek için bakım verenlerine bağlı oldukları yaşamın erken dönemlerinde en belirgin olmasına rağmen, duyguların sosyal yönetimi için yetişkinlikte başka birinin rahatlığına güvendiği yaşam boyu süren bir olgudur (Thompson & Goodvin, 2007).

Duygu düzenleme yeterlilikleri erken çocukluk döneminde ortaya çıkmaktadır. Duygu düzenleme sürecinde duygusal uyarılmayı yönetmek dış yardımlar (başka birinin rahatlığı) ve içsel stratejiler (rahatsız edici düşünceleri yeniden yönlendirmek gibi) aracılığıyla oluşmaktadır. Küçük çocukların stresli durumlarda daha iyi hissetmek, destek almak ve sosyal kurallara uymak gibi duygularını yönetmek için çeşitli nedenleri vardır. Küçük çocuklar aynı zamanda duygularını gösterirken aynı zamanda duyguların ifadesini yönetme ve duygusal uyarılmanın kendini düzenleme becerilerini de edinirler (Thompson & Lagattuta, 2006).

Çocukların duygu anlayışı için kritik temeller bebeklik ve yürümeye başladıkları çocukluk yıllarında oluşur. Çocuklar duygusal deneyimler hakkında konuşup bunlar üzerinde derinlemesine düşünmeden önce, duyguların yüzdeki ve sesli gösterimlerini tanımlama ve insanların duygularının eylemleriyle nasıl bağlantılı olduğunu anlama becerisi geliştirirler (Thompson & Lagattuta, 2006). Sonuç olarak bebekler alışılmadık durumlarda davranışlarını yönlendirmek için ebeveynlerinin duygusal ifadelerini referans alırlar (Thompson & Lagattuta, 2006; Cole ve diğerleri, 1994). Erken çocukluk yıllarında ise çocuklar bakım verenlerinin dışındaki insanlarla bağ kurmaya başlar. Böylece başkalarının duygu ifadelerini anlama yeteneği çocukların temel duygulara karşı otomatik tepkilerinin önüne geçer. Erken çocukluk dönemi çocukların kardeş, sınıf akranları ve öğretmenlerini kapsayacak şekilde sosyal ağların geliştiği bir dönemdir. Bu sosyal ağlar duygu düzenleme ve sosyal davranış hakkında yeni ve farklı bilgiler sağlar. Ayrıca okul öncesi dönem yılları duygu düzenlemeyi etkileyen bilişsel ve dilsel gelişimin hızlı olduğu bir dönemdir (Cole ve diğerleri, 1994). Çocukların artan dil gelişimleri ile bireyin duygularını anlaması ve kullanmasına yardımcı olan gerekli araçlar sağlanmış olur (Izard ve diğerleri, 2011). Artan yaşla birlikte çocuklar duygular ile kişisel beklentiler, standartlar ve hedefler arasındaki ilişkileri anlamaya başlarlar. Okul öncesi dönemde öz bilinçli duygular da dahil olmak üzere duygular hakkında konuşmak için dilin hızlı gelişmesi daha geniş bir kelime dağarcığı kazandırmasının yanı sıra şimdi, geçmiş ve gelecekteki duygusal olaylar hakkında daha sık ebeveyn-çocuk sohbetlerine yol çar (Lagattuta & Thompson, 2007).

Duygu Düzenleme ve Yılmazlık

Duygu düzenleme çocukların ruh sağlığı ile ilgili temel bir gelişim sürecidir (Harden ve diğerleri, 2017). Olumsuz duygusal deneyimlerle başa çıkmak ve olumlu duygulardan yararlanma yeteneği yılmazlığı destekleyen bireysel özelliklerden bir tanesidir (Tugade & Fredrickson, 2007). Duygu düzenleme yılmazlığı destekleyen uyum sistemleri arasında yer almaktadır (Masten & Obradovic, 2006). Duygu düzenleme yeteneğine sahip bireyler duygu düzenleme becerisi düşük olanlara kıyasla strese maruz kaldıktan sonra artan yılmazlık özelliği göstermektedirler (Troy & Mauss, 2011). Anksiyete ve depresyon belirtileri gösteren bireylerdeki duygu düzenleme stratejilerini inceleyen araştırmaların yer aldığı bir meta analiz çalışmasına göre uyarlanabilir duygu düzenleme stratejileri depresif ve anksiyete belirtileri ile negatif ilişkili olduğu buna karşılık uyumsuz duygu düzenleme stratejileri bu belirtilerle pozitif ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Schäfer ve diğerleri, 2017). Daha iyi duygu düzenleme becerilerinin risk altındaki çocukların düşük yılmazlık becerisi riskini azalttığı ortaya koyulmuştur (Zhang ve diğerleri, 2021). Duygu düzenleme becerisi çocuklar için olası bir koruyucu faktör olmakla birlikte (Myers ve diğerleri, 2013), duygu düzenleme becerisi yüksek olan okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlık düzeyleri de yüksek bulunmuştur (Çevik, 2022). Erken çocukluk dönemindeki duygu düzenleme gelişimindeki bireysel farklılıkları tanımlamak, çocuk ve aile düzeyindeki yordayıcılarını belirlemek bilimsel bir önceliktir (Noroña-Zhou ve diğerleri, 2021).

Duygu Düzenleme ve Ebeveyn-çocuk İlişkisi

Mizaç ve belirli bilişsel süreçler duyguların öz denetiminin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamasına rağmen duygu düzenleme çok sayıda dış faktörden de etkilenmektedir. Bunların en başında bakım verenle etkileşimin kalitesi gelmektedir (Fox & Calkins, 2003). Birçok duygu düzenleme modelinin merkezinde ebeveynlerin rolü vardır. Annenin etkileşimli davranışları duygu düzenleme üzerinde etkiliyken bebek-ebeveyn bağlanma kalitesi de duygu düzenleme stratejilerinin kullanımına katkı sağlamaktadır (Stifter, 2002). Başlangıçta bebeklerin ve küçük çocukların duygularını yönetmekten birincil olarak ebeveynler

sorumludur. Ebeveynler bu süreci stresli bir bebeği yatıştırarak, yürümeye başlayan çocuğun duygusal sinyallerine uygun ve yardımcı bir şekilde yanıt vererek, evin ve diğer tanıdık ortamların duygusal taleplerini düzenleyerek, çocuğu duygusal olarak uyaran deneyimlere yorum yaparak, çocuklara sosyal beklentiler ve duyguların yönetimi stratejileri konusunda koçluk yaparak yönetirler (Thompson, 1990). Aynı zamanda küçük çocukların ebeveynleriyle olan ilişkilerinden elde ettikleri güven duygusu, duygu düzenleme için destek sağlar (Calkins, 1994). Ebeveynlerin stresli durumlara anında müdahale etmesi ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin genel güvenliği bebeklerin ve küçük çocukların duygularını düzenlemelerine yardımcı olmaktadır (Thompson & Lagattuta, 2006).

Ebeveynleri ile güvenli ilişkileri olan küçük çocukların olumlu ve olumsuz duygularına duyarlı ve onları kabul eden, yoğun ve karmaşık duygular hakkında konuşmaya açık anneleri vardır. Ebeveynleri ile güvenli ilişki geliştiren çocukların duygusal olarak daha fazla duyguların farkında olmaları, daha fazla duygu anlayışı kazanmaları ve duygularını koşullara uygun şekilde yönetmek için esnek bir kapasite geliştirmeleri muhtemeldir. Buna karşılık güvensiz ilişkilerdeki küçük çocukların ebeveyn-çocuk ilişkisinde destek eksikliği sebebi ile özellikle stresli durumlarda sınırlı bir duygu anlayışına sahip olmaları ve duygu düzenlemede güçlük çekmeleri muhtemeldir (Thompson & Meyer, 2007). Ailenin duygusal iklimi, çocukların duygularıyla ilgili ebeveynlik davranışları ve çocukların duygu düzenleme hakkındaki gözlemsel öğrenmelerinin tümü çocukların duygu düzenleme gelişimi ve duygusal güvenliğini etkiler. Anne duyarlılığı çocuğun duygu düzenleme kapasitesi ile ilişkili iken, risk grubunda zayıf duygu düzenleme becerileri düşük anne duyarlılığı ile ilişkilendirilmiştir (Halligan ve diğerleri, 2013).

Yenidoğan düzenleme kapasitesi, çocuk duygu düzenlemesinin çift yönlü etkileri ve erken gelişim döneminde karşılıklı ebeveynlik yoluyla sonuçların nasıl etkilendiğini inceleyen araştırmaya göre bebeğin düzenleme becerileri ve ebeveynin uyumlu bakıcılığı zamanla birbirini şekillendirerek gelişmenin kademeli bir süreç olarak ortaya çıktığını göstermektedir (Feldman, 2015). Çocukların duygu gösterimleri ve duygu düzenleme

stratejileri, ebeveynlerinden gördükleri duygu düzenleme stratejilerini geri beslemektedir. Çocukların duygu düzenleme becerileri ebeveyn davranışlarını etkilemekte ve bu ilişki karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir (Kiel & Kalomiris, 2015). Duygu ve duygu yönetimi ile ilgili ebeveynlik uygulamaları çocukların duygu düzenleme becerilerini etkilemektedir. Bununla birlikte ebeveynlik tarzı ve bağlanma ilişkisi de duygu düzenlemeyi etkileyen faktörler arasında görülmektedir (Morris ve diğerleri, 2007; Morris ve diğerleri, 2017). Ebeveynlik davranışları da çocukların uyarılara karşı fizyolojik ve sinirsel tepkileriyle ilişkilidir (Morris ve diğerleri, 2017). Duyarlılık gibi olumlu ebeveynlik davranışları (Halligan ve diğerleri, 2013; Leerkes ve diğerleri, 2009; Feldman, 2007) ve olumlu duygunun ifadesi (Cumberland-Li ve diğerleri, 2003; Eisenberg ve diğerleri, 2001) çocuklukta uyarlanabilir duygu düzenleme gelişimini kolaylaştırmaktadır.

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde yılmazlık ve ebeveyn-çocuk ilişkisi ile ilgili değişkenleri ele alan ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Bu kapsamda yılmazlık ve ebeveyn-çocuk ilişkisi ile ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerle (mizaç, duygu düzenleme, bağlanma) ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Yılmazlıkla İlişkili Değişkenlere Yönelik Araştırmalar

Mathiesen ve Prior (2006) Norveç'te 8 yaşındaki çocukların aile, risk ve destekleyici faktörlerinin çocuk yeterlilikleri ve davranış sorunları üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. 401 annenin katıldığı araştırmada çocukların dört farklı zaman dilimindeki yordayıcı değişkenlerin katkısı ile ileriye dönük bir boylamsal çalışma deseni gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları çocukların 8 yaşında sahip oldukları davranış problemleri ve sosyal yeterlilikteki varyansın önemli bir bölümünün 18. Ayda çocuk ve ailede var olan risk ve destekleyici faktörlerle açıklanabileceğini göstermektedir. Çocukların hayatlarında var olan ailesel risk faktörleri güçlü şekilde problem davranışlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte davranış problemlerinde varyansın yaklaşık yarısı yüksek duygusallık ve utangaçlık mizaç türleriyle açıklanmaktadır. Mizaç duygusallık puanı arttıkça davranış

sorunları da artmaktadır bu da zayıf duygusal düzenleme ile ortaya çıkmaktadır. Düşük mizaç duygusallığı sosyal yeterlilikle ilişkili ve bu genellikle olumlu öz düzenleme olarak adlandırılmaktadır. Bu araştırmada yılmazlık düzeyi yüksek bireyler daha az mizaç utangaçlığı olan ve daha aktif olan çocuklar olarak belirtilmiştir.

Stacy (2006) yılmaz bireylerin yılmaz olmayan kardeşlerine bağlanma düzeylerinde farklılık olup olmadığını araştırmıştır. 55 kardeş çiftinin katıldığı araştırmada yılmaz özellik gösteren kardeşlerin yılmaz olmayanlara göre daha sık ek bağlanma figürleri bildirmişlerdir. Bu kardeşlerin anlamlı düzeyde daha yüksek bağlanma düzeylerine sahip olduğu görülmektedir.

Cawston (2012) çeşitli risklere maruz kalan Amerikan Yerlisi aile çocuklarının yılmazlık özellikleri içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranışlarını incelenmiştir. 3-5 yaş arası çocuğa sahip 60 Amerikan Kızılderili ebeveyn araştırmaya katılmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğu önemli düzeyde depresyon ve kaygı düzeyinde olduklarını göstermişlerdir. Bu riske maruz kalan ortalamadan daha yüksek sayıda çocuk önemli ölçüde içselleştirme ve dışsallaştırma davranış sorunları sergilemiştir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ebeveyn kaygısı ve çocuğun içselleştirme davranışları arasındaki ilişkiyi orta derecede tamponladığı ortaya koyulmuştur. Daha kaliteli ebeveyn-çocuk ilişkilerine sahip olan çocuklar hem düşük hem de yüksek ebeveyn kaygısı koşullarında içselleştirme davranışlarından daha düşük puan almışlardır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi ebeveyni yüksek anksiyeteye sahip olan çocuklarda ilişkisi daha güçlü bir düzenleyici etkiye sahiptir.

Doan vd. (2012) ergenlerde anne duyarlılığı, öz-düzenleme ve davranışsal uyum arasındaki boylamsal ilişkileri incelemişlerdir. New York'ta düşük ve orta gelirli ailelerin çocukları 9., 13. ve 17. yaşlarında araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada devam eden bir boylamsal veri kullanılmıştır. Birikimli risklere erken maruz kalmanın hem doğrudan hem de dolaylı (annenin tepkisi yoluyla) etkilerinin olacağı, anne tepkisinin ve öz-düzenleme becerisinin davranış problemlerini öngördüğü bir model test edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre risk faktörlerinin çocukların öz-düzenleme becerileri üzerindeki doğrudan

etkisi olumsuz olduğu gör÷lmektedir. Riskler ebeveynlerin duyarlı, besleyici bakım sağlama yeteneklerini azaltarak çocukların öz-düzenleme becerilerini dolaylı olarak etkilemektedir. Erken çocukluk döneminde risk faktörlerinin düzeyinin artması genç ergenlerde daha düşük anne duyarlılığı ile ilişkili bulunmuştur. Çünkü çocukların öz-düzenleme yetenekleri olumlu ebeveynlik ile ilişkilendirilmektedir. Çocukların öz-düzenleme becerileri dışsallaştırılmış davranış problemleri ile negatif ilişkili iken içselleştirilmiş davranış problemleri ile ilişkili olduğu gör÷lmemiştir.

Myers vd. (2013) cezaevinde yaşayan annelerin çocuklarında zorbalığı açıklamaya yönelik modeli araştırmışlardır. Araştırmaya 7-13 yaş arası 61 çocuk katılmıştır. Altı günlük bir yaz kampına katılan bu çocuklar anneleri şu an veya daha önce cezaevinde olan çocuklardır. Araştırma sonuçlarına göre bir çocuğun sahip olduğu duygu düzenleme becerisi, bir mentorün çocuğu düşük veya yüksek zorba olarak görüp görmediğinin güçlü bir yordayıcısı olduğu ortaya çıkmıştır. Cezaevinde kalan annelerin duygularını yönetmede başarılı olması çocukları için olası bir koruyucu faktör olarak gör÷lmektedir. Zayıf duygu düzenleme becerisi çocukların düşmanca alay etme ve zorbalık davranışları ile ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur. Bu araştırma ile duygu düzenleme becerisinin çocuğun hayatında önemli bir koruyucu faktör olduğu ortaya koyulmuştur.

Black-Hughes ve Stacy (2013) yılmaz özellik gösteren kız kardeşlerin yılmaz olmayanlara göre bağlanma düzeylerinde farklılık olup olmadığını değerlendirmişlerdir. Stacy'nin (2004, 2006) erkek yılmaz özelliğı gösteren bireylerle yaptığı araştırmanın tekrarı olan bu araştırmaya 43 kardeş çifti katılmıştır. Stacy (2006) ile benzer sonuçlar gösteren bu araştırmada da yılmaz özellik gösteren kardeşlerin anne, baba, arkadaş ve diğeri yetişkinler için bağlanma puanları yılmaz olmayan kardeşlere göre daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte bağlanma puanları yüksek olan kardeşlerin daha önce herhangi bir suçtan hüküm giymedikleri alkol ve ilaç kullanma puanlarının düşük olduğu ve liseyi bitirme oranlarının yüksek olduğu gör÷lmektedir. Bu araştırma ile bağlanmanın insan hayatında bir koruyucu faktör olduğu tekrar ortaya koyulmuştur.

Flouri vd. (2014) sosyo-ekonomik dezavantajlı aile çocuklarının, erken çocukluktan orta çocukluk dönemine kadar duygusal ve davranışsal dayanıklılıklarında öz düzenleme ve sözel bilişsel yeteneklerin rollerini incelemişlerdir. Milenyum Kohort çalışmasından elde edilen büyük ölçekli boylamsal veriler ailesi sosyoekonomik dezavantajlı üç, beş ve yedi yaş çocuklar için kullanılmıştır. Bu araştırma sonucuna göre üç yaştan yedi yaşa kadar sözel bilişsel yetenek ve öz düzenleme yoksul çocukların dayanıklılıklarıyla ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur. Düşük öz düzenleme becerisi ile sürekli yoksulluk içinde olan çocukların ilkokula başladıklarında artan içselleştirilmiş problem davranış sergilemeleri daha olasıdır. Yoksul çocukların düşük öz düzenleme becerisine karşı daha savunmasız oldukları görülmektedir. Bu araştırma ile sözel bilişsel yetenek ve öz düzenlemenin yoksul ailelerden gelen çocuklar için koruyucu faktör olduğu ortaya koyulmuştur.

Öneren-Şendil ve Tantekin-Erden (2014) 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyet, akran tercihi ve mizaç özelliklerinin çocukların sosyal yetkinlik ve davranış sorunlarının farklılaştırıp farklılaşdırmadığını incelemişlerdir. 5-6 yaş grubu 42 çocuğun katıldığı araştırma çıkarımsal desende gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre ebeveynleri tarafından sıcakkanlı ve sebatkar olarak değerlendirilen çocukların sosyal yeterlilikleri daha yüksek ve akranları tarafından daha çok tercih edilmektedir. Bununla birlikte tepkisellik puanı yüksek olan çocukların öfke-saldırganlık düzeyleri de yüksek bulunmuştur.

Yoleri (2014) çocukların mizaç özelliklerinin sosyal yeterlilik değişkeni üzerindeki yordayıcı etkisini incelediği araştırmaya 5-6 yaş grubu 112 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucuna göre çocukların sosyal yeterlilikleri sebatkarlık ve ritmiklik mizaç özellikleri ile olumlu yönde anlamlı ilişkili bulunurken, tepkisellik mizaç özelliği öfke-saldırganlık düzeyi ile yüksek derecede pozitif anlamlı ilişki görülmüştür. Sosyal yeterliliği yordayan değişkenleri incelemek için yapılan çoklu regresyon analiz sonuçlarına bakıldığında ise ritmiklik mizaç özellikleri sosyal yeterliliği anlamlı derecede yordadığı görülmektedir. Çocukların öfke-saldırganlık düzeylerini yordayan değişkenleri belirlemek üzere yapılan

çoklu regresyon analizine göre yaklaşma/geri çekilme ve tepkisellik mizaç özellikleri anlamlı yordayıcı etkiye sahiptir.

Andershed ve Andershed (2015) okul öncesi dönem çocuklarının dışsallaştırma ve içselleştirme sorunları ile ilişkili olan risk ve koruyucu faktörlere dayalı araştırmaları özetleyen bir meta-analiz çalışması gerçekleştirmişlerdir. Dışsallaştırma ve içselleştirme sorunları için daha önce yayınlanmış anlatı derlemeleri, sistematik incelemeler ve meta analizler bu araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma kriterlerini sağlayan 30 çalışma araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre duygu düzenleme ve kolay mizaç bireysel koruyucu faktörler arasında yer almaktadır. Güvenli bağlanma ve ebeveyn-çocuk ilişkisi sıcaklığı ailesel koruyucu faktörler arasında yer aldığı görülmektedir.

Altun-Nalbant (2016) yüksek lisans tezinde anasınıfına devam eden 5 yaş çocuklarının mizaç, sosyal yetkinlik özellikleri ve çaba sarf ederek kendini denetleme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 5 yaş grubu toplam 40 çocuk katılmıştır. İlişkisel türde betimsel araştırma olarak gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre çocukların mizaç özellikleri ile sosyal yetkinlik düzeyleri ve çaba gerektiren kontrol becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte araştırmaya katılan annelerin meslek durumlarına göre çocukların sosyal yetkinlik puanları farklılaşmaktadır. Bu kapsamda meslek sahibi olan anne çocuklarının meslek sahibi olmayan anne çocuklarına göre sosyal yetkinlik puanları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Arı ve Yaban (2016) mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerilerinin çocukların sosyal davranışları üzerindeki etkisini incelemiştir. Enlemesine kesitsel desende gerçekleştirilen araştırmaya 4-6 yaş grubu 238 çocuk katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre 4 yaşındaki çocukların 5-6 yaş grubundaki çocuklara göre daha az olumlu davranış sergiledikleri görülmüştür. Çocukların yaşları arttıkça olumlu davranış puanları da artmaktadır. Tepkisel mizaç özelliği olumlu sosyal davranışla negatif yönde ilişkili ve regresyon analizine göre tepkiselliğin artması ile olumlu sosyal davranış puanının azalması

üzerindeki etkisi de anlamlı görülmektedir. Bununla birlikte süreklilik mizaç özelliği sosyal davranışlarla olumlu, açık saldırganlık davranışı ile olumsuz yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak tepkisellik mizaç özelliğinin olumlu sosyal davranışlar üzerinde rol oynayabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Yule (2017) zor şartlara maruz kalan okul öncesi dönem çocukların yılmazlıkla ilişkili ebeveynlik davranışlarını incelemiştir. Milwaukee'deki Head Start Programı'na kayıtlı 3-6 yaş arası 124 çocuk ve bakım verenleri bu araştırmanın katılımcılarını oluşturmaktadır. Bu araştırmada yılmazlık etkili duygu düzenleme becerileri, sosyal yeterlilik, okula hazır bulunuşluk ve düşük seviyede içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış kapsamında değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre çocukların yılmazlık düzeyleri ebeveyn sıcaklığı ile olumlu yönde ilişkilidir. Ebeveynlik davranışlarından bireysel yılmazlık alanlarıyla ilişkili olup olmadığını değerlendirmek için çok değişkenli çoklu regresyon analizine göre ebeveynler daha çok duygu doğrulama ve duygu koçluğu ile meşgul olduklarında ebeveyn sıcaklığının daha yüksek yılmazlık seviyelerini öngördüğü ortaya koyulmuştur.

Erdem (2017) yüksek lisans tezinde okul öncesi eğitime devam eden çocukların yılmazlık özellikleri ve yılmazlığı destekleyici faktörleri incelemiştir. Araştırmaya okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaş grubu çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri katılmıştır. Karma desende gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre öğretmen ve ebeveynler yılmaz çocukların özelliklerini sırasıyla "azimli", "kendini ifade edebilme" ve "olumlu bakış açısı" olarak belirtmişlerdir. Öğretmen ebeveynler koruyucu faktörler hakkında sırasıyla "aile desteği", "aile ilgisi", "çocuğun hayatında destekleyici bir kişinin varlığı", "yapabileceğine inanmak", "okul ve öğretmen desteği" ve "çocuğun keyif aldığı etkinlikler" olarak ifade etmişlerdir. Araştırmanın nicel boyutu sonuçlarına göre kız çocuklarının yılmazlık puanları erkek çocuklarına göre yüksek olduğu görülmektedir.

Önder vd. (2018) okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ve annelerin ebeveynlik stillerinin çocukların ego sağlamlık düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisini

incelemişlerdir. Tarama araştırması deseninde gerçekleştirilen araştırmaya 55-78 ay arası 367 çocuk katılmıştır. Yapılan çoklu regresyon analiz sonuçlarına göre ego sağlamlığı ve otoriter ebeveynlik stili arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Mizaç özelliklerinden sebatkarlık ve tepkisellik ile ego sağlamlığı ile pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Ego sağlamlığı üzerindeki yordayıcı değişkenleri tespit etmek amacıyla yapılan çoklu regresyon analiz sonuçlarına bakıldığında ise otoriter ebeveynlik stilinin çocukların ego sağlamlığı düzeyini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. İzin verici ebeveynlik stili, mizaç özelliklerinden sebatkarlık ve tepkisellik ise çocukların ego sağlamlığı düzeyini olumlu yönde yordadığı görülmektedir. Tepkisellik mizaç özelliğinin ego sağlamlığını olumlu yönde yordaması çocukları annelerin değerlendirmesinden kaynaklanmış olabileceği belirtilmiştir.

Bayındır vd. (2018) okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri ve öz kontrol becerilerinin ego sağlamlık düzeyi üzerindeki yordayıcılığını incelemişlerdir. Tarama modelinde gerçekleştirilen araştırmaya okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 55-73 ay arası 78 çocuk katılmıştır. Mizaç özellikleri ve ketleyici kontrol becerilerinin çocukların ego sağlamlık düzeyini anlamlı şekilde yordayıp yordamadığını belirlemek için aşamalı çoklu regresyon analiz sonuçlarına göre çocukların öz kontrol becerileri ve mizacın alt boyutları (yaklaşma/geri çekilme, sebatkarlık, ritmiklik ve tepkisellik) toplam varyansın %17'sini açıklamaktadır. Yordayıcı değişkenlerden öz kontrol becerileri çocukların ego sağlamlığını anlamlı düzeyde yordarken, çocukların mizaç özellikleri (yaklaşma/geri çekilme, sebatkarlık, ritmiklik ve tepkisellik) ego sağlamlığını anlamlı düzeyde yordamadığı görülmüştür. Çocukların ego sağlamlığının gelişiminde öz kontrol becerilerinin önemi oraya koyulmuştur.

Yoleri (2020) 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlık düzeyleri, mizaçları ve yaşları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bununla birlikte öğretmenlerin yılmazlık ve yılmaz çocuklara ilişkin görüşlerini, yılmazlığı etkileyen risk ve koruyucu faktörleri belirlemek de araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Karma desende gerçekleştirilen bu araştırmaya 5-6 yaş grubu 151 çocuk ve 15 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Araştırmadan

elde edilen bulgular incelendiğinde mizaç özelliklerinden sebatkarlık ve yılmazlık arasında pozitif yönde anlamlı ilişki, mizaç özelliklerinden tepkisellik ile yılmazlık arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Çocukların yaşları ve yılmazlık düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise çocukların yaşları arttıkça yılmazlık düzeyleri de artmaktadır. Mizaç özellikleri çocuk yaşının çocukların yılmazlık düzeylerini ne düzeyde yordadığını incelemek adına yapılan aşamalı çok değişkenli regresyon analizine göre en güçlü yılmazlık yordayıcısı çocuğun yaşıdır. Bunu sırasıyla sebatkarlık ve tepkisellik mizaç özellikleri takip etmektedir. Nitel analiz sonuçlarına bakıldığında öğretmenler yılmazlık kavramını daha çok “mücadele yeteneği” ve “kendini iyileştirme becerisi olarak tanımlamışlardır. Yılmaz çocukların özelliklerini ise daha çok “istikrarlı olma”, “dikkatlerini farklı görevlere yönlendirebilme” ve “hırslı olma” şeklinde ifade etmişlerdir. Öğretmenler çocukların hayatlarındaki koruyucu faktörleri sırasıyla “kişilik özellikleri”, “aile desteği”, “öğretmen yaklaşımı” ve “okul-aile iş birliği” olarak belirtmişlerdir.

Spinelli vd. (2020) Covid-19 pandemi sürecinde ebeveynlik stresi ile ilişkili risk faktörlerini ve farklı sosyoekonomik risklere sahip ailelerde çocukların duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. 2-14 yaş aralığında çocukları olan aileler karantina sebebi ile yaşanan zorluklar, ebeveynlik stresini, ebeveynin çocuğun hayatına dahil olmasını ve çocukların duygu düzenleme becerileri hakkında ankete katılmışlardır. Ebeveynlik stresi ve çocukların duygu düzenleme becerileri kötü seviyede olmasa da ev iş yükünün artması ebeveyn katılımının aracılığı ile daha az etkili duygu düzenleme becerisi ile ilişkili bulunmuştur. Ebeveynlerin stresinin artması çocukların etkinliklerine daha az katılıma sebep olarak duygu düzenleme becerisi üzerinde olumsuz etki yarattığı ortaya koyulmuştur. Karantina sürecinde iş ve çocuk arasında denge kurmak zorunda olan ebeveynler için stres artmakta bu durum da onların destekleyici bakıcı yeteneklerini bozarak çocukların refahı üzerinde olumsuz etkiye sahiptir.

Orgilés vd. (2020) Covid-19 karantinasının İtalya ve İspanya'daki çocuklar ve ergenler üzerindeki duygusal etkisini incelemişlerdir. 3-18 yaş arası çocukların ailelerinden

karantinanın çocukları üzerindeki etkilerine yönelik veri toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular çocuklarda odaklanma güçlüğü, can sıkıntısı, sinirlilik, huzursuzluk, yalnızlık ve endişelerin olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda karantinanın getirdiği birlikte yaşama zorunluluğundan kaynaklı, ebeveynler stresleri arttığında çocuklarında daha fazla sorun davranış bildirme eğiliminde olmuşlardır.

Nicoli vd. (2021) Covid-19 karantina sürecinde çocukların ve ergenlerin evde yaptıkları etkinliklerin duygusal ve davranışsal iyi oluşlarıyla ilişkisini incelemişlerdir. Çevrim içi ankete katılan ebeveynler çocukları ile ilgili sosyal ağlara ne kadar zaman ayırdıkları, ekranda kalma süreleri ve oyun oynama süreleri hakkında soruları cevaplamışlardır. Ebeveynleri ile ikili etkinliklerde zaman geçiren çocuklarda daha az duygusal zorluk ve davranış sorunları yaşadıkları görülmektedir. Ebeveynleri ile etkinliklere katılan ergenlerde ise daha az davranış sorunları bildirilmiştir. Sosyal medya ve ekran kullanımının ise çocukların duygusal zorlukları üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu ortaya koyulmuştur.

Di Giorgio vd. (2021) Covid-19 pandemi sürecinde 2-5 yaş arasındaki okul öncesi dönem çocuklarının ve annelerinin davranışlarını ve psikolojik iyi oluşlarını incelemişlerdir. Araştırmaya katılan 245 anne hem kendilerinin hem de çocuklarının alışkanlıkları ve duyguları hakkında çevrim içi ankete yanıt vermişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre annelerin ve çocukların uyku kalitelerinde kötüleşme, zaman deneyiminde bozulma ve çocuklara artan duygusal belirtiler ve öz-düzenleme güçlüklerinin olduğu görülmektedir. Annelerin sürekli duygusal yorgunluğu çocukların öz-düzenleme becerilerini de olumsuz etkilemiştir.

Makasiar (2021) yüksek lisans tezinde Head Start programına devam eden okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlık düzeyleri ile ebeveynliğin üç boyutunun (sıcaklık, disiplin, duygu sosyalleştirme) ortak etkilerini araştırmıştır. 3-6 yaş arası 127 ebeveyn-çocuk ikilisi arasındaki etkileşim her ebeveynlik türü için kodlanmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre ebeveyn sıcaklığı, ebeveyn ve öğretmenin bildirdiği hiçbir uyumsuz işlevsellikle ilişkili

bulunmamıştır. Etkili disiplin ebeveyn yaklaşımı öğretmenler tarafından bildirilen duygu düzenleme ile anlamlı derecede ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Chen vd. (2021) çocukların duygusal yeteneklerinin yılmazlık üzerindeki etkisini, yaş ve cinsiyet farklılıklarına dayalı derinlemesine incelemeyi amaçlamışlardır. Çin' de 3-6 yaş arası 289 okul öncesi dönem çocuklarının katıldığı araştırmada anketler aracılığı ile çocukların duygusal yetenekleri ve yılmazlıkları ölçülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre çocukların duyguları anlama becerileri yaşları arttıkça artmakta fakat cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yaş arttıkça çocukların yılmazlık puanları artmakta ve kız çocuklarının yılmazlık göstergeleri olan koruyucu faktör puanları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Erkeklerin ise davranış problem puanları kızlara göre daha yüksektir. Duyguları anlama, duygu düzenleme ve duygusal yetenek becerileri çocukların girişimcilik, öz düzenleme ve toplam yılmazlık puanları ile anlamlı derecede pozitif ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur. Çocukların olumlu duygu düzenleme becerileri ne kadar yüksekse yılmazlık puanları da o kadar yüksektir. Bu araştırma ile duygu düzenleme, duyguları anlama ve duygusal yeteneğin çocukların yılmazlıklarına olan önemli katkısı kanıtlanmıştır.

Zhang ve vd. (2021) Çin'in kırsal bölgesindeki okul öncesi dönemdeki geride kalan çocuklarla yürüttükleri araştırmada yılmazlık ve duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çin'in Anhui eyaletindeki kırsal alandan toplam 620 çocuk araştırmaya katılmıştır. Yapılan analizler sonucunda daha iyi duygu düzenleme becerisine sahip geride kalan çocukların yılmazlık seviyeleri de yüksek bulunmuştur. Bu araştırma ile duygu düzenleme becerisinin güçlendirilmesi ile yılmazlığın desteklenebileceğini ve geride kalan çocukların olumsuz gelişiminin önlenebileceği ortaya koyulmuştur.

Polat ve Göncü (2021) anasınıfına devam eden çocukların çaba gerektiren kontrol becerileri ile sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İlişkisel tarama araştırmaya 48-72 ay arası 262 çocuk katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha iyi düzeyde çaba gerektiren kontrol becerilerine sahip oldukları görülmektedir. Bununla birlikte çocukların çaba gerektiren kontrol becerileri

arttıkça depresif duygulanım düzeylerinin azaldığı ve dolayısı ile olumlu sosyal davranışlarının arttığı görülmektedir.

Çevik (2022) yüksek lisans tezinde okul öncesi eğitim alan çocukların yılmazlık düzeyleri ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örnekleminin Ankara ve Afyonkarahisar'da okul öncesi eğitime devam eden 4-6 yaş arası 117 çocuk oluşturmuştur. İlişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre çocukların yılmazlık puanları arttıkça duygu düzenleme becerileri puanları da arttığı gözlenmiştir. Diğer bir ifadeyle duygu düzenleme becerisi yüksek olan çocukların yılmazlıkları da yüksek bulunmuştur.

Ateşpolat (2022) yüksek lisans tezinde pandemi sürecinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranış ile psikolojik dayanıklılık özelliklerine yansımalarını öğretmen ve ebeveyn gözü ile değerlendirmeyi amaçlamıştır. Karma desende gerçekleştirilen araştırmaya pandemi ilan edilmeden önceki eğitim-öğretim dönemi boyunca çocuklarla çalışan ve araştırmanın yapıldığı tarihe kadar çocuklara öğretmenlik yapan 16 öğretmen, 84 çocuk ve bu çocukların ebeveynlerinden gönüllü olan 16 ebeveyn katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde pandemi sürecinde küçük yaş grubu çocukların büyük yaş gruplarına göre sosyal davranış düzeylerinin daha yüksek olduğu ve depresif duygu düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Pandemi sürecinde çocukların sosyal davranış düzeyleri pandemi öncesine göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Çocukların psikolojik sağlamlık düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmasa da çocukların arkadaşlarıyla görüşme durumuna göre iletişim kurma, öz kontrol, atılganlık, duygusal istikrar, çocukların görev yönelimi, keşfetmekten hoşlanma ve psikolojik sağlamlık düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresine göre psikolojik sağlamlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmada çocukların psikolojik sağlamlık düzeyleri ve alt boyutları pandemi öncesine göre daha düşük bulunmuştur.

Hendry vd. (2022) Covid-19 pandemisi sırasında bebeklerin ev ortamının bebeklerin bilişsel, sosyal ve duygusal işlevi üzerindeki etkisini bağlamsal faktörler açısından incelemiştir. 8-36 ay arası çocukları olan 280 ebeveyn araştırmaya katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulguları göre ebeveynlerin özellikle annelerin ruh sağlığının, ebeveyn-çocuk aktivitelerinin ve çocuk ekran kullanımının çocukların bilişsel ve psiko-sosyal gelişimleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Pandemi sırasında ruhsal sıkıntı yaşayan ebeveynler çocuklarda daha fazla içsel ve dışsal davranış sorunları ve yürütücü işlev sorunları bildirmişlerdir. Ebeveynleri ile daha fazla zenginleştirici etkinliklere katılan çocuklar altı ay sonunda daha güçlü yürütücü işlev becerileri ve sosyal yeterlilik göstermişlerdir.

Okul öncesi dönemde yılmazlıkla ilgili değişkenleri inceleyen ve bireyin hayatındaki koruyucu faktörleri ele alan araştırmaların bir kısmı etkili ve sıcak ebeveyn-çocuk ilişkisinin yılmazlıkla ilişkili olduğunu göstermektedir. Kaliteli ebeveyn-çocuk ilişkisi çocukların içselleştirilmiş davranışlarını azaltmakta, anksiyete durumları üzerinde düzenleyici rol oynamakta, çocukların yılmazlık seviyeleri üzerinde yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Aileler duygu düzenleme becerilerinde yetkin olduklarında çocukların zorbalık davranışlarını azalttığı ve duygu düzenleme becerilerini geliştirdiği böylece çocuklar için bir koruyucu faktör olarak yılmazlık düzeylerine önemli katkı sağladığı görülmektedir. Çocukların mizaç özelliklerinin yılmazlıkla ilişkisini ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Çocukları olumlu mizaç özelliklerine sahip olması (düşük mizaç duygusallığı, sebatkarlık, sıcakkanlılık) bireysel olarak koruyucu faktör olduğu ortaya koyulmuştur. Çocukların ebeveynleri ile aralarındaki bağlanma düzeylerinin de yılmazlıkla ilişkili olduğu araştırmalar bulunmaktadır. Yılmazlık özelliğine sahip kardeşlerle yapılan araştırmalar göstermektedir ki yılmaz özellik gösteren bireylerin anne, baba ve diğer yetişkinlerle olan bağlanma puanları yılmaz olmayan kardeşlere göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca yılmaz özellik gösteren kardeşler diğerlerine göre da sık ek bağlanma figürü bildirmişlerdir.

Covid-19 pandemi sürecinde çocukların yılmazlıkları ve bu süreçteki koruyucu faktörleri inceleyen araştırmalara bakıldığında çocukların ebeveynleri ile sürdürdükleri

etkinliklerin çocukların yürütücü işlev becerileri ve sosyal yeterliliği arttırdığı, daha az duygusal zorluk ve davranış sorunları yaşadıkları görülmektedir. Covid-19 pandemi sürecinde çocukların ve ebeveynlerin uyku kalitelerinde bozulma ile çocuklarda sinirlilik, can sıkıntısı ve öz-düzenleme becerilerinde zorluklar yaşanmıştır. Ebeveynlerin stresli olması çocukların olumsuz duygu düzenleme becerileri ile ilişkilendirilmiştir. Ebeveynler stresli olduklarında çocukları ile ilgili daha fazla problem davranış belirtme eğiliminde olmuşlardır. Covid-19 pandemi süreci daha çok ebeveyn-çocuk ilişkisini ön plana çıkarmıştır. Bu süreçte çocukların yılmazlık düzeylerini etkileyen koruyucu faktörler ebeveyn-çocuk ilişkisi ve ebeveyn stresi aracılığı ile incelenmiştir.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisiyle İlişkili Değişkenlere Yönelik Araştırmalar

Acar vd. (2017) düşük gelirli okul öncesi dönem çocuklarının mizaç özellikleri (tepkisellik ve düzenleyici) ile ebeveynleri ve öğretmenleri ile arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu kapsamda düzenleyici mizaç özelliğinin tepkisel mizaç özelliği üzerindeki düzenleyici rolünü ebeveyn ve öğretmenlerle ilişki kalitesini yordamadaki etkisine bakılmıştır. Nicel desende yordayıcı korelasyon araştırması olan çalışmaya 37-70 ay arası 291 çocuk katılmıştır. Elde edilen bulgulara göre çocukların tepkisel mizaç özelliği ve ebeveyn-çocuk yakınlığı anlamlı olarak negatif ilişkili iken ebeveyn-çocuk çatışması ve öğretmen-çocuk çatışması ile anlamlı olarak pozitif bulunmuştur. Çocukların düzenleyici mizaç özellikleri öğretmen-çocuk yakınlığı ile olumlu ilişkili iken öğretmen-çocuk çatışması ile negatif ilişkili bulunmuştur. Bununla birlikte düzenleyici mizaç özelliği öğretmen-çocuk yakınlığı arasındaki ilişkiyi yönetirken öğretmen-çocuk çatışması, ebeveyn-çocuk çatışması ve yakınlığı üzerinde herhangi bir etki göstermemiştir.

Wlodarczyk vd. (2017) Almanya'da okul öncesi dönem çocuklarda risk ve koruyucu faktörlerin ruh sağlığı sorunlarıyla ilişkisini incelemişlerdir. 3-6 yaş arası 391 çocuğun katıldığı çalışmada çocukların ruh sağlığı Güçlükler ve Zorluklar Anketi ile belirlenmiştir. Çocukların %18.2'si toplam zorluk puanında sınırdan veya anormal olarak sınıflandırılmıştır. Yapılan iki değişkenli ve çok değişkenli regresyon analizleri sonucunda ebeveynlerin ruh

sağlığı problemleri, çocukların zor mizacı ve ebeveynin düşük sosyo-ekonomik düzeyi çocukların ruh sağlığı problemleri olasılığını arttırdığı gözlenmiştir. Bununla birlikte algılanan ebeveyn yeterliliğinin okul öncesi dönem çocuklarının ruh sağlığı problemleri olasılığını azalttığı ortaya koyulmuştur. Çok değişkenli analizlerde diğer değişkenler kontrol edildiğinde zor çocuk mizacının okul öncesi dönem ruhsal problemlerle anlamlı şekilde ilişkili kaldığı görülmektedir.

Song vd. (2018) 27-33 aylık çocukların anne tarafından bildirilen çocuk mizacını, anne ebeveynliğini (anne-çocuk serbest oyun sırasında) ve öz-düzenleme becerilerine katkıda bulunan doyum görevlerinin ertelenmesi (atıştırılma gecikmesi ve hediye gecikmesi oyunu sırasında) incelemişlerdir. Araştırmaya düşük gelirli ailelerden seçilen 27 aylık 198 çocuk katılmıştır. Annelerin olumsuz duygu, düşmanlık ve olumsuz kontrol ile ilişkilendirilen olumsuz ebeveyn özellikleri eş zamanlı olarak çocukların daha zayıf öz-düzenleme becerileri ile ilişkilendirilmiştir. 27 aylık çocukların daha düşük olumsuz etkisi ve daha yüksek çaba gerektiren kontrolü 33 aydaki daha iyi öz-düzenleme becerilerini öngörmüştür. Bununla birlikte olumlu ebeveynlik yüksek negatif etkiye sahip çocukların düşük öz düzenleme becerileri üzerinde tamponlama etkisi görülmektedir.

Ren vd. (2019) ABD doğumlu ve Meksika doğumlu ebeveynleri olan düşük gelirli okul öncesi dönem çocuklarının ebeveyn-çocuk ilişkileri ve sosyal-duygusal işlevleri arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Sosyal-duygusal işlevler çocukların davranışsal kaygıları, sosyal-duygusal güçlü yönleri, yürütücü işlevler ve davranış düzenleme kapsamında değerlendirilmiştir. Çocukların sahip olduğu koruyucu faktörler ve ebeveyn-çocuk çatışma puanları arasındaki ilişkinin anlamlı olarak negatif olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ebeveyn-çocuk çatışması ve duygusal ve davranışsal sorunlar arasındaki ilişki anlamlı olarak pozitifdir. Ebeveyn-çocuk çatışma puanları arttıkça çocukların sergiledikleri davranışsal sorunlar da artmaktadır. Çocuğun koruyucu faktörler puanı arttıkça davranışsal sorun puanı anlamlı derecede azalmaktadır. Bu bulgular ABD doğumlu ebeveynlerin çocukları için geçerli olmakla birlikte Meksika doğumlu ebeveynlerin

çocuklarının yaşadıkları ebeveyn-çocuk çatışması sosyal duygusal işleyişleri ile ilgili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma ebeveynliğin çocuğun sosyal duygusal işleyişindeki rolünün kültürel geçmişe bağlı olarak değişebileceğini ortaya koymaktadır.

Gambin vd. (2020) Covid-19 pandemi sürecinde Polonyalı anne ve babaların ebeveyn-çocuk ilişkisindeki olumlu deneyimlerin yordayıcılarını incelemiştir. Tarama araştırması olarak gerçekleştirilen araştırmaya 228 anne ve 231 baba katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ebeveyn-çocuk ilişkisindeki olumlu deneyimlerin hem annelerde hem de babalarda empatik ilgi ve bakış açısı ile olumlu ilişkili olduğu görülmektedir. Anne ve babalardaki duygu düzenleme gücü ve kişisel sıkıntılar olumlu deneyimlerle ilişkili değildir. Annelerin depresyon belirtileri ebeveyn-çocuk ilişkisini olumsuz etkilemektedir. Ebeveynlik öz yeterliliği, sosyal destek ve bakış açısı olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisini anlamlı yordamıştır.

Andejany vd. (2020) Suudi Arabistan'da Covid-19 sosyal izolasyon zamanında ebeveyn-çocuk ilişkisini incelemiştir. Tarama araştırması olarak gerçekleştirilen bu araştırmaya 377 ebeveyn katılmıştır. Ebeveynler sosyal izolasyonla birlikte çocuklarıyla birlikte geçirdikleri zamanda artış olduğunu belirtmişlerdir. Karantina sürecinde anneler babalara göre daha uzun evde kalmış olmaları sebebiyle çatışma puanlarının daha yüksek olması beklenirken tam tersi çatışma puanları daha azdır. Araştırmada bu durumun ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerinin iyi olması için yeterli zamana ihtiyaç duydukları ihtimali belirtilmektedir.

Topçu Bilir ve Sop (2021) pandemi döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisini ve çocuklarda davranış problemlerini incelemiştir. Nitel desende gerçekleştirilen araştırmaya çocukları anaokuluna devam eden 39 ebeveyn katılmıştır. Ebeveynlerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgulara bakıldığında ebeveynler pandemi sürecinde çocuklarıyla birlikte geçirdikleri sürenin ve aile üyelerinin etkileşimlerinin arttığını belirtmişlerdir. Bu durum da pandemi sürecinin pek çok olumsuzluğu yanında olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir.

Toran vd. (2021) 3-6 yaş arası çocuğu olan Türk ve Çinli ebeveynlerin Covid-19 karantina sürecindeki deneyimlerini incelemişlerdir. Nitel desende gerçekleştirilen araştırmaya 13 Türk ve 11 Çinli aile katılmıştır. Bulgulara göre bu dönemde kültürel farklılıklar çok görünür olmamakla birlikte ailelerin çocuklarıyla yaşadıkları deneyimler pek çok ortak noktayı vurgulamıştır. Covid-19 pandemi sürecinde karantina uygulamaları ile aileler rutinlerinin değiştiğini ve psikolojik olarak olumsuz etkilendiklerini belirtmişlerdir. Buna karşılık evde geçirilen zamanın artması ile ebeveynlerin çocukları ile faaliyetler yürütmesi ve aile ilişkilerinin gelişmesini ebeveynler olumlu aktarmışlardır. Ebeveynler karantina öncesinde çocuklarının gelişimsel ilerlemesinden ve çocuklarının ne ölçüde büyüdüğünden habersiz olduklarını belirtmişlerdir. Bu olumlu deneyimler göz önüne alındığında çocukların varlığının psikolojik olarak koruyucu faktör olabileceği ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin bu süreçle başa çıkmada önemli olabileceği belirtilmiştir.

Özyürek ve Çetinkaya (2021) Covid-19 sürecinde aile ve ebeveyn-çocuk ilişkilerini incelemişlerdir. Betimsel tarama modelinde gerçekleştirilen araştırmaya 164 ebeveyn katılmıştır. Aileler bu süreçte günlük rutinlerinin değiştiğini, uyku düzenleri ve yaşam tarzlarında değişiklikler olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte aile içi paylaşımlarının arttığını ve ailecek eğlenceli etkinlikler yapma fırsatı bulduklarını ifade etmişlerdir. Aileler bu süreçte çocuklarını daha iyi tanıma fırsatı bulduklarını, çocuklarıyla oyun oynadıklarını ve mutfak işleri yaptıklarını belirtmişlerdir. Bu sürecin aileleri hem olumsuz hem de olumlu yönde etkilediği görülmektedir.

Uzun vd. (2021) 4-6 yaş arası çocukları olan anne-babaların Covid-19 sürecinde çocukları ile olan ilişkilerini çeşitli değişkenler açısından incelemişlerdir. Betimsel araştırma olarak gerçekleştirilen araştırmaya 219 anne ve baba katılmıştır. Araştırma bulgularına göre baba yaşı ebeveyn-çocuk ilişkisinde anlamlı değilken, annenin büyük yaş grubunda olması ebeveyn-çocuk ilişkisini desteklemektedir. Anne eğitim düzeyinin artması ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puanında üzerinde olumlu yönde anlamlı farklılık yarattığı görülmektedir. Bu

süreçte çalışmayan anneler çalışan annelere göre, çalışmayan ve ara sıra çalışan babaların da çalışan babalara göre çocuklarıyla ilişkilerinin daha iyi olduğu ortaya koyulmuştur.

Wang vd. (2021) Covid-19 pandemi sürecinde ebeveyn istihdam durumunun (iş kaybı ya da evden çalışmaya devam etmesi) ergenlerin aile işlevlerini ebeveyn-ergen ilişkisi aracılığıyla nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Araştırmaya 447 ebeveyn-ergen çifti katılmıştır. Ebeveynin istihdam durumunun değişmesi aile ilişkisi üzerinde etkili bulunmuştur. Ebeveynin iş kaybı yaşaması çocuklarını psikolojik olarak olumsuz etkileme olasılığını artırırken evden çalışma durumu ebeveyn-ergen yakınlığını desteklemektedir. Evden çalışma ebeveynlere Covid-19 riskini en aza indirmeye yardımcı olurken okulların kapalı olduğu zamanlarda çocuklarını kendilerinin denetlemelerine imkân sağlamıştır. Aynı zamanda çocuklarını okuldayken uzaktan takip edememenin de stresini hafifletmiş olabileceği vurgulanmaktadır. Çocuklarla geçirilen daha fazla zaman ebeveynlere duygusal bir mola sağlamıştır. Ebeveynler için evden çalışma aile ve iş hayatını bütünleştirmenin stresine rağmen bu tür çalışma durumu aile üyeleri arasında sıcaklık ve birlikteliği artırarak aile birliğine katkı sağlayabilir.

Zhang vd. (2022) Çin'in Shaanxi eyaletinde yaşayan kentli, göçmen, kırsal göçmen olmayan ve kırsalda geride kalan çocuk gruplarının Covid-19 salgını sürecinde aile kaynaklarını ve psikolojik iyilik halini incelemişlerdir. Ortaokul öğrencilerinden 7., 8. ve 9. Sınıfları kapsayan araştırmada covid-19 öncesi ve sırasında çocukların gelişimi, ailelerin sosyoekonomik durumu ev ortamları incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Covid-19 sürecinde tükenen ekonomik kaynaklar bir risk faktörü olarak görülmekte iken iyileşen aile ilişkileri pandemi sırasında çocukların yılmazlığını arttıran koruyucu faktör rolünü oynamaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi normal koşullarda ebeveyn girdisinden en fazla yoksun olan göçmen ve geride kalan çocuklar için diğer çocuk gruplarına göre yılmazlık üzerinde daha fazla etkisi olduğu görülmüştür. Bu araştırmada gelişen ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumlu etkisi azalan aile ekonomik kaynaklarının olumsuz etkisinden daha ağır basmaktadır.

Okul öncesi dönemde ebeveyn-çocuk ilişkisine yönelik araştırmalar incelendiğinde çocukların olumlu mizaç özelliklerine sahip olması ve koruyucu faktörlerin varlığı ebeveyn-çocuk yakınlığını arttırdığına yönelik araştırmalar mevcuttur. Bazı araştırmalar annelerin çocuklarıyla kurdukları yakınlığın onların öz düzenleme becerilerini desteklediği ve aile ilişkilerinin iyileşmesi çocukların yılmazlığını arttırdığını ortaya koymaktadır.

Pandemi döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisini inceleyen araştırmalara bakıldığında elde edilen ortak bulgu ebeveynlerin çocukları ile geçirdikleri zaman ve ebeveyn-çocuk etkileşimindeki artıştır. Bu sayede iyileşen aile ilişkileri çocukların yılmazlıklarını destekleyen bir koruyucu faktör olarak görülmektedir. Bununla birlikte ebeveynlerin evden çalışmaya devam etme durumları hem çocukları ile yakın ilişkiyi desteklemekte ve aile üyeleri arasındaki etkileşimi arttırmaktadır. Pandemi sürecinin ebeveynlere çocuklarını daha iyi tanıma fırsatı verdiği de görülmektedir. Tüm bu bulgular göz önüne alındığında iyileşen ebeveyn-çocuk ilişkisi çocuklar için bir koruyucu faktör olduğu düşünülmektedir.

Bölüm 3

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Pandemi sürecinde okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlık düzeylerini ve ebeveyn-çocuk ilişkisini mizaç, bağlanma ve duygu düzenleme değişkenleri açısından inceleyen bu araştırma ilişkisel tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. İlişkisel araştırmalar bağımsız değişkene herhangi bir müdahalede bulunmadan bağımsız değişken/ler ve bağımlı değişken/ler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma türüdür (Johnson & Christensen, 2014). İlişkisel araştırma iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin olasılığını araştırır. Aynı zamanda ilişkisel çalışmalar değişkenler arasındaki bir ilişkiyi betimlediği için betimsel araştırma türü olarak da adlandırılır (Fraenkel ve diğerleri, 2012). İlişkisel araştırma verilerin toplanması dışında araştırmacının herhangi bir müdahalede bulunmadığı, kişinin değişkenler arasındaki var olan ilişkiyi bulmasına yönelik gerçekleştirilen araştırma türüdür (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014; Johnson & Christensen, 2014). Bu araştırma pandemi sürecinde okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlık düzeyleri ve ebeveyn-çocuk ilişkisine yönelik değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koyması bakımından ilişkisel tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

Bu araştırmanın bağımlı değişkeni “yılmazlık” ve “ebeveyn-çocuk ilişkisi”, bağımsız değişkenleri “mizaç”, “bağlanma” ve “duygu düzenleme”dir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim öğretim yılı ikinci yarısında Konya ilinin merkez ilçelerinde MEB' e bağlı resmî okul öncesi eğitim kurumlarına devam 48-72 ay arası çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu ise rastgele örnekleme yöntemlerinden küme örnekleme yolu ile seçilmiştir. Küme örnekleme bireyler yerine grupların rastgele seçilmesidir. Rastgele küme örnekleme, rastgele bireylerin seçiminin zor veya imkânsız olduğu durumlarda okulların seçiminin genellikle daha kolay olması ve daha az zaman alması yönünden avantajlıdır (Frankel ve diğerleri, 2012). Pandemi sebebi ile evrenden rastgele bireylerin seçiminin zor olması sebebi ile iki aşamalı küme örnekleme

yöntemi kullanılmıştır. İki aşamalı küme örnekleme küme grubundan rastgele kümeler seçilerek bu kümelere rastgele ögeler seçilir (Johnson & Christensen, 2014). Bu araştırma için kümeler okulları oluşturmakta ve bu okuldaki sınıflardan rastgele seçilen çocuklar araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini 2020-2021 eğitim-öğretim yılı ikinci yarısında Konya ili merkez ilçelerinde MEB'e bağlı ana sınıfı ve bağımsız anaokullarına devam eden 155 erkek ve 175 kızdan oluşan toplam 330 çocuk oluşturmuştur. Örnekleme ait demografik bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Katılımcılara İlişkin Demografik Özellikler

Değişken	Grup	n	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	155	47
	Kız	175	53
Yaş grubu	48-59 ay	90	27,3
	60-72 ay	240	72,7
Anne yaş	30 ve altı	86	26,1
	31-35	153	46,4
	36-40	71	21,5
	41 ve üstü	20	6
Baba yaş	30 ve altı	32	9,7
	31-35	131	39,7
	36-40	108	32,7
	41 ve üstü	59	17,9
Anne öğrenim durumu	İlköğretim	60	18,2
	Lise	82	24,8
	Ön lisans/Lisans	167	50,6
	Lisansüstü	21	6,4
Baba öğrenim durumu	İlköğretim	56	17
	Lise	72	21,8
	Ön lisans/Lisans	168	50,9
	Lisansüstü	34	10,3
Pandemi sürecinde anne çalışma durumu	Çalışmıyor	229	69,4
	Evden çalışıyor	34	10,3
	İş yerinde çalışıyor	67	20,3
Pandemi sürecinde baba çalışma durumu	Çalışmıyor	27	8,1
	Evden çalışıyor	18	5,5
	İş yerinde çalışıyor	285	86,4
Çocukların toplam okul öncesi eğitime devam etme süresi	1 yıldan az	247	74,8
	1-2 yıl arası	83	25,2

Tablo 2’de görülebileceği gibi araştırmaya 155’i erkek (%47), 175’i kız (%53) olmak üzere toplam 330 çocuk katılmıştır. Çocukların 90’ı 48-59 ay arası (%27,3), 240’ı 60-72 (%72,7) ay arasındadır. Araştırmaya katılan çocukların anne yaşının 153’ü (%46,4) ve baba yaşının 131’i (39,7) 31-35 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Anne ve babaların öğrenim durumuna bakıldığında anne-babaların yarısı ön lisans/lisans mezunudur. Pandemi sürecinde annelerin çalışma durumlarına bakıldığında annelerin 229’u (%69,4) çalışmıyor, 34’ü (%10,3) evden çalışıyor ve 67’si (%20,3) iş yerinde çalışmaya devam etmektedir. Pandemi sürecinde babaların çalışma durumuna bakıldığında 27’si (%8,1) çalışmıyor, 18’i (%5,5) evden çalışıyor ve 285’i (%86,4) iş yerinde çalışmaya devam etmektedir. Araştırmaya katılan çocukların 247’si (%74,8) 1 yıldan az ve 83’ü (%25,2) 1-2 yıl arası okul öncesi eğitime devam eden çocuklardan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan çocukların anne-babaların pandemi döneminde çalışma durumlarına göre öğrenim düzeyleri ve meslek gruplarına yönelik bilgiler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Anne-Babaların Meslek Grupları

		Evden çalışıyor		İşyerinden çalışıyor		Çalışmıyor	
		n	%	n	%	n	%
Anne meslek	Eğitim	29	85	27	40	20	9
	Sağlık	1	3	18	27	7	3
	Sosyal	2	6	12	18	5	2
	Teknik	1	3	6	9	11	5
	Ev hanımı	1	3	1	1,5	186	81
	Esnaf/özel sektör	0	0	3	4,5	0	0
Baba meslek	Eğitim	6	33	28	10	9	33
	Sağlık	1	6	16	6	0	0
	Sosyal	6	33	71	25	5	18,5
	Teknik	2	11	61	21	4	15
	Esnaf/özel	2	11	65	23	4	15
	İşçi	1	6	44	15	5	18,5
Anne öğrenim düzeyi	İlköğretim	1	3	1	1,5	58	25
	Lise	1	3	7	10,5	74	32
	Ön lisans/Lisans	26	76	48	72	93	41
	Lisansüstü	6	18	11	16	4	2
Baba öğrenim düzeyi	İlköğretim	0	0	52	18	4	15
	Lise	2	11	64	22,5	6	22
	Ön lisans/Lisans	12	67	145	51	11	41
	Lisansüstü	4	22	24	8,5	6	22

Tablo 3'te görülebileceği gibi araştırmaya katılan evden çalışmaya devam eden annelerin 29'u (%85) ve iş yerinden çalışmaya devam eden annelerin 27'si (%40) eğitim sektöründe çalışmaktadır. Pandemi sürecinde çalışmayan annelerin ise 186'sı (%81) ev hanımıdır. Evden çalışan annelerin 26'sı (%76) ön lisans/lisans seviyesinde öğrenim düzeyine sahip olduğu ve iş yerinden çalışan annelerin 48'i (%72) ön lisans/lisans seviyesinde öğrenim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Pandemi sürecinde çalışmayan annelerin ise 93'ü (%41) ön lisans/lisans seviyesinde öğrenim düzeyine sahiptir. Araştırmaya katılan evden çalışmaya devam eden babaların 6'sının (%33) eğitim ve sosyal alanda çalıştığı, iş yerinden çalışan babaların ise 65'inin (%23) esnaf ya da özel sektörde çalıştığı görülmektedir. Evden çalışan babaların ise 9'unun (%33) eğitim sektöründe çalıştığı görülmektedir. Araştırmaya katılan evden çalışan babaların 12'si (%67), iş yerinden çalışan babaların 145'i (%51) ve çalışmayan babaların da 11'i (%44) lisans/lisans seviyesinde öğrenim düzeyine sahiptir.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecine başlamadan önce Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu'ndan 19.04.2021 tarihli ve E-35853172-900-00001546599 sayılı etik komisyon izni alınmıştır. Etik komisyon izninden sonra Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden Konya merkez ilçelerinde MEB'e bağlı anasınıfları ve bağımsız anaokullarından veri toplamak için gerekli izin alınmıştır. İzinler alındıktan sonra anasınıfları ve bağımsız anaokullarına araştırmacı tarafından gidilerek okul yöneticilerine ve okul öncesi öğretmenlerine araştırma hakkında bilgi verilerek araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenlere "Öğretmen Gönüllü Formu" verilerek imzalanması sağlanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğretmenlere ailelere gönderilmek üzere "Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği", "Duygu Düzenleme Ölçeği", "Devereux Erken Çocukluk Değerlendirmesi Ölçeği (Bağlanma)", "Çocuk Ana-baba İlişki Ölçeği", "Ebeveyn Gönüllü Katılım Formu" ve "Veli Onam Formu" verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul ederek gönüllü katılım formu ve veli onam formunu imzalayarak ölçekleri dolduran ailelerin çocukları için de öğretmenlere "Okul Öncesi Dönem İçin Sosyal Duygusal

Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği” verilmiştir. Veriler 80 okul öncesi öğretmeni ve bu öğretmenlerin sınıflarında bulunan 330 çocuğun ebeveynlerinden elde edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen ebeveyn ve çocuk hakkında kişisel bilgiler elde etmek amacıyla geliştirilmiştir. Çocuk cinsiyeti, yaşı ve çocuğun toplam okul öncesi eğitime devam etme süresi çocukla ilgili bilgileri oluşturmaktadır. Ebeveynlere yönelik ise anne-baba yaş, anne-baba öğrenim durumu, pandemi sürecinde anne-baba çalışma durumu ve anne-baba meslek grubu hakkında bilgiler kişisel bilgi formunda yer almaktadır.

Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği

Prior vd. (1989) tarafından çocukların mizaç özelliklerini (örn. sıcakkanlılık-utangaçlık, sebatkarlık, ritmiklik, tepkisellik) değerlendirmek için geliştirilmiştir.6’lı likert tipinde olan ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 3-6 yaş grubu çocukların ebeveynleri tarafından doldurulmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Yağmurlu ve vd. (2009) tarafından Avusturalya’da yaşayan yaşları 48-75 ay arasında değişen 58 Türk çocuğun anneleri ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaya göre ölçeğin iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde Cronbach alpha güvenirlik katsayıları sıcakkanlılık için .80, tepkisellik için .77, sebatkarlık için .76 ve ritmiklik için .48 olarak hesaplanmıştır. Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından yaşları 46-70 ay arasında değişen 145 Türk çocukların anneleri ile gerçekleştirilen araştırmaya göre ise hesaplanan güvenirlik katsayıları sıcakkanlılık için .75, tepkisellik için .69, sebatkarlık için .75 ve ritmiklik alt boyutu için .63 olarak hesaplanmıştır. Bu iki araştırmada da ölçeğin ritmiklik alt boyutu kavramsal olarak çocuktaki sosyal ve duygusal davranış çıktılarıyla ilişkili olmadığı için analizlere dahil edilmemiştir. Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği ebeveynler tarafından doldurulmuştur. Bu araştırma için ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı sıcakkanlılık/utangaçlık alt boyutu için .81, sebatkarlık alt boyutu için .82, ritmiklik alt boyutu için .79 ve tepkisellik alt boyutu için .83 olarak hesaplanmıştır.

Duygu Düzenleme  leği

Shields ve Cicchetti (1997) tarafından çocukların duygu düzenleme becerilerini (değişkenlik/olumsuzluk, duygu düzenleme-kontrol) değerlendirmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçek 3-6 yaş arasındaki çocukların davranışları hakkında yeterince bilgi sahibi olan öğretmenler ve ebeveynler tarafından doldurulmaktadır. 24 maddeden oluşan ölçek 4'l  likert tipindedir.  leği Türkçe uyarlama alışması Batum ve Yağmurlu (2007) tarafından yüksek sosyoekonomik bölgede ikinci sınıfa devam eden 83-97 ay arasında değişen 104 çocukla gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ebeveynlerin doldurdıkları için .73, öğretmenlerin doldurdıkları için ise .75 bulunmuştur. Yağmurlu ve Altan (2010) tarafından gerçekleştirilen 4-5 yaş grubu 145 çocuğun katıldığı araştırmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı anne formu için .75 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada Duygu Düzenleme  leği ebeveynler tarafından doldurulmuştur. Bu araştırma için ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı duygu düzenleme alt boyutu için .78 olarak hesaplanmıştır.

Devereux Erken ocukluk Değerlendirmesi  leği (DECA-P2)

Devereux Erken ocukluk Değerlendirmesi  leği (DECA-P2) LeBuffe ve Naglieri (1999) tarafından geliştirilmiş olup 3-5 yaş arası çocuklarda davranışsal kaygıların taranmasını ve çocukların sahip olduğu koruyucu faktörlerin değerlendirilmesini sağlayan ebeveynler ve/veya öğretmenler tarafından doldurulan bir değerlendirme  leğidir. Toplam 27 maddeden oluşan ölçek 4'l  likert şeklinindedir ve girişim, öz-düzenleme, bağlanma ve ilişkiler alt boyutlarından oluşmaktadır (www.centerforresilientchildren.org). Ölçeğin ebeveyn formu için Cronbach alpha katsayıları girişkenlik alt boyutu için .88, öz-düzenleme alt boyutu için .90, bağlanma/ilişkiler alt boyutu için .79 ve davranışsal sorunlar alt boyutu için .80 olarak hesaplanmıştır (Atabay ve Sönmez, 2020). Ölçeğin Türkçe uyarlaması Atabay ve Sönmez (2020) tarafından 36-66 aylık çocuklar için gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin uyarlama çalışmasında ebeveyn formu için girişkenlik alt boyutu için .78, öz-düzenleme alt boyutu için .78, bağlanma/ilişkiler alt boyutu için .66 ve davranışsal sorunlar alt boyutu için

.68 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada DECA-P2'nin bağlanma/ilişkiler alt ölçeği kullanılmıştır. Bağlanma/ilişkiler alt ölçeği 9 maddeden oluşmaktadır. DECA-P2'nin bağlanma/ilişkiler alt boyutu ebeveynler tarafından doldurulmuştur. Bu araştırma için ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı bağlanma/ilişkiler alt boyutu için .81 olarak hesaplanmıştır.

Çocuk Ana-baba İlişki Ölçeği

Çocuk Ana-baba İlişki Ölçeği (Child Parent Relationship Scale) Pianta (1992) tarafından anne-baba çocuk ilişkisini anlamak amacı ile geliştirilen 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin orijinali çatışma, bağlanma ve olumlu ilişki alt boyutları olmak üzere üç alt boyut ve toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin normları 4,5-5,5 yaş çocukları olan anne-babalardan oluşturulmuştur. Cronbach alpha katsayıları çatışma alt boyutu için .83, olumlu ilişki boyutu için .73 ve bağlanma alt boyutu için .50'dir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından gerçekleştirilen 4-6 yaş grubu çocuklar için 234 annenin katıldığı araştırma kapsamında yapılmıştır. Ölçek orijinalinden farklı olarak üç alt boyut değil iki alt boyutta toplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları Çatışma alt boyutu için .85, Olumlu İlişki alt boyutu için .73 ve toplam için .73 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkçe formu 24 maddeden oluşmaktadır. Bu araştırma için ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı olumlu ilişki alt boyutu için .78 ve çatışma alt boyutu için .85 olarak hesaplanmıştır.

Okul Öncesi Dönem İçin Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği

Ravitch (2013) tarafından geliştirilen "Social-Emotional Assets and Resiliency Scale for Preschool (SEARS-Pre) (Okul Öncesi Dönem İçin Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği)" kullanılmıştır. 4'lü likert tipinde olan orijinal ölçek 27 maddeden oluşmaktadır. Öz-düzenleme/sosyal yeterlilik, duyguları anlama/açıklama ve empati/sorumluluk olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu ölçek 3-5 yaş arası okul öncesi dönem çocuklarının sosyal-duygusal beceri ve yılmazlıklarını değerlendirmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Özkan-Yıldız ve Akman (2021) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama çalışması sonucunda ölçeğin 28 maddelik üç boyutlu hali elde

edilmiştir. 36-72 ay çocukları için uyarlama çalışması yapılan ölçeğin Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı incelendiğinde Öz-düzenleme-Sosyal yeterlilik alt boyutunda .94, Duyguları anlama/açıklama alt boyutunda .90 ve Empati/Sorumluluk alt boyutunda ise .91 bulunmuştur. Okul Öncesi Dönem İçin Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği öğretmenler tarafından doldurulmuştur. Bu araştırma için ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı öz-düzenleme/sosyal yeterlilik alt boyutu için .93, duyguları anlama/açıklama alt boyutu için .94 ve empati/sorumluluk alt boyutu için .95 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sorularını cevaplamak üzere gerçekleştirilecek veri analizine başlamadan önce verilerin incelenmesi ve temizlenmesi süreci gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, veri dosyasındaki verilerin doğruluğu betimsel istatistiklerden (frekans, ortalama vb.) faydalanılarak incelenmiştir. Ardından tek değişkenli ve çok değişkenli uç değerler olup olmadığı kontrol edilmiştir. Böylelikle hem tek bir değişkende gözlenen olağan dışı değerler hem de iki veya daha fazla değişken kombinasyonlarındaki olağan dışı değerlerin olup olmadığı incelenmiştir. Tek değişkenli uç değerlerin belirlenmesinde veri setinde yer alan her bir maddenin standart puanı hesaplanmış ve ardından hesaplanan z puanlarının belirlenen aralıklarda olup olmadığı incelenmiştir. Çok değişkenli uç değerlerin incelenmesinde ise Mahalanobis uzaklığı dikkate alınmıştır. İncelemeler sonucunda 388 kişiden oluşan veri seti temizlenmiş ve 330 katılımcı ile analizlere devam edilmiştir. Ardından, araştırmada yer alan ölçeklerin yapı geçerliği ile ilgili geçerlik kanıtları sunmak üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmış olup bu analize ilişkin sonuçlar raporlanmıştır. Yapı geçerliğine ait kanıtlar elde edildikten sonra ölçeklere ait güvenilirlik sonuçları raporlanmıştır.

Verilerin analizine başlamadan önce gerçekleştirilen bir diğer aşama da verilerin normallik varsayımlarının incelenmesidir. Araştırmada yer alan yılmazlık ve çocuk ana-baba ilişki ölçeğinden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini incelemek üzere Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testi incelenmiş olup, elde edilen sonuçlara göre verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu testlere göre p değerinin

.05'ten büyük çıkması bu anlamlılık düzeyinde puanların normal dağılımdan sapma göstermediğini ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2020). Her bir değişkenlik için çizilen histogram grafikleri de incelenerek normallik hakkında ek bilgiler edinilmiştir. Normallik varsayımı ihlal edildiği için verilerin analizinde parametrik olmayan yöntemler tercih edilmiştir. Araştırmada ele alınan değişkenler için gruplar arası (cinsiyet, yaş gibi değişkenler) karşılaştırmalar parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testi kullanılarak yapılmıştır. Mann-Whitney U testi iki bağımsız gruba ait puan dağılımının birbirinden anlamlı şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eder. Diğer bir ifade ile bu iki bağımsız grubun ilgilenilen değişken bakımından benzer iki evren dağılımından gelip gelmediğine karar vermede yardımcı olmaktadır (Büyüköztürk, 2020). Mann Whitney U testi bağımsız ölçümler için t testine göre parametrik olmayan bir testtir. Diğer bir parametrik olmayan test ise Kruskal-Wallis H testidir. Birbiriyle ilişkisi olmayan iki ya da daha fazla bağımsız örneklemden gelen puan ortalamalarının birbirinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini inceler (Büyüköztürk, 2020). Araştırmada ele alınan ölçeklerden elde edilen puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığı incelenirken parametrik olmayan testlerin kullanılmasının nedeni elde edilen gruplarda ilgili ölçümlerin normallikten sapma göstermesinden kaynaklanmaktadır. Okul Öncesi Dönem İçin Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği ve Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'nden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini incelemek üzere Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testi sonuçlarına ait bilgiler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Normallik Varsayımı İncelenmesi

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	sd	p	İstatistik	sd	p
Yılmazlık Genel	.087	330	.000	.951	330	.000
Öz-düzenleme/Sosyal yeterlilik	.086	330	.000	.952	330	.000
Duyguları anlama/açıklama	.146	330	.000	.895	330	.000
Empati/Sorumluluk	.116	330	.000	.924	330	.000
Olumlu ilişki	.125	330	.000	.876	330	.000
Çatışma	.089	330	.000	.966	330	.000

a. Lilliefors Significance Correction

Verilerin analizi, araştırma soruları doğrultusunda olacak şekilde üç bölüm halinde yapılmıştır. Birinci bölümde, araştırmada yer alan ölçekler hakkında yapı geçerliği kanıtları sunmak üzere doğrulayıcı faktör analizi yapılmış olup bu analize ilişkin sonuçlar raporlanmıştır. Yapı geçerliğine ait kanıtlar elde edildikten sonra ölçeklere ait güvenirlik sonuçları raporlanmıştır. Araştırmada yer alan ölçeklerle ilgili geçerlik ve güvenirlik kanıtları elde edildikten sonra, bu ölçeklere ait betimleyici istatistikler verilerek ölçeklere ait korelasyonlar hesaplanarak raporlanmıştır. İkinci olarak değişkenler arası ilişkileri incelemek adına Spearman Brown katsayısı hesaplanmıştır. Üçüncü olarak da bağımlı değişkenler üzerinde etkisi olduğu düşünülen bağımsız değişkenlerin etkisini belirlemek için çok değişkenli regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi bir değişkenin puanından yola çıkarak diğerini yordamada kullanılan bir analiz türüdür. Bir başka deyişle bağımlı değişken ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin açıklanmasına yarayan istatistiksel teknikleri ifade eder (Tabachnick & Fidell, 2012). Regresyon analizi sosyal bilimlerde değişkenler arasındaki ilişkilerin kesin olarak yazılmayarak önceki bilgiler yardımıyla bir tahmin veya kestirim yapılmasıdır (Baykul ve Güzeller, 2013). Çok değişkenli regresyon analizi ise bağımlı değişkenin iki ya da daha fazla olduğu analiz türüdür. Regresyon analizinin amacı bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki gözlenen değişimin ne kadarını açıkladığını belirlemektir (Büyüköztürk, 2020; Çokluk ve diğerleri, 2018).

Regresyon analizine başlamadan önce, regresyon analizine ait varsayımların karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir. Bu varsayımları incelerken hatalardan faydalanılmıştır. Bu varsayımlar şu şekildedir (Tabachnick & Fidell, 2012):

- Normallik varsayımı: Hatalar (gözlenen ve tahmin edilen bağımlı değişken arasındaki fark) yordanan bağımlı değişken etrafında normal dağılım gösterir.
- Eş değişkenlik: Hataların standart sapmaları tüm yordanan bağımlı değişken puanları için neredeyse eşittir.
- Doğrusallık: Yordanan bağımlı değişken puanları ile hatalar arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır.
- Bağımsızlık: Yordanan hatalar birbirinden bağımsızdır.

Varsayımları test etmeden önce, değişkenler arasında çoklu bağlantılılık olup olmadığı incelenmiş ve değişkenler arasındaki 0.90'ın üzerinde korelasyon olmadığı, VIF değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür. Varsayımları test etmek üzere ise değişkenlere ait hatalardan ve grafiklerden yararlanılmıştır. İncelemeler sonucunda, elde edilen verilerin regresyon analizi için uygun olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın amacına yönelik değişkenler arası ilişkileri belirlemek ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki yordayıcılığını belirlemek amacıyla SPSS 22 programı kullanılmıştır. Kullanılan ölçeklerin bu araştırmada toplanan veri setindeki doğruluğunu test etmek için DFA analizleri ise MPlus 8.3 programı kullanılmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Geçerlilik, araştırmada kullanılan ölçme araçlarının ölçülmek istenen özelliği ne derece doğru ölçüldüğünü ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2020; Büyüköztürk ve ark., 2014). Güvenirlik ise test maddelerine verilen cevaplar arasındaki tutarlılık ve istikrarı ifade etmektedir (Johnson & Christensen, 2014). Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının alanda geçerlilik ve güvenirlilik analizleri yapılmıştır.

Büyüköztürk vd.'ne (2014) göre iç geçerlilik bağımlı değişkende gözlenen değişimin bağımsız değişkenle açıklanabilirlik ifade etmektedir. Bu araştırmada çoklu regresyon analizi ile bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki doğrudan ilişkiler incelenmiştir. Analizler uygun istatistik programlarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları alan yazında yer alan daha önce geçerliliği güvenirliliği yapılmış ölçme araçları olmakla birlikte bu araştırmanın örneklemeden elde edilen veri seti için tekrar DFA analizleri ve güvenirlilik için Cronbach alpha değerleri hesaplanmıştır. Bu araştırma boylamsal olmadığı için veri kaybı ve deneklerin olgunlaşmasına bağlı değişiklik söz konusu değildir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına ait Cronbach alpha değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5*Ölçek Puanlarının Güvenirliği*

	Alt boyutlar	Madde sayısı	Cronbach Alfa
Çocuklar için kısa mizaç ölçeği	Sıcakkanlılık/utangaçlık	7	.81
	Sebatkarlık	7	.82
	Ritmiklik	7	.79
	Tepkisellik	9	.83
Duygu Düzenleme Ölçeği	Duygu Düzenleme	8	.78
Devereux Erken Çocukluk Değerlendirmesi Ölçeği	Bağlanma	9	.81
Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği	Olumlu İlişki	10	.78
	Çatışma	14	.85
Sosyal Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği	Öz-Düzenleme/Sosyal Yeterlilik	14	.93
	Duyguları Anlama/Açıklama	8	.94
	Empati/Sorumluluk	6	.95

Tablo 5'e göre ritmiklik, duygu düzenleme ve olumlu ilişki boyutları hariç diğer ölçekler için hesaplanan Cronbach alpha değerlerinin .80'den büyük olduğu görülmektedir. Ritmiklik alt ölçeği için Cronbach alpha değeri .79, duygu düzenleme alt ölçeği için .78 ve olumlu ilişki alt ölçeği için .78 bulunmuştur. Büyüköztürk (2020) Cronbach alpha değerinin .70 ve daha üstünün test puanı güvenirliği için yeterli olduğunu belirtmektedir. Bu bilgilere göre ölçek puanlarının güvenilir olduğu söylenebilir.

Bölüm 4

Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın alt problemlerine uygun olarak mizaç, bağlanma, duygu düzenleme, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yılmazlık değişkenleri ve bu değişkenlerin alt boyutları arasındaki ilişkilere yönelik analizler sonucunda elde edilen bulgular ve bulgular ile ilgili değerlendirmeler yer almaktadır.

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne İlişkin Puanların Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne ait puanların çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	z	p
Yılmazlık Toplam Puan	Erkek	155	154.35	23925.00	11835.00	-1.998	.046*
	Kız	175	175.37	30690.00			
Öz-düzenleme/Sosyal yeterlilik	Erkek	155	154.21	23902.50	11812.50	-2.026	.043*
	Kız	175	175.50	30712.50			
Duyguları Anlama/açıklama	Erkek	155	157.22	24369.50	12279.50	-1.496	.135
	Kız	175	172.83	30245.50			
Empati/Sorumluluk	Erkek	155	154.83	23998.00	11908.00	-1.927	.054
	Kız	175	174.95	30617.00			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların yılmazlık toplam puanları ve alt boyut puanlarında (öz-düzenleme/sosyal yeterlilik, duyguları anlama/açıklama, empati/sorumluluk) cinsiyete göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 6'daki sonuçlara göre çocukların yılmazlık düzeyleri toplam yılmazlık puanı ve öz düzenleme/sosyal yeterlik alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<.05$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, çocukların yılmazlık düzeylerinin kızların lehine olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne ait puanların çocukların yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Yaşa Göre Mann-Whitney U Sonuçları

	Yaş	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	z	p
Yılmazlık Toplam Puan	48-59 ay	90	151.69	13652.50	9557.500	-1.998	.107
	60-72 ay	240	170.68	40962.50			
Öz-düzenleme/Sosyal yeterlilik	48-59 ay	90	148.46	13361.50	9266.500	-2.026	.047*
	60-72 ay	240	171.89	41253.50			
Duyguları Anlama/açıklama	48-59 ay	90	154.63	13917.00	9822.000	-1.496	.201
	60-72 ay	240	169.58	40698.00			
Empati/Sorumluluk	48-59 ay	90	153.71	13834.00	9739.000	-1.927	.166
	60-72 ay	240	169.92	40781.00			

* $p<.05$

Araştırmaya katılan çocukların yılmazlık toplam puanları ve alt boyut puanlarında (öz-düzenleme/sosyal yeterlilik, duyguları anlama/açıklama, empati/sorumluluk) yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Tablo 7'ye bakıldığında, çocukların yılmazlık düzeylerinin yaşa göre öz düzenleme/sosyal yeterlik alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<.05$). Sıra ortalamalarına göre, çocukların öz düzenleme düzeylerinin yaşları 60-72 ay olan çocukların lehine olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne ait puanların anne yaşına göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Anne Yaşına Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Anne Yaş	N	Sıra Ort.	χ^2	sd	p
Yılmazlık Toplam Puan	30 ve altı	86	154.22	2.814	3	.421
	31-35 yaş	153	166.49			
	36-40 yaş	71	179.20			
	41 ve üstü	20	157.83			
Öz-düzenleme/Sosyal yeterlilik	30 ve altı	86	155.48	2.119	3	.548
	31-35 yaş	153	165.36			
	36-40 yaş	71	177.70			
	41 ve üstü	20	166.35			
Duyguları Anlama/açıklama	30 ve altı	86	155.28	2.357	3	.502
	31-35 yaş	153	166.78			
	36-40 yaş	71	177.56			
	41 ve üstü	20	156.78			
Empati/Sorumluluk	30 ve altı	86	156.82	2.890	3	.409
	31-35 yaş	153	166.85			
	36-40 yaş	71	178.46			
	41 ve üstü	20	146.48			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların yılmazlık toplam puanları ve alt boyut puanlarında (öz-düzenleme/sosyal yeterlilik, duyguları anlama/açıklama, empati/sorumluluk) anne yaşına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Tablo 8 incelendiğinde, çocukların yılmazlık düzeylerinin anne yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>.05).

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne ait puanların baba yaşına göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Baba Yaşına Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Baba Yaş	N	Sıra Ort.	χ^2	sd	p
Yılmazlık Toplam Puan	30 ve altı	32	169.23	3.933	3	.269
	31-35 yaş	131	154.21			
	36-40 yaş	108	178.62			
	41 ve üstü	59	164.53			
Öz-düzenleme/Sosyal yeterlilik	30 ve altı	32	162.33	2.831	3	.418
	31-35 yaş	131	157.04			
	36-40 yaş	108	177.61			
	41 ve üstü	59	163.85			
Duyguları Anlama/açıklama	30 ve altı	32	176.66	2.965	3	.397
	31-35 yaş	131	154.60			
	36-40 yaş	108	172.50			
	41 ve üstü	59	170.85			
Empati/Sorumluluk	30 ve altı	32	165.61	3.395	3	.335
	31-35 yaş	131	155.77			
	36-40 yaş	108	178.35			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların yılmazlık toplam puanları ve alt boyut puanlarında (öz-düzenleme/sosyal yeterlilik, duyguları anlama/açıklama, empati/sorumluluk) baba yaşına göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Tablo 9 incelendiğinde, çocukların yılmazlık düzeylerinin baba yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>.05).

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne ait puanların anne öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Anne Öğrenim Durumu	N	Sıra Ort.	χ^2	sd	p
Yılmazlık Toplam Puan	İlköğretim	60	157.62	2.552	4	.635
	Lise	82	154.93			
	Önlisans/lisans	167	171.33			
	Lisansüstü	21	181.17			
Öz-düzenleme/Sosyal yeterlilik	İlköğretim	60	161.62	3.094	4	.542
	Lise	82	157.63			
	Önlisans/Lisans	167	172.72			
	Lisansüstü	21	170.24			
Duyguları Anlama/açıklama	İlköğretim	60	154.78	3.977	4	.409
	Lise	82	154.45			
	Önlisans/Lisans	167	172.34			
	Lisansüstü	21	187.07			
Duyguları Anlama/açıklama	İlköğretim	60	159.21	4.371	4	.358
	Lise	82	155.10			
	Önlisans/Lisans	167	165.85			
	Lisansüstü	21	187.07			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların yılmazlık toplam puanları ve alt boyut puanlarında (öz-düzenleme/sosyal yeterlilik, duyguları anlama/açıklama, empati/sorumluluk) anne öğrenim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Tablo 10 incelendiğinde, çocukların yılmazlık düzeylerinin anne öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>.05).

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne ait puanların baba öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Baba Öğrenim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Baba Öğrenim Durumu	N	Sıra Ort.	χ^2	sd	p
Yılmazlık Toplam Puan	İlköğretim	56	174.80		4	.872
	Lise	72	159.15			
	Önlisans/lisans	168	167.22			
	Lisansüstü	34	174.84			
Öz-düzenleme/Sosyal yeterlilik	İlköğretim	56	161.14		4	.949
	Lise	72	161.91			
	Önlisans/Lisans	168	167.03			
	Lisansüstü	34	175.04			
Duyguları Anlama/açıklama	İlköğretim	56	157.42		4	.472
	Lise	72	154.38			
	Önlisans/Lisans	168	165.93			
	Lisansüstü	34	180.91			
Duyguları Anlama/açıklama	İlköğretim	56	154.82		4	.780
	Lise	72	160.52			
	Önlisans/Lisans	168	167.72			
	Lisansüstü	34	163.90			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların yılmazlık toplam puanları ve alt boyut puanlarında (öz-düzenleme/sosyal yeterlilik, duyguları anlama/açıklama, empati/sorumluluk) baba öğrenim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Tablo 11 incelendiğinde, çocukların yılmazlık düzeylerinin baba öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>.05).

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne ait puanların anne çalışma durumuna göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Anne Çalışma Durumuna Göre Kruskal-Wallis Sonuçları

	Anne Çalışma Durumu	N	Sıra Ort.	χ^2	Sd	p	Anlamlı Fark
Yılmazlık Toplam Puan	1.Evden çalışıyor	34	202.63	5.952	2	.051	-
	2.İş yerinden çalışıyor	67	156.60				
	3.Çalışmıyor	229	162.59				
Öz-düzenleme/Sosyal yeterlilik	1.Evden çalışıyor	34	204.00	6.809	2	.033*	1-2
	2.İş yerinden çalışıyor	67	153.04				
	3.Çalışmıyor	229	163.43				
Duyguları Anlama/açıklama	1.Evden çalışıyor	34	209.04	8.071	2	.018*	1-2
	2.İş yerinden çalışıyor	67	158.58				
	3.Çalışmıyor	229	161.06				
Empati/Sorumluluk	1.Evden çalışıyor	34	185.96	1.771	2	.413	
	2.İş yerinden çalışıyor	67	162.63				
	3.Çalışmıyor	229	163.30				

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların yılmazlık toplam puanları ve alt boyut puanlarında (öz-düzenleme/sosyal yeterlilik, duyguları anlama/açıklama, empati/sorumluluk) anne çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Tablo 12 incelendiğinde, çocukların öz düzenleme/ sosyal yeterlik ve duyguları anlama puanları anne çalışma durumu açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (p<.05). Bu farklılıkların hangi gruplar arasında meydana geldiğini ortaya koymak üzere çoklu karşılaştırma testleri yapılmıştır. Bu sonuca göre, çocukların öz düzenleme/sosyal yeterlilik düzeylerinin annesi evden çalışan çocuklarla annesi iş yerinden çalışan çocuklar

arasında farklılık gösterdiği ve bu farklılığın annesi evden çalışan çocukların lehine olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde, çocukların duygularını anlama/ açıklama düzeylerinin evden çalışan anneye sahip çocuklar ile iş yerinden çalışan anneye sahip çocuklar arasında farklılık gösterdiği ve yine annesi evde çalışan çocuklar ile annesi çalışmayan çocuklar arasında farklılık gösterdiği ve her iki durum için de duyguları anlama/ açıklama düzeylerinin annesi evden çalışan çocukların lehine olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne ait puanların baba çalışma durumuna göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Baba Çalışma Durumuna Göre Kruskal-Wallis Sonuçları

	Baba Çalışma Durumu	N	Sıra Ort.	x^2	Sd	p	Anlamlı Fark
Yılmazlık Toplam Puan	1.Evden çalışıyor	18	175.92	1.834	2	.400	-
	2.İş yerinden çalışıyor	285	162.79				
	3.Çalışmıyor	27	187.13				
Öz-düzenleme/Sosyal yeterlilik	1.Evden çalışıyor	18	179.92	2.814	2	.245	-
	2.İş yerinden çalışıyor	285	162.11				
	3.Çalışmıyor	27	191.69				
Duyguları Anlama/açıklama	1.Evden çalışıyor	18	181.31	2.728	2	.256	-
	2.İş yerinden çalışıyor	285	162.15				
	3.Çalışmıyor	27	190.37				
Empati/Sorumluluk	1.Evden çalışıyor	18	175.81	.268	2	.874	-
	2.İş yerinden çalışıyor	285	164.56				
	3.Çalışmıyor	27	168.52				

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların yılmazlık toplam puanları ve alt boyut puanlarında (öz-düzenleme/sosyal yeterlilik, duyguları anlama/açıklama, empati/sorumluluk) baba çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Tablo 13'e bakıldığında, çocukların yılmazlık düzeylerinin baba çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne ait puanların çocukların toplam okul öncesi eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Mann-Whitney U Testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği'ne Ait Puanların Çocukların Toplam Okul Öncesi Eğitime Devam Süresine Göre Mann-Whitney U Sonuçları

	OÖE Devam Süresi	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	z	p
Yılmazlık Toplam Puan	1 yıldan az	247	162.12	40042.50	9414.500	-1.998	.266
	1-2 yıl arası	83	175.57	14572.50			
Öz-düzenleme/Sosyal yeterlilik	1 yıldan az	247	162.47	40131.00	9503.000	-2.026	.319
	1-2 yıl arası	83	174.51	14484.00			
Duyguları Anlama/açıklama	1 yıldan az	247	161.04	39776.00	9148.000	-1.496	.139
	1-2 yıl arası	83	178.78	14839.00			
Empati/Sorumluluk	1 yıldan az	247	161.61	39918.00	9290.000	-1.927	.198
	1-2 yıl arası	83	177.07	14697.00			

* $p<.05$

Araştırmaya katılan çocukların yılmazlık toplam puanları ve alt boyut puanlarında (öz-düzenleme/sosyal yeterlilik, duyguları anlama/açıklama, empati/sorumluluk) okul öncesi eğitime devam süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek üzere Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Tablo 14 incelendiğinde, çocukların yılmazlık düzeylerinin toplam okul öncesi eğitime devam süresine göre farklılık göstermediği görülmektedir ($p>.05$).

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne Ait Puanların Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne ait puanların çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Cinsiyete Göre Mann-Whitney U Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	z	p
Olumlu ilişki	Erkek	155	162,41	25174,00	13084.00	-.555	.579
	Kız	175	168,23	29441,00			
Çatışma	Erkek	155	170,74	23902.50	12750.00	-.940	.347
	Kız	175	160,86	28150,00			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların ana-baba ilişki ölçeği (olumlu ilişki, çatışma) puanlarında cinsiyete göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Tablo 15 incelendiğinde, çocuk ana-baba ilişki düzeylerinin cinsiyete göre olumlu ilişki ve çatışma alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>.05).

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne ait puanların çocukların yaşına göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Yaşa Göre Mann-Whitney U Sonuçları

	Yaş	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	z	p
Olumlu ilişki	48-59 ay	90	151.56	13640.00	9545.00	-1.632	.103
	60-72 ay	240	170.73	40975.00			
Çatışma	48-59 ay	90	171.56	15440.50	10254.50	-.707	.479
	60-72 ay	240	160.86	39174.50			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların ana-baba ilişki ölçeği (olumlu ilişki, çatışma) puanlarında yaşa göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Tablo 16 incelendiğinde, çocuk ana-baba ilişki düzeylerinin yaşa göre olumlu ilişki ve çatışma alt boyutunda anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$).

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne ait puanların anne yaşına göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Anne Yaşına Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Anne Yaş	N	Sıra Ort.	χ^2	sd	p
Olumlu İlişki	1.30 ve altı	86	174.24	1.068	3	.785
	2.31-35 yaş	153	162.20			
	3.36-40 yaş	71	161.27			
	4.41 ve üstü	20	168.13			
Çatışma	1.30 ve altı	86	171.13	2.962	3	.398
	2.31-35 yaş	153	169.87			
	3.36-40 yaş	71	148.29			
	4.41 ve üstü	20	168.98			

* $p<.05$

Araştırmaya katılan çocukların ana-baba ilişki ölçeği (olumlu ilişki, çatışma) puanlarında anne yaşına göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Tablo 17 incelendiğinde, çocuk ana-baba ilişki düzeylerinin anne yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$).

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne ait puanların baba yaşına göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Baba Yaşına Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Baba Yaş	N	Sıra Ort.	χ^2	sd	p	Anlamlı fark
Olumlu İlişki	1.30 ve altı	32	212.13	15.353	3	.002*	1-3
	2.31-35 yaş	131	166.48				
	3.36-40 yaş	108	142.60				
	4.41 ve üstü	59	179.95				
Çatışma	1.30 ve altı	32	167.36	.547	3	.908	
	2.31-35 yaş	131	161.97				
	3.36-40 yaş	108	170.63				
	4.41 ve üstü	59	162.93				

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların ana-baba ilişki ölçeği (olumlu ilişki, çatışma) puanlarında baba yaşına göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Tablo 18 incelendiğinde, çocuk ana-baba ilişki düzeylerinin baba yaşına göre olumlu ilişki alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (p<.05). Bu ilişkinin hangi yaş grupları arasında olduğunu tespit etmek üzere yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda, 30 ve altı yaşa sahip babalar ile 36-40 yaş arasında olan babalar arasında 30 ve altı yaşa sahip babalar lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne ait puanların anne öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Anne Öğrenim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Anne Öğrenim Durumu	N	Sıra Ort.	x^2	sd	p
Olumlu İlişki	İlköğretim	60	175.35	2.434	4	.656
	Lise	82	172.47			
	Önlisans/lisans	167	164.07			
	Lisansüstü	21	148.55			
Çatışma	İlköğretim	60	179.89	2.541	4	.637
	Lise	82	173.57			
	Önlisans/Lisans	167	160.45			
	Lisansüstü	21	150.95			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların ana-baba ilişki ölçeği (olumlu ilişki, çatışma) puanlarında anne öğrenim durumuna göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Tablo 19 incelendiğinde, çocuk ana-baba ilişki düzeylerinin anne öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>.05).

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne ait puanların baba öğrenim durumuna göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Baba Öğrenim Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Baba Öğrenim Durumu	N	Sıra Ort.	x^2	sd	p
Olumlu İlişki	İlköğretim	56	187.81	9.012	4	.061
	Lise	72	183.31			
	Önlisans/lisans	168	154.32			
	Lisansüstü	34	147.32			
Çatışma	İlköğretim	56	179.29	1.798	4	.773
	Lise	72	159.12			
	Önlisans/Lisans	168	168.41			
	Lisansüstü	34	155.57			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların ana-baba ilişki ölçeği (olumlu ilişki, çatışma) puanlarında baba öğrenim durumuna göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Tablo 20 incelendiğinde, çocuk ana-baba ilişki düzeylerinin baba öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$).

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne ait puanların anne çalışma durumuna göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Anne Çalışma Durumuna Göre Kruskal-Wallis Sonuçları

	Anne Çalışma Durumu	N	Sıra Ort.	χ^2	Sd	p
Olumlu ilişki	Evden çalışıyor	34	175.71	.528	2	.768
	İş yerinden çalışıyor	67	161.25			
	Çalışmıyor	229	165.23			
Çatışma	Evden çalışıyor	34	204.00	.762	2	.683
	İş yerinden çalışıyor	67	153.04			
	Çalışmıyor	229	163.43			

* $p<.05$

Araştırmaya katılan çocukların ana-baba ilişki ölçeği (olumlu ilişki, çatışma) puanlarında anne çalışma durumuna göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Tablo 21 incelendiğinde, çocuk ana-baba ilişki düzeylerinin anne çalışma durumu açısından anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$).

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne ait puanların baba çalışma durumuna göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Kruskal-Wallis Analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Baba Çalışma Durumuna Göre Kruskal-Wallis Analizi Sonuçları

	Baba Çalışma Durumu	N	Sıra Ort.	χ^2	Sd	p
Olumlu İlişki	Evden çalışıyor	18	146.75	.942	2	.624
	İş yerinden çalışıyor	285	167.32			
	Çalışmıyor	27	158.74			
Çatışma	Evden çalışıyor	18	159.75	1.127	2	.569
	İş yerinden çalışıyor	285	167.54			
	Çalışmıyor	27	147.80			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların ana-baba ilişki ölçeği (olumlu ilişki, çatışma) puanlarında baba çalışma durumuna göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Kruskal-Wallis analizi yapılmıştır. Tablo 22 incelendiğinde, çocuk ana-baba ilişki düzeylerinin baba çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p>.05).

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği'ne ait puanların çocukların toplam okul öncesi eğitime devam etme süresine göre anlamlı farklılık gösterme durumunun incelenmesi için Mann-Whitney U Testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23

Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeğine Ait Puanların Çocukların Toplam Okul Öncesi Eğitime Devam Süresine Göre Mann-Whitney U Sonuçları

	OÖE devam süresi	N	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	z	p
Olumlu İlişki	1 yıldan az	247	171.19	42284.00	8845.000	-1,877	.061
	1-2 yıl arası	83	148.57	12331.00			
Çatışma	1 yıldan az	247	160.63	39674.50	9046.500	-1.602	.109
	1-2 yıl arası	83	180.01	14940.50			

*p<.05

Araştırmaya katılan çocukların ana-baba ilişki ölçeği (olumlu ilişki, çatışma) puanlarında toplam okul öncesi eğitime devam etme durumuna göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U analizi yapılmıştır. Tablo 23 incelendiğinde, çocuk ana-baba ilişki düzeylerinin toplam okul öncesi eğitime devam etme durumuna göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p>.05$).

Yılmazlık ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ile Mizaç, Bağlanma ve Duygu Düzenleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yılmazlık ve ebeveyn-çocuk ilişkisi ile mizaç, bağlanma ve duygu düzenleme arasındaki ilişkinin incelenmesi için Spearman Brown korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24

Değişkenlere İlişkin Spearman Brown Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Sıcakkanlılık/ Utangaçlık	1											
2. Sebatkârlık	.049	1										
3. Ritmiklik	.073	.206	1									
4. Tepkisellik	-.136	-.153	-.176	1								
5. Duygu Düzenleme	.403	.154	.173	-.155	1							
6. Anne-baba olumlu ilişki	.191*	.189*	.103	-.099	.404*	1						
7. Anne-baba çatışma	-.219*	-.248*	-.174	.560*	-.359*	-.342	1					
8. Bağlanma	.189	.113	.146	-.053	.388	.359*	-.171*	1				
9. Yılmazlık (toplam)	.173*	.201*	.053	-.044	.135*	.144*	-.124*	.076	1			
10. Öz- Düzenleme/Sosyal Yeterlilik	.098	.219*	-.018	-.067	.100	.150*	-.122	.060	.934	1		
11. Duyguları Anlama/açıklama	.229*	.144*	.099	-.016	.151*	.114*	-.089	.074	.894	.730	1	
12. Empati/Sorumluluk	.179*	.165*	.105	-.020	.129*	.117*	-.123*	.080	.885	.725	.749	1

* $p<.05$

Tablo 24 incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen değişkenlerin Spearman Brown korelasyon değerleri görülmektedir. Buna göre, yılmazlığın alt boyutu olan öz

düzenleme/sosyal yeterlilik ile mizaç özelliklerinden sebatkarlık, ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin alt boyutları olan olumlu ilişki ve çatışma arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Öz düzenleme/sosyal yeterlilik ile mizaç özelliklerinden sebatkarlık arasındaki ilişki pozitif yönde anlamlıdır. Öz düzenleme/sosyal yeterlilik ile olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin olumlu yönde anlamlı olduğu görülmektedir. Fakat çatışmalı ebeveyn-çocuk ilişkisi öz-düzenleme/sosyal yeterlilik ile negatif yönde anlamlı ilişkilidir.

Yılmazlık alt boyutlarından olan duyguları anlama/açıklama becerileri ile anlamlı olumlu ilişkiye sahip değişkenler mizaç özelliklerinden sıcakkanlılık ve sebatkarlık, duygu düzenleme becerisi ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi olduğu görülmektedir. Buna göre çocukların gösterdikleri sıcakkanlılık ve sebatkarlık mizaç özelliklerinin çocukların duyguları anlama/açıklama becerilerini olumlu yönde desteklediği söylenebilir. Bununla birlikte çocukların duygu düzenleme becerileri ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi puanları çocukların duyguları anlama/açıklama puanlarını arttığı söylenebilir.

Yılmazlığın diğer bir alt boyutu olan empati/sorumluluk becerileri ile mizacın sıcakkanlılık ve sebatkarlık özellikleri arasında olumlu yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Çocukların duygu düzenleme becerileri ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ile empati/sorumluluk arasındaki ilişki olumlu yönde anlamlıdır. Bu karşılık çatışma ebeveyn-çocuk ilişkisi ile çocukların empati becerileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Ebeveyn-çocuk arasındaki çatışma puanları arttıkça çocukların empati/sorumluluk beceri puanlarının düştüğünü söyleyebilir.

Çocukların toplam yılmazlık düzeyleri ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde sıcakkanlılık ve sebatkarlık mizaç özellikleri ile çocukların yılmazlık düzeyleri arasındaki ilişkinin olumlu yönde anlamlı olduğu görülmektedir. Çocukların duygu-düzenleme becerileri ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ile yılmazlık arasındaki ilişki olumlu yönde anlamlıdır. Çatışmalı ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yılmazlık puanları arasındaki ilişki negatif anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 24'e göre olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ile sıcakkanlılık ve sebatkarlık mizaç özellikleri arasındaki ilişki olumlu yönde anlamlıdır. Duygu düzenleme ile olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi arasındaki ilişkinin de olumlu yönde anlamlı olduğu görülmektedir. Buna karşılık çatışmalı ebeveyn-çocuk ilişkisi ile sıcakkanlılık, sebatkarlık ve duygu düzenleme arasındaki ilişki olumsuz yönde anlamlıdır. Tepkisellik mizaç özelliği ise çatışmalı ebeveyn-çocuk ilişkisi ile olumlu yönde anlamlı bulunmuştur.

Mizaç, Bağlanma, Duygu Düzenleme ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ile Yılmazlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Mizaç, bağlanma, duygu düzenleme ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin yılmazlığı etkileyip etkilemediğini incelemek amacı ile çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25

Yılmazlığı Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Değişken	B	S.H.	β	t	p
Sabit	28,299	11,386		2,485	,013
Cinsiyet	3,689	1,614	,122	2,286	,023*
Sıcakkanlılık	2,181	,838	,152	2,602	,010*
Sebatkarlık	2,621	,861	,168	3,045	,003*
Duygu düzenleme	,284	2,013	,009	,141	,888
Olumlu ilişki	,243	,205	,071	1,183	,238
Çatışma	-,026	,107	-,014	-,242	,809
R = ,298	R² = ,089	F(6,323)=5,24	p = .000		

*p<0,05

Tablo 25 incelendiğinde, çocukların genel olarak yılmazlık düzeylerini cinsiyet, sıcakkanlılık ve sebatkarlık pozitif yönde anlamlı yordamaktadır. Regresyon analizine dahil edilen yordayıcı değişkenler bağımlı değişkendeki toplam varyansın yaklaşık %9'unu açıklamaktadır ($R^2= 0,089$, $p<0.05$). Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre (β),

yordayıcı değişkenlerin yılmazlık üzerindeki önem sırası sebatkarlık, sıcakkanlılık ve cinsiyet şeklindedir.

Mizaç, bağlanma, duygu düzenleme ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin öz-düzenleme/sosyal yeterlilik alt boyutunu etkileyip etkilemediğini incelemek amacı ile çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26

Öz-düzenleme/Sosyal Yeterliliği Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Değişken	B	S.H.	β	t	p
Sabit	17,214	5,262		3,271	,001
Cinsiyet	1,731	,795	,116	2,176	,030*
Sebatkarlık	2,621	,861	,168	3,045	,003*
Olumlu ilişki	,168	,096	,099	1,740	,083
Çatışma	-,032	,051	-,036	-,618	,537
R = ,274	R² = ,075	F(4,325)=6,593	p = .000		

*p<0,05

Tablo 26'da verilen sonuçlara göre, çocukların öz düzenleme/sosyal yeterlilik düzeylerini cinsiyet ve sebatkarlık pozitif yönde anlamlı yordamaktadır. Regresyon analizine dahil edilen değişkenlerin bağımlı değişkendeki toplam varyansın yaklaşık %7'sini açıklamaktadır ($R^2 = 0,075$, $p < 0,05$). Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre (β), yordayıcı değişkenlerin öz-düzenleme/sosyal yeterlilik üzerindeki önem sırası sebatkarlık ve cinsiyet şeklindedir.

Mizaç, bağlanma, duygu düzenleme ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin duyguları anlama/açıklama alt boyutunu etkileyip etkilemediğini incelemek amacı ile çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27

Duyguları Anlama/Açıklamayı Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Değişken	B	S.H.	β	t	p
Sabit	10.136	2.725		3.719	.000
Sıcakkanlılık	.914	.265	.201	3.450	.001*
Sebatkarlık	.599	.269	.121	2.225	.027*
Duygu düzenleme	.358	.627	.036	.571	.569
Olumlu ilişki	.041	.064	.038	.639	.523
R = ,271	R² = ,073	F(4,325)=6,431	p = .000		

*p<0,05

Tablo 27 incelendiğinde, çocukların duyguları anlama/açıklama düzeylerini sıcakkanlılık ve sebatkarlık pozitif yönde anlamlı yordamaktadır. Regresyon analizine dahil edilen yordayıcı değişkenler bağımlı değişkendeki toplam varyansın yaklaşık %7'sini açıklamaktadır ($R^2 = 0,073$, $p < 0,05$). Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre (β), yordayıcı değişkenlerin yılmazlık üzerindeki önem sırası sebatkarlık ve sıcakkanlılık şeklindedir.

Mizaç, bağlanma, duygu düzenleme ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin empati/sorumluluk alt boyutunu etkileyip etkilemediğini incelemek amacı ile çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28

Empati/Sorumluluğu Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Değişken	B	S.H.	β	t	p
Sabit	15,635	5,637		2,774	,006
Cinsiyet	1,826	,799	,123	2,286	,023*
Sıcakkanlılık	,554	,415	,079	1,336	,183
Sebatkarlık	1,430	,426	,186	3,355	,001*
Duygu düzenleme	-,164	,996	-,011	-,165	,869
Olumlu ilişki	,156	,102	,092	1,531	,127
Çatışma	-,021	,053	-,024	-,401	,688
R = ,284	R² = ,080	F(6,323)=4,707	p = .000		

*p<0,05

Tablo 28 incelendiğinde, çocukların empati düzeylerini cinsiyet ve sebatkarlık pozitif yönde anlamlı yordamaktadır. Regresyon analizine dahil edilen yordayıcı değişkenler bağımlı değişkendeki toplam varyansın %8'ini açıklamaktadır ($R^2 = 0,080$, $p < 0.05$). Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre (β), yordayıcı değişkenlerin yılmazlık üzerindeki önem sırası sebatkarlık ve cinsiyet şeklindedir.

Mizaç, Bağlanma ve Duygu Düzenleme ile Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Mizaç, bağlanma ve duygu düzenlemenin ebeveyn-çocuk olumlu ilişkisini etkileyip etkilemediğini incelemek amacı ile çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29

Ebeveyn-Çocuk Olumlu İlişkisini Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Değişken	B	S.H.	β	t	p
Sabit	27.116	1.831		14.808	.000
Sicakkanlılık/utangaçlık	.126	.229	.030	.552	.581
Sebatkarlık	.449	.230	.099	1.950	.052
Duygu düzenleme	2.617	.527	.285	4.968	.000*
Bağlanma	.101	.023	.229	4.324	.000*
Öz-düzenleme/sosyal yeterlilik	.079	.047	.133	1.687	.093
Duyguları anlama/açıklama	-.047	.076	-.051	-.626	.532
Empati	-.018	.081	-.018	-.221	.826
R = ,484 R² = ,234 F(7,322)=14,046 p= .000					

* $p < 0,05$

Tablo 29 incelendiğinde, ebeveyn-çocuk olumlu ilişki düzeyini duygu düzenleme ve bağlanma değişkenleri pozitif yönde anlamlı yordamaktadır. Regresyon analizine dahil edilen yordayıcı değişkenler bağımlı değişkendeki toplam varyansın yaklaşık %23'ünü açıklamaktadır ($R^2 = 0,23$, $p < 0.05$). Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre (β),

yordayıcı değişkenlerin olumlu ilişki üzerindeki önem sırası duygu düzenleme ve bağlanma şeklindedir.

Mizaç, bağlanma ve duygu düzenlemenin ebeveyn-çocuk çatışma ilişkisini etkileyip etkilemediğini incelemek amacı ile çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30

Ebeveyn-Çocuk Çatışma İlişkisini Yordayan Değişkenlere Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Değişken	B	S.H.	β	t	p
Sabit	36.856	3.766		9.786	.000
Sicakkanlılık/utangaçlık	-.299	.380	-.038	-.789	.431
Sebatkarlık	-1.061	.395	-.122	-2.690	.008*
Ritmiklik	-.065	.404	-.007	-.160	.873
Tepkisellik	4.365	.391	.497	11.165	.000*
Duygu düzenleme	-4.015	.889	-.229	-4.516	.000*
Bağlanma	-.025	.039	-.030	-.634	.527
Öz-düzenleme/sosyal yeterlilik	.012	.073	.011	.170	.865
Empati sorumluluk	-.118	.123	-.062	-.961	.337
R = ,641	R² = ,411	F(8,321)=28,048	p= .000		

*p<0,05

Tablo 30'a bakıldığında, çocukların ebeveynleri ile çatışma düzeylerini sebatkarlık, tepkisellik ve duygu düzenleme değişkenleri pozitif yönde anlamlı yordamaktadır. Regresyon analizine dahil edilen yordayıcı değişkenler bağımlı değişkendeki toplam varyansın yaklaşık %41'ini açıklamaktadır ($R^2= 0,411$, $p<0.05$). Standartlaştırılmış regresyon katsayılarına göre (β), yordayıcı değişkenlerin çatışma üzerindeki önem sırası tepkisellik, duygu düzenleme ve sebatkarlık şeklindedir.

Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın alt problemlerine uygun olarak mizaç, bağlanma, duygu düzenleme, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yılmazlık değişkenleri ve bu değişkenlerin alt boyutları arasındaki ilişkilere yönelik analizler sonucunda elde edilen bulgular alan yazında yer alan araştırmalar kapsamında tartışılmıştır.

Çocukların Yılmazlık Düzeylerinin Cinsiyet, Yaş, Anne-Baba Yaş, Anne-Baba Öğrenim Durumu, Pandemi Döneminde Anne-Baba Çalışma Durumu ve Okul Öncesi Eğitime Devam Süresine Göre İncelenmesi

Çocukların yılmazlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan analiz sonucuna göre yılmazlık toplam puan ve öz-düzenleme/sosyal yeterlilik alt boyutunda kız çocuklarının ortalama puanı erkeklere göre anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte duyguları anlama/açıklama ve empati/sorumluluk alt ölçeklerde cinsiyete göre anlamlı fark görülmemektedir. Araştırmanın bu bulguları alan yazında yer alan bazı araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Balaban Dağal ve Bayındır (2018) tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre kızların ego sağlamlık düzeyi erkeklere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Erdem'in (2017) gerçekleştirdiği araştırmaya göre de kızların yılmazlık düzeylerinin erkeklerinkine kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Benzer araştırma bulgularında da kızların yılmazlık düzeylerinin erkeklerinkine oranla anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir (Durmuşoğlu Saltalı ve diğerleri, 2018; Mayr & Ulich, 2009). Covid-19 pandemisi sürecinde çocuk ve ailelerin yılmazlık özelliklerini inceleyen araştırma sonucuna göre de kızların olumlu sosyal davranış puanları erkeklerinkine göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (Cusinato ve diğerleri, 2020). Bu bulgulara karşılık cinsiyet değişkeninin çocukların yılmazlık düzeyleri (Bayındır ve diğerleri, 2018) ve Covid-19 sürecinde çocukların zihinsel sağlıkları üzerinde fark yaratmadığı araştırmalar da alan yazında mevcuttur (Xie ve diğerleri, 2020). Kızların öz-düzenleme becerileri erkeklere oranla anlamlı derece yüksek olması da alan yazında var olan araştırma bulguları ile

tutarlıdır (Saraç ve diğerleri, 2021; Arslan ve diğerleri, 2021; Acar ve diğerleri, 2018; Matthews ve diğerleri, 2009). Gutman (2008) aile stresine maruz kaldığında kadınların duygusal ve davranışsal rahatsızlıklara erkeklerden daha az duyarlı olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında erkekler aile uyumsuzluğuna maruz kaldıklarında risklerinin kızlara kıyasla çok daha yüksek olduğunu söylemek gerekir. Werner (2000) bireysel koruyucu faktör etkileri (mizaç, bilişsel yeterlilik, içsel kontrol odağı ve benlik saygısı) yaşamlarında zorluklarla başarılı bir şekilde başa çıkmış yetişkinlerde kadınların uyumunun erkeklere göre daha büyük bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bu bilgiler cinsiyetin bireylerin risk durumlarına karşı uyumlarında farklılık yarattığını göstermektedir. Cinsiyet farklılıklarının yılmazlık araştırmalarında daha detaylı incelenmesi bu farklılıkların sebebinin anlaşılmasında önemli olacağı düşünülmektedir.

Çocukların yılmazlık düzeylerinin yaşa göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan analiz sonucuna göre öz-düzenleme/sosyal yeterlilik alt boyutunda 60-72 aylık çocukların 48-59 ay olanlara göre öz-düzenleme becerilerinin anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgular alan yazında yer alan araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Çocukların öz düzenleme becerileri yaşları ile doğru orantılı arttığı yapılan araştırmalarla ortaya koyulmuştur (Şepitçi Sarıbaş ve Gültekin Akduman, 2019; Raffaelli ve diğerleri, 2005). Buna karşılık öz-düzenlemenin büyük yaş grubu çocuklarda daha yüksek çıkmadığına yönelik araştırma da mevcuttur (Ertürk Kara ve Gönen, 2015). Ertürk Kara ve Gönen'e (2015) göre küçük yaş grubunda olan çocukların öz-düzenleme becerileri büyüklere kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Araştırmacılar bunu gözlem notlarındaki büyük yaş grubu çocukların görevler sırasındaki doğru yapma kaygısından kaynaklanabileceğini belirtmişlerdir. Bir başka araştırmada da küçük çocuklar görsel bir uyarı akışında meydana gelen bir hedefe hızlı ve doğru bir şekilde yanıt verebilirken, bu çocukların yarısından fazlası seçici dikkat görevini yerine getirememişlerdir. Küçük çocuklar görevler kısa olduğunda odaklanmaya devam ederlerken bunu sürekli devam ettirmekte zorlanmaktadırlar. Bundan dolayı bu becerileri yaş arttıkça

gelişmektedir (Akshoomoff, 2002). Dört yıl boyunca geç bebeklikten okul öncesi yaşa kadar küçük çocukların öz-düzenleme becerilerini inceleyen araştırmada yaş arttıkça çocukların öz-düzenleme becerilerinde artış gözlenmiştir (Kochanska, 2001). Yaşla birlikte çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerdeki ilerleme çocukların öz-düzenleme becerilerinin gelişiminde etkilidir. Bununla birlikte artan yaşla birlikte çocukların edindikleri deneyimler ve farklı durumlar karşısındaki gösterdikleri uyum becerileri de öz-düzenleme becerilerinin gelişimini destekler niteliktedir. Tüm bu faktörler yaşla birlikte gelişerek öz-düzenleme becerilerinin de artmasına destek olmaktadır.

Çocukların yılmazlık düzeylerinin pandemi döneminde anne ve baba çalışma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan analiz sonucuna göre anneleri evden çalışan çocukların anneleri iş yerinden çalışan çocuklara göre yılmazlık öz-düzenleme/sosyal yeterlilik alt boyutu puanları anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Duyguları anlama/açıklama boyutunda ise anneleri evden çalışan çocukların anneleri iş yerinden çalışan ve anneleri çalışmayan çocuklara göre puanları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Babaların çalışma durumuna göre yılmazlık ve alt boyutlarında herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu bulgular alan yazında yer alan araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Saraç vd.'nin (2021) okul öncesi dönem çocuklarının öz-düzenleme becerilerini incelediği araştırmada annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocukların öz-düzenleme alt boyutlarından aldıkları puanlar yükselmekte ve annesi çalışan çocukların annesi çalışmayan çocuklara göre öz-düzenleme puanları anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Aynı şekilde öğrenim durumu yüksek olan anne çocuklarının dikkat dürtü puanlarının diğer çocuklara kıyasla yüksek olduğu görülmektedir (Ural ve diğerleri, 2020; Ertürk Kara ve Gönen, 2015). Bu bulgular ışığında pandemi sürecinde evden çalışan annelerin meslek gruplarının daha çok eğitim sektöründe olduğu ve öğrenim düzeylerinin en az ön lisans/lisans seviyesinde olduğu görülmektedir. Bu farklılığın anneleri evden çalışan çocukların öğrenim durumlarının yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca yoğun çalışma hayatından sonra pandemi süreciyle birlikte evden

çalışma zor olsa da ebeveynlerin çocuklarıyla geçirdikleri zamanda artış olmuştur. Anneler modern yaşamın getirdiği trafik stresi ve işe gidiş geliş yorgunluğundan uzaklaşmışlardır. Bu süreçte evden çalışan çoğunluğun anneler olduğu düşünüldüğünde, anneler çocuklarıyla daha fazla etkileşim kurmak için zaman bulma şansını yakalamışlardır. Artan anne-çocuk etkileşimiyle birlikte çocukların öz-düzenleme becerilerinin geliştiği söylenebilir. Bu araştırmada baba çalışma durumu çocukların yılmazlık düzeyleri üzerinde anlamlı farklılık yaratmasa da babaların öğrenim durumları çocukların yılmazlıkları üzerinde olumlu koruyucu faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Erdem, 2017). Ancak pandemi sürecinde babaların çalışma durumuna bakıldığında babalar daha çok iş yerlerinden çalışmaya devam etmektedirler. İş yerinden çalışan babaların yine çoğunluğu en az ön lisans/lisans düzeyinde eğitim seviyesine sahiptir. Tuzcuoğlu vd.'ne göre (2019) babaların öğrenim düzeyleri çocukların öz-düzenleme becerilerinde anlamlı farklılık yaratmamaktadır. Buna karşılık baba öğrenim durumları yüksek olan çocukların dikkat dürtü ve olumlu duygu puanlarının daha yüksek olduğu ortaya koyulmuştur (Saraç ve diğerleri, 2021; Ural ve diğerleri, 2020; Ertürk Kara ve Gönen, 2015). Aynı şekilde pandemi sürecinde babaların büyük çoğunluğunun iş yerinden çalışması ve pandeminin de getirdiği stres faktörleri düşünülürse babaların öğrenim durumlarının çocukların öz-düzenleme becerileri üzerinde etkisinin diğer faktörlerden etkilendiği düşünülmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeyinin yüksek olması çocukların gelişiminde ve yılmazlığında önemli bir koruyucu faktördür. Bu araştırma pandemi süreciyle sınırlandırıldığı için bu süreçte başka faktörlerin de çocukların yılmazlığı üzerinde etkisi olabileceği düşünülmektedir.

Çocukların yılmazlık düzeylerinin çocukların toplam okul öncesi eğitime devam etme sürelerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan analiz sonucuna göre çocukların yılmazlık ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu bulgu Ateşpolat (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. Çocukların okul öncesi eğitime devam süreleri onların psikolojik sağlamlık düzeyi üzerinden anlamlı farklılık yaratmamıştır. Bu bulgudan farklı olarak okul

öncesi eğitime devam süresinin çocukların psikolojik sağlımlıkları üzerinde anlamlı etkisinin olduğuna dair bulgular alan yazında mevcuttur. Erata ve Özbey'in (2020) gerçekleştirdiği araştırmaya göre psikolojik sağlamlık düzeyi üç yıldan beri okul öncesi eğitime devam eden çocuklar lehine anlamlı farklılık göstermektedir. Okul öncesi eğitime devam etme süresinin yüksek olması öz-düzenleme becerilerinin yüksek olması ile ilişkili olduğu yapılan araştırmalarla ortaya koyulmuştur (Arslan ve diğerleri, 2021; Tuzcuoğlu ve diğerleri, 2018). Mevcut araştırmada okul öncesi eğitime devam süresi çocukların yılmazlık düzeyi üzerinde anlamlı farklılık yaratmamıştır. Bu araştırmada Covid-19 pandemisinde çocukların kısıtlı bir şekilde (uzaktan eğitim, haftada iki gün yüz yüze eğitim) eğitime devam ettikleri bir süreçte gerçekleştirilmiştir. Kısıtlamaların olduğu bir eğitim sürecinde hastalık ve karantinaların getirdiği stres faktörleri de düşünüldüğünde bu farklılıkların okulların koruyucu faktör etkisinin en aza inmiş olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Çocukların Yılmazlık Düzeylerini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi

Çocukların yılmazlık düzeylerini ve alt boyutlarını yordayan değişkenlere ilişkin çoklu doğrusal regresyon analizine göre çocukların genel yılmazlık düzeylerini cinsiyet ve mizaç özelliklerinden sıcakkanlılık ve sebatkarlık anlamlı düzeyde olumlu yordamaktadır. Regresyon analizine dahil edilen bu bağımsız değişkenler bağımlı değişkendeki toplam varyansın %9'unu açıklamaktadır. Çocukların yılmazlık düzeyi üzerindeki önem sırası sebatkarlık, sıcakkanlılık ve cinsiyet şeklindedir. Bu sonuçlara göre kız çocuklarının yılmazlık düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olacağı, sebatkarlık ve sıcakkanlılık mizaç özelliklerine sahip çocukların da yılmazlık düzeylerinin daha yüksek olacağı söylenebilir. Araştırmadan elde edilen bu bulgular alan yazında yer alan araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Kız çocuklarının sosyal becerileri ve psikolojik sağlımlıkları erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Abanoz ve diğerleri, 2022). Mizaca yönelik ise Yoleri'nin (2020) 5-6 yaş grubu çocuklarla gerçekleştirdiği araştırmaya göre sebatkarlık mizaç özelliği tek başına yılmazlık üzerindeki varyansın %12'sini açıklamakta ve sebatkarlık mizaç özelliği ve yılmazlık arasında olumlu ilişki vardır. Yine sebatkarlık

mizaç özelliği ile çocukların ego sağlamlığı arasındaki ilişki pozitif yönde anlamlı ve ego sağlamlığını yordayıcı etkisi görülmektedir (Önder ve diğerleri, 2018). Olumlu mizaç özellikleri psikolojik dayanıklılıkla pozitif yönde ilişkili ve psikolojik dayanıklılığı yordamaktadır (Hutchinson ve diğerleri, 2010). Çocukların yılmazlık düzeyleri üzerinde etkili olan bireysel koruyucu faktörlere bakıldığında bebeklik dönemindeki sosyal ve uyumlu mizaç özellikleri çocukların zorluklar karşısında uyum becerisini arttıran bir özellik olarak alan yazında yer almaktadır (Wright ve diğerleri, 2013; Yates & Masten, 2004). Olumlu mizaç özelliklerine sahip çocukların olumlu başa çıkma stratejilerini kullanma olasılıkları daha yüksektir. Zor şartlara maruz kalan çocukların kolay mizaç özelliğine sahip olması onlar için bir koruyucu faktördür (Martinez-Torteya ve diğerleri, 2009). Sebatarlık mizaç özelliği düzenleyici mizacın alt boyutu olmakla birlikte çocuğun bir görev üzerinde dikkatini yoğunlaştırmasıdır (Sanson ve diğerleri, 2004). Sebatarlık mizaç özelliğinin 4 ve 8 yaştaki çocukların yılmazlığı ve uyum ile ilişkilerini inceleyen araştırmada iki yaş grubunda da sebatarlık mizaç özelliği yılmazlığı öngörmüştür ve zamanla tepkisellik ve dışsallaştırılmış davranış problemleri arasındaki ilişkinin azalmasına katkı sağlamıştır. Böylelikle sebatarlık mizaç özelliğinin gelişimi yılmazlığın gelişimine katkıda bulunarak içselleştirilmiş davranış sorunlarının azalmasına katkı sağlamaktadır (Eisenberg ve diğerleri, 2004). Mizaç özelliklerinden sebatarlık çocukların uygun başa çıkma stratejilerini bulmasına yardımcı olmaktadır (Prior, 1999). Yüksek stresli ortamlarda yaşayan ve strese karşı dayanıklılık gösteren ailelerde çocukların olumlu mizaç özellikleri strese karşı dayanıklılık puanını artırırken (Wyman ve diğerleri, 1991), zor ya da çekingен mizaçlı çocuklar psikolojik ve davranışsal problemler geliştirme açısından risk altında olduğu varsayılmaktadır (Mathewson ve diğerleri, 2017). Bu araştırma bulgularından yola çıkılarak olumlu mizaç özellikleri (sebatarlık ve sıcakkanlılık) çocukların yılmazlık becerilerinin gelişiminde önemli bir koruyucu faktör olduğu söylenebilir. Bu mizaç özelliklerine sahip çocuklar pandemi sürecinin getirdiği stres faktörleri ile (sosyal izolasyon, okulların kapanması, akranlardan uzak kalma gibi) baş etmede daha yetkin oldukları söylenebilir.

Yılmazlığın alt boyutu olan öz-düzenleme/sosyal yeterliliği yordayan değişkenlere ilişkin çoklu regresyon analizine göre çocukların öz düzenleme/sosyal yeterlilik düzeylerini yordamada cinsiyetin ve sebatkarlığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Regresyon analizine dahil edilen değişkenler bağımlı değişkendeki toplam varyansın yaklaşık %7'sini açıklamaktadır. Elde edilen bu bulgular alan yazında yer alan araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Kızların öz-düzenleme becerilerinde daha iyi performans gösterdikleri yapılan araştırmalarla ortaya koyulmuştur (Aksoy ve Tozduman Yaralı, 2017; Raffaelli ve diğerleri, 2005). Yoleri'nin (2014) gerçekleştirdiği araştırmaya göre okul öncesi dönem çocuklarında sebatkarlık mizaç özelliği ile çocukların sosyal yeterlilik düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmektedir. Benzer bir bulgu da Öneren-Şendil ve Tantekin-Erden'in (2014) gerçekleştirdiği araştırmada yer almaktadır. Bu araştırmaya göre ebeveynleri tarafından sebatkar olarak değerlendirilen çocukların sosyal yeterlilik puanlarının daha yüksek olduğu ortaya koyulmuştur. Mathiesen ve Prior'a göre (2006) düşük mizaç duygusallığı sosyal yeterlilikle ilişkili ve bu durum olumlu öz-düzenleme olarak adlandırılmaktadır. Mutlu'nun (2022) gerçekleştirdiği araştırmada da çocukların olumsuz mizaç özellikleri ve öz-düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin olumsuz olduğu görülmektedir. Bu bulgulardan yola çıkılarak çocukların sebatkarlık mizaç özelliği onların öz-düzenleme becerilerini desteklemekte ve bu durum da çocukların hayatlarındaki koruyucu faktörleri artırarak yılmazlıklarını desteklemektedir.

Çocukların yılmazlığın alt boyutu olan duyguları anlama/açıklama boyutunu yordayan değişkenlere ilişkin çoklu regresyon analizine göre çocukların duyguları anlama düzeylerini yordamada sıcakkanlılık ve sebatkarlığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Regresyon analizine dahil edilen yordayıcı değişkenler bağımlı değişkendeki toplam varyansın yaklaşık %7'sini açıklamaktadır. Araştırmanın bu bulgusu Taşfiliz'in (2014) gerçekleştirdiği araştırma bulgularından farklılık göstermektedir. Taşfiliz (2014) sevgi evlerinde kalan, düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin çocukları ve yuvalarda kalan çocukların bakım türlerine göre duyguları anlama becerileri üzerinde mizaç

özelliklerinin arabulucu etkisini incelemiştir. Bu araştırmaya göre çocukların mizaç özelliklerinin duyguları anlama becerisi üzerinde etkisi anlamlı bulunmamıştır. Sevgi evlerinde kalan ve düşük sosyoekonomik düzeye sahip aile çocukları yuvalarda kalan çocuklara göre duyguları anlama becerisinde daha başarılı olmuşlardır. Bu araştırmada aile ortamı ve benzer yapıda evlerde kalan çocukların duyguları anlama becerisinin gelişiminde olumlu etkiye sahip olduğu görülmektedir. Mizaç özelliklerinin etkisi diğer çevresel özelliklere göre daha düşük bulunmuştur. Bu araştırmada da tam tersi olarak ebeveyn-çocuk olumlu ilişki ve duyguları anlama/açıklama becerisi arasındaki ilişki pozitif yönde anlamlı olsa da regresyon analizinde olumlu ilişkinin duyguları anlama becerisi üzerindeki yordayıcılığı anlamlı değildir. Okul öncesi dönemde mizacın çaba gerektiren kontrol (sebatkarlık) özelliği ile duyguları anlama becerisi arasında ilişki bulunmamıştır. Ancak mizaçsal düzenleme çocukların duyguları anlamasında rol oynamaktadır (Klein ve diğerleri, 2016). Sebatkarlık ve sıcakkanlılık mizaç özelliklerinin duyguları anlama/açıklama becerisi üzerindeki yordayıcı etkisi olumlu ilişkiye göre daha anlamlı bulunmuştur. Olumlu mizaç özelliklerinin etkisi regresyon analizine dahil edilen diğer değişkenlerden daha yüksektir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçların alan yazında mevcut olan araştırma sonuçlarından farklı olmasının sebebi çocukların mizaç değerlendirmesinin ebeveynler tarafından, duyguları anlama/açıklama değerlendirmesi ise öğretmenler tarafından yapılmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte mizacın duyguları anlama/açıklama düzeyini yordayıcı etkisinin %7 civarında olması başka değişkenlerin de dikkate alınması gerekliliğini düşündürmektedir.

Çocukların yılmazlığın alt boyutu olan empati/sorumluluk boyutunu yordayan değişkenlere ilişkin çoklu regresyon analizine göre çocukların empati/sorumluluk düzeylerini yordamada cinsiyet ve sebatkarlığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Regresyon analizine dahil edilen yordayıcı değişkenler bağımlı değişkendeki toplam varyansın %8'ini açıklamaktadır. Bu bulgular alan yazında yer alan araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bandstra vd.'nin (2011) gerçekleştirdiği araştırmaya

göre düşük olumsuz tepkiselliğe sahip çocukların üzüntüye karşı empatik endişe gösterme olasılığı daha yüksek bulunmuştur. Prior vd.'ne (2000) göre sebatkar mizaç yapısına sahip olan çocukların daha fazla empati yeteneğine sahip oldukları görülmektedir. Yavaşlar'ın (2016) gerçekleştirdiği araştırmada ilkökul çocuklarının cinsiyetleri ve algısal hassasiyet mizaç özelliği çocukların empati becerilerini yordadığını ortaya koymuştur. Bu araştırmaya göre kız çocuklarının empati puanları erkeklerinkinden yüksektir. Aynı şekilde okul öncesi dönemde kızların empati beceri puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir (Abanoz ve diğerleri, 2022; Arıkoç, 2019). İlkokul çocuklarıyla gerçekleştirilen araştırmalarda kızların empati beceri düzeyleri erkeklerinkinden yüksek olduğunu göstermektedir (Taner-Derman, 2013; Küçükkaragöz ve diğerleri, 2011). Buna karşılık Koca'nın (2020) yaptığı araştırmada okul öncesi dönemde cinsiyetin empati becerisi üzerinde etkisi anlamlı bulunmamıştır. Bu farklılığa pandemi sürecinde yaşanan stres faktörlerinin etkisinin olabileceği, ebeveyn-çocuk ilişkisindeki farklılıklar ve çevresel faktörlerin çocukların becerileri üzerindeki etkisinden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte çocukların empati beceri değerlendirmesi öğretmenler tarafından yapıldığından öğretmenlerin kız çocuklarının empati becerilerini daha yüksek algılamış olabileceği de düşünülmektedir.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Cinsiyet, Yaş, Anne-Baba Yaş, Pandemi Döneminde Anne-Baba Çalışma Durumu ve Okul Öncesi Eğitime Devam Süresine Göre İncelenmesi

Pandemi döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan analiz sonucuna göre olumlu ilişki ve çatışma alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Cinsiyete göre ebeveyn-çocuk ilişkisinde anlamlı bir farklılığın olmaması alan yazında yer alan araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Alan yazında var olan araştırmalarda ebeveyn-çocuk ilişkisi çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılaşmamaktadır (Özoğul, 2022; Kocabey-Yıldız, 2021; Gözübüyük, 2020; Dereli ve Dereli, 2017). Buna karşılık erken çocukluk döneminde ebeveynlerin ebeveyn-çocuk ilişkisine ilişkin algılarının incelendiği

araştırma sonucuna göre anne ve babaların oğulları ve kızları ile olan ilişkilerinde yakınlık düzeylerinde önemli farklılıklar olduğu ortaya koyulmuştur. Anne ve babaların çocukları 54 aylıkken oğulları ile çocukları birinci sınıfa devam eden süreçte ise kızları ile daha fazla yakınlık kurmaktadır. Anneler hem kız hem de erkek çocukları ile babalardan daha fazla yakınlık bildirirken babalar kızlarıyla oğullarına göre daha fazla yakınlık bildirmişlerdir (Driscoll & Pianta, 2011). Saygı'nın (2011) yaptığı araştırmaya göre de çocuğun cinsiyetine göre çatışma alt boyutunda farklılık bulunmazken kız çocukları ile ebeveynler daha fazla yakınlık kurmaktadır (Saygı, 2011). Bu araştırmada cinsiyete göre ebeveyn-çocuk ilişkisinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Pandemi sürecinde gerçekleştirilen bu araştırmada ebeveynler çocuklarıyla daha fazla zaman geçirerek onlarla daha fazla etkileşim kurmuşlardır. Böylece cinsiyetin ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerindeki etkisinden ziyade ilişkinin ön plana çıktığı düşünülmektedir.

Pandemi döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocuk yaşına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan analiz sonucuna göre olumlu ilişki ve çatışma alt boyutunda yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Elde edilen bu bulgular alan yazında var olan araştırma bulgularından farklılık göstermektedir. Kocabey-Yıldız'ın (2021) gerçekleştirdiği araştırmaya göre çocuk yaşı ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı farklılık yaratmıştır. Ebeveynlerin dört yaş grubundaki çocuklarıyla daha fazla çatışma yaşamaktadırlar. Bununla birlikte çocuk yaşı ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı farklılık yaratmasa da dört yaş grubundaki çocukların ebeveynleri ile daha fazla çatışmalı ilişkiye sahip olduğu görülmektedir (Özoğul, 2022). Bu araştırmada çocuk yaşı ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı farklılık yaratmamıştır. Pandemi sürecinde yaş gruplarından bağımsız olarak okulların kapanmasıyla birlikte evde geçirilen zamanın artmıştır. Ebeveyn-çocuk etkileşimi ve ilişkinin de artmasıyla birlikte çocuk yaşının ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde etkisinin azaldığı düşünülmektedir.

Pandemi döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisinin anne-baba yaşına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan analiz sonucuna göre olumlu

ilişki ve çatışma alt boyutunda anne yaşına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Buna karşılık 30 ve altı yaş grubu babaların 36-40 yaş grubu babalara göre olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin farklılaştığı görülmektedir. Bu bulguya göre küçük yaş grubu babaların büyük yaş grubu babalara göre ebeveyn-çocuk ilişkisinin daha olumlu olduğunu göstermektedir. Kocabey-Yıldız'ın (2021) gerçekleştirdiği araştırmaya göre 35 yaş ve altı yaş grubu babaların diğer gruplara göre olumlu ilişkileri daha yüksek bulunmuştur. Buna karşılık ebeveyn-çocuk ilişkisinin baba yaşına göre farklılık göstermediği araştırma bulguları da mevcuttur (Özoğul, 2022; Gözübüyük, 2020; Saygı, 2011). Güzel ve Tüfekçi'nin (2021) gerçekleştirdiği araştırmaya göre de küçük yaş grubu babalar büyük yaş grubu babalara göre babalık rollerini daha olumsuz görmektedirler. Babalık rolü algısı yüksek olan ebeveynlerin de çocuklarıyla olan ilişkilerinin daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bulgulardan yola çıkılarak baba yaşının küçük ya da büyük olması ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde farklı etkilere sahiptir. Bu kapsamda babaların hayatlarında var olan diğer faktörlerin (meslek, çalışma şekli vs.) etkisinin de olabileceği düşünülmektedir.

Pandemi döneminde ebeveyn-çocuk ilişkisinin anne-baba öğrenim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan analiz sonucuna göre olumlu ilişki ve çatışma alt boyutunda anne-baba öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Bu bulgular alan yazında yer alan araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ebeveynin eğitim düzeyinin ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı farklılık yaratmadığı görülmektedir (Özoğul, 2022; Özkan, 2019). Yapılan araştırmalar babaların öğrenim durumlarının yüksek olmasının çocuklarıyla olan ilişkilerinin daha olumlu olduğunu ve daha az çatışma yaşadığını göstermektedir (Güzel ve Tüfekçi, 2021; Uzun ve Baran, 2019). Annelerin öğrenim düzeyine bakıldığında ilköğretim düzeyinde öğrenim bilgisine sahip annelerin üniversite düzeyinde öğrenime sahip annelere göre çocuklarıyla daha yakın ilişkiye sahip oldukları görülmektedir (Saygı ve Uyanık Balat, 2013). Buna karşılık ilköğretim düzeyinde eğitim seviyesine sahip annelerin daha yüksek öğrenim düzeyine sahip annelere göre çocuklarıyla daha fazla çatışma yaşadığı da alan yazında mevcuttur (Dereli ve Dereli,

2017). Mevcut araştırmada ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anne-baba öğrenim durumlarının anlamlı farklılık yaratmadığı görülse de ilköğretim düzeyinde öğrenim seviyesine sahip anne-babaların çatışma puanlarının diğerklerine göre daha yüksek olduğu görölmektedir. Anne-baba öğrenim durumunun ebeveyn-çocuk ilişkisine olumlu katkılarının olmasının yanında bazı durumlarda da çatışmalı ilişkiyi desteklediğı görölmektedir. Bu bulgulardan yola çıkılarak öğrenim düzeyinin ebeveynlerin hayatında nasıl değişiklik yarattığını (çalışma şekli, iş stresi vs.) incelemenin daha detaylı bilgi vereceğı düşünölmektedir.

Pandemi döneminde anne-baba çalışma durumlarının ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı farklılık yaratmadığı görölmektedir. Bu bulgu alan yazında var olan araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Uzun ve Baran'ın (2019) gerçekleştirdiğı araştırmaya göre anne-baba çalışma durumu ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Ebeveynin çalışma durumu ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı farklılık yaratmasa da ebeveynin çalışması çocuklarıyla daha az olumlu ilişkiye sebep olmaktadır (Özoğul, 2022). Bu bulgudan farklı olarak çalışmayan annelerin çocuklarıyla daha fazla yakınlık kurdukları görölmektedir (Saygı ve Uyanık Balat, 2013). Ebeveyn-çalışma durumu da ebeveyn-çocuk ilişkisini farklı yönlerden desteklemektedir. Mevcut araştırma evden çalışan annelerin çocuklarıyla olan olumlu ilişki puanlarının anlamlı olmasa da daha yüksek olduğu görölmektedir. Pandemi döneminde evden çalışmaya devam etme ebeveynler için iş yükünü arttırsa da iş yerine gitme, çocuktan ayrılma ve trafik stresi gibi olumsuz faktörlerin stresini de azalttığı düşünölmektedir. Ayrıca Heinrich (2014) ebeveynin çalışma durumu sosyoekonomik düzeyi destekleyerek çocukların içinde bulunduğu şartların kalitesini arttırsa da yoğun çalışma hayatı ve çocuktan uzun süre ayrı kalma ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkiyi olumsuz etkileyebileceğine dikkat çekmiştir.

Pandemi döneminde çocukların okul öncesi eğitime devam sürelerinin ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde anlamlı farklılık yaratmadığı görölmektedir. Araştırmadan elde edilen bu bulgu alan yazında var olan araştırma bulgularından farklılık göstermektedir. Topçu Bilir ve Sop'un (2016) okul öncesi dönem çocuklarının aile ilişkilerini incelediğı araştırmaya göre

daha uzun süre okul öncesi eğitime devam eden çocukların anneleri ile daha az çatışma yaşadıklarını göstermektedir. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların anasınıfına başladığı 54 aydan birinci sınıfa kadar üç yıl süre boyunca boylamsal olarak incelendiği araştırma sonucuna göre anne ve babaların çatışma derecelerinin yakınlık derecesine göre daha istikrarlı olduğu görülmüştür. Bu süre zarfında ebeveynler daha yüksek yakınlık ve daha düşük çatışma seviyesi bildirmişlerdir. Okul öncesi eğitimin ve yaş artışının çocukların ebeveynleri ile daha az çatışma ve daha fazla yakınlık seviyesini desteklemektedir (Driscoll & Pianta, 2011). Pandemi döneminde ebeveynlerin çocukları ile evde daha çok zaman geçirdikleri düşünüldüğünde aile ve çocuk faktörlerinin okul faktörüne göre ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerindeki etkisi daha fazladır. Bu bulgulardan yola çıkılarak pandemi sürecinde çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerinin okul öncesi eğitime devam süresinden daha az etkilenmiş olabileceği düşünülmektedir.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisini Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi

Pandemi sürecinde ebeveyn-çocuk olumlu ilişki düzeylerini yordayan değişkenlere ilişkin çoklu regresyon analizine göre duygu düzenleme ve bağlanmanın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Regresyon analizine dahil edilen duygu düzenleme ve bağlanma değişkenleri olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerindeki toplam varyansın yaklaşık %23'ünü açıklamaktadır. Çocukların duygu düzenleme becerileri ve bağlanma durumunun olumlu-ebeveyn-çocuk ilişkisini yordamasına yönelik bulgular alan yazında yer alan araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Arslan Özkılıç'ın (2021) gerçekleştirdiği araştırmaya göre anne-çocuk arasındaki ilişki ve çocuğa yönelik anne ilgisinin artması çocukların duygu düzenleme puanlarını da arttırmaktadır. Bu araştırmaya göre ebeveyn-çocuk ilişkisi çocukların duygu düzenleme becerilerini desteklemektedir. Bu ilişkinin karşılıklı olduğuna yönelik görüşler de alan yazında yer almaktadır. Kiel ve Kalomiris'e (2015) göre çocukların duygu düzenleme davranışları ve ebeveyn davranışları karşılıklı olarak birbirini etkileyen çift yönlü bir ilişkidir. Birçok duygu düzenleme modelinin merkezinde ebeveyn rolü vardır ve ebeveynin etkileşimli davranışları çocukların duygu

düzenleme becerileri üzerinde etkilidir (Stifter, 2002). Erken gelişim döneminde bebeğin düzenleme becerileri ve ebeveynin uyumlu bakıcılığı karşılıklı olarak birbirini şekillendirmektedir. Ebeveynlerin farklı ebeveyn-çocuk durumlarında kendiliğinden, eğlenceli, esnek ve yaratıcı bir şekilde hareket etme becerilerinin çocuklarının duygu düzenleme becerisi ile ilişkili olduğu görülmektedir (Feldman, 2015). Benzer şekilde farklı durumlarda esnek, yaratıcı ve eğlenceli davranan ebeveynlerin çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin yüksek olduğu ortaya koyulmuştur (Shorer ve diğerleri, 2019). Pandemi döneminde daha fazla etkileşim kurdukları düşünülen ebeveynler ve çocuklar arasındaki olumlu ilişkinin artmasından kaynaklı çocukların duygu düzenleme becerilerinde de artış olduğu düşünülmektedir. Bu sayede ebeveynlerin çocuklarının duygu düzenleme becerilerinin gelişmesine yönelik algılarıyla birlikte olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin de desteklendiği düşünülmektedir. Bağlanmanın olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisini anlamlı yordamasına yönelik bulgular alan yazında yer alan araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Anneleri ile güvenli bağlanma ilişkisine sahip çocuklar anneleri ile oyuna daha fazla katılmakta ve daha uzun süre oyunda kalmaktadır (Kerns ve Barth, 1995). Özkan ve Bartan'a (2020) göre güvenli bağlanma kategorisindeki çocukların anneleri ile iletişim, disiplin, özerklik ve katılım boyutlarında ilişki puanları yüksek bulunmuştur. Bu bulgularla birlikte bebeğin annesi ile gerçekleştirdiği güvenli bağlanma daha sonraki olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin devam etme olasılığını arttırmaktadır (Thompson, 2000). Bu bilgiler ışığında çocukların duygu düzenleme becerileri ve bağlanma düzeylerinin yüksek olması pandemi sürecinde olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisini arttırdığı söylenebilir.

Pandemi sürecinde ebeveyn-çocuk çatışma ilişki düzeylerini yordayan değişkenlere ilişkin çoklu regresyon analizine göre çocukların ebeveynleri ile çatışma düzeylerini yordamada sebatkarlık, tepkisellik ve duygu düzenleme boyutlarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Regresyon analizine dahil edilen yordayıcı değişkenler bağımlı değişkendeki toplam varyansın yaklaşık %41'ini açıklamaktadır. Bu bulgular çocuk mizacının çocukların ebeveynleri ile olan ilişkileri ile ilişkili olduğunu gösteren araştırma

bulgularıyla tutarlıdır. Acar vd.'ne (2017) göre çocukların tepkisel mizaç özelliği ebeveyn-çocuk çatışması ile olumlu yönde anlamlı ilişkili iken, Ren vd.'ne (2019) çocuğun sahip olduğu koruyucu faktörler ve ebeveyn-çocuk çatışma puanları arasındaki ilişkinin olumsuz yönde anlamlı ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur. Bununla birlikte çocuk mizacı ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin de karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Ebeveynlerin çocukların olumsuz duygusallıklarına ve öz-düzenlemelerine yönelik olumsuz tepkileri karşılıklı olarak birbirini etkilemekte ve çocuğun yüksek tepkiselliği anne kabulü ile olumsuz ilişkili bulunmuştur (Lengua & Kovacs, 2005). Çocuğun uyumu üzerindeki ebeveynlik etkisi çocuğun mizacı tarafından yönetilmektedir (Gallagher, 2002). Eren'in (2022) gerçekleştirdiği araştırmaya göre ebeveyn-çocuk olumlu ilişkisi çocuğun çekingenliğini ve ebeveyn-çocuk ilişkisi çatışma puanı da çocuğun sebatkarlığını negatif yönde anlamlı derecede yordamaktadır. Ebeveynler çocuklarının istek ve arzularına karşı sıcak ve ilgili davrandıklarında çocuklarının sebatkarlık özelliğini desteklediği görülmektedir. Bununla birlikte sebatkarlık mizaç özelliği annelerin demokratik tutumunu olumlu yönde yordamaktadır (Işıkoğlu Erdoğan ve diğerleri, 2017). Ebeveyn-çocuk çatışmasının nasıl yönetildiği de ebeveyn-çocuk ilişki kalitesini etkilemektedir. Ebeveynlerin çocuklarından makul beklentileri olduğunda, sıcak ve duyarlı olduklarında çocukların tepkisellikleri de azalarak daha fazla yetkinlik ve özgüven göstermektedirler (Thompson, 2021). Çocukların tepkisellik mizaç özelliği yükseldikçe sebatkarlık mizaç özelliğinde azalma görülmekte (Yağmurlu ve diğerleri, 2005) bu durum da dolaylı olarak tepkisellik mizaç özelliğine sahip çocukların sebatkarlık mizaç özelliğinin azalmasına ve çatışma puanlarının artmasına sebep olmaktadır. Çocukların duygu düzenleme puanları ebeveyn-çocuk çatışma puanlarını olumsuz yönde anlamlı derecede yordamasına yönelik ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocukların duygu düzenleme becerileri karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir (Feldman, 2015; Stifter, 2002). Anne-çocuk arasındaki ilişkinin olumlu olması çocukların duygu düzenleme puanlarını arttırmaktadır (Arslan Özkılıç, 2021). Bu bulgulardan yola çıkılarak çocukların sahip olduğu koruyucu faktörlerin (olumlu mizaç, duygu düzenleme becerisi) ebeveynleri ile olan çatışmalarını azalttığı söylenebilir. Ayrıca pandemi sürecinde artan ebeveyn-çocuk

etkileşimi de çocukların duygu düzenleme becerilerini desteklemektedir. Bu süreçte ebeveynlerin çocuklarının mizaçlarını da olumlu yönde değerlendirmiş olabileceği de düşünülmektedir. Bu karşılıklı süreç birbirini desteklemekte ve sonuç olarak çocukların sahip oldukları koruyucu faktörler arttıkça olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin artacak ve dolaylı olarak da çocukların yılmazlık becerilerinin gelişeceği düşünülmektedir.

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı “Pandemi sürecinde 48-72 aylık çocukların yılmazlıkları ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin bireysel ve ailesel faktörler açısından (mizaç, bağlanma, duygu düzenleme, ebeveyn-çocuk ilişkisi) incelemektir.” Bu amaçla mizaç, bağlanma ve duygu düzenleme becerilerinin çocukların yılmazlığı ve ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerindeki yordayıcı etkisi incelenmiştir. Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlara yer verilerek sonuçlara dayalı olarak önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Pandemi sürecinde çocukların yılmazlık düzeylerinin cinsiyet, yaş, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba çalışma durumu ve toplam okul öncesi eğitime devam etme süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığına incelemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarında çocukların toplam yılmazlık puanı ve öz-düzenleme/sosyal yeterlilik alt boyutunda kız çocuklarının puanları erkek çocuklara oranla anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Pandemi sürecinde anneleri evde çalışan çocukların öz-düzenleme/sosyal yeterlilik puanlarının anneleri iş yerinden çalışan çocuklarınkine göre anlamlı derecede daha yüksektir. Duyguları anlama/açıklama alt boyutunda ise anneleri evden çalışan çocukların puanları, anneleri iş yerinde çalışan ve çalışmayan çocukların puanlarına göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Pandemi sürecinde babaların çalışma durumuna göre ve çocukların toplam okul öncesi eğitime devam etme durumlarına göre çocukların yılmazlık puanları arasında anlamlı farklılık çıkmamıştır.
- Yılmazlık ve alt boyutları ve mizaç, bağlanma, duygu düzenleme arasındaki ilişkiye bakıldığında yılmazlığın alt boyutu olan öz düzenleme/sosyal yeterlilik ile mizaç özelliklerinden sebatkarlık, olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ve ebeveyn-

çocuk çatışma arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

- Yılmazlık alt boyutlarında duyguları anlama/açıklama becerileri ile anlamlı olumlu ilişkiye sahip değişkenler mizaç özelliklerinden sıcakkanlılık ve sebatkarlık, duygu düzenleme becerisi ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisidir.
- Yılmazlığın diğer bir alt boyutu olan empati/sorumluluk becerileri ile mizacın sıcakkanlılık ve sebatkarlık özellikleri arasındaki ilişki olumlu yönde anlamlıdır. Çocukların duygu düzenleme becerileri ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ile empati/sorumluluk arasındaki ilişki olumlu yönde anlamlıdır. Buna karşılık ebeveyn-çocuk çatışma ilişkisi ile çocukların empati/sorumluluk becerileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
- Çocukların toplam yılmazlık düzeyleri ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişki incelediğinde sıcakkanlılık ve sebatkarlık mizaç özellikleri ile çocukların yılmazlık düzeyleri arasındaki ilişkinin olumlu yönde anlamlı olduğu görülmektedir. Çocukların duygu-düzenleme becerileri ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi ile yılmazlık arasındaki ilişki olumlu yönde anlamlıdır. Ebeveyn-çocuk çatışma ilişkisi ve yılmazlık puanları arasındaki ilişki negatif yönde anlamlı bulunmuştur.
- Çocukların toplam yılmazlık puanlarını cinsiyet, sıcakkanlılık ve sebatkarlık anlamlı derecede pozitif yordamaktadır. Kızların erkeklere göre toplam yılmazlık puanları daha yüksek ve olumlu mizaç özelliklerine sahip olmaları yılmazlık puanlarını olumlu etkilemektedir.
- Çocukların öz-düzenleme/sosyal yeterlilik düzeylerini cinsiyet ve sebatkarlık mizaç özellikleri anlamlı derecede yordamaktadır. Kız çocuklarının öz-düzenleme/sosyal yeterlilik puanları erkeklere göre daha yüksek ve çocukların sebatkarlık mizaç özelliğine sahip olması öz-düzenleme/sosyal yeterlilik puanlarını olumlu etkilemektedir.

- Çocukların duyguları anlama/açıklama düzeylerini yordamada sıcakkanlılık ve sebatkarlığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Olumlu mizaç özellikleri çocukların duyguları anlama/açıklama becerilerini olumlu yönde desteklemektedir.
- Çocukların empati/sorumluluk düzeylerini yordamada cinsiyet ve sebatkarlığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Kız çocuklarının empati/sorumluluk puanları erkeklere göre daha yüksektir. Sebatkarlık mizaç özelliği de çocukların empati/sorumluluk düzeylerini olumlu yönde yordamaktadır.
- Pandemi sürecinde çocukların ebeveynleri ile olan ilişkilerini cinsiyet, yaş, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba çalışma durumu ve toplam okul öncesi eğitime devam etme süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığına incelemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarında baba yaşının küçük olması olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde farklılık yaratmıştır. Çocukların ebeveynleri ile olan ilişkileri diğer demografik değişkenlere göre farklılaşmamaktadır.
- Ebeveyn-çocuk olumlu ilişki düzeylerini yordamada çocukların duygu düzenleme ve bağlanma düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Çocukların duygu düzenleme becerileri ve bağlanma puanları arttıkça olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi düzeyi de artmaktadır.
- Ebeveyn-çocuk çatışma ilişki düzeylerini yordamada mizaç özelliklerinden sebatkarlık, tepkisellik ve duygu düzenleme becerisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Sebatkarlık ve duygu düzenleme becerisi ebeveyn-çocuk ilişkisi çatışmayı negatif yönde yordarken, tepkisellik mizaç özelliği ebeveyn-çocuk çatışmasını pozitif yönde yordamaktadır.

Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak araştırmacılara ve ebeveynlere öneriler aşağıda verilmiştir.

Araştırmacılara yönelik neriler

- Bu araştırmada çocukların mizaç, bağlanma, duygu düzenleme ve ebeveyn-ocuk ilişkisi özellikleri ebeveynlerden ölçekler aracılığı ile elde edilmiştir. Bu zellikler çocuktan doğrudan bilgi elde etmeyi amaçlayan lme araçları kullanılarak araştırmalar gerçekleştirilebilir. Aynı şekilde ğretmen değerlendirmesine dayalı veriler toplanarak ebeveyn-ğretmen değerlendirmesi arasındaki farklar incelenebilir.
- Bu araştırma pandemi sürecindeki zorluklar karşısında değerşkenler arasındaki ilişkileri yansıtılmaktadır. Pandeminin zorlu etkilerinin azalmasından sonra aynı değerşkenlerin ele alındığı farklı çalışmalar tekrarlanabilir.
- Araştırmada ocukların yılmazlıkları üzerinde olumlu mizaç özelliklerinin önemi ortaya koyulmuştur. Olumsuz mizaç özelliğine sahip çocukların ebeveynleri ve öğretmenlerine yönelik mizaç özelliklerini kapsayan, çocukları daha iyi tanımaya yardımcı eğitimler verilerek çocukların yılmazlık özelliklerini gclendirmelerine katkı sağlanabilir.

Ebeveynlere yönelik neriler

- Araştırmada ebeveyn-ocuk ilişkisi üzerinde olumlu mizaç özellikleri, duygu düzenleme ve bağlanmanın önemi ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda ebeveynlere olumlu ebeveyn-ocuk ilişkisi kapsamında destekler sağlanarak olumlu ebeveyn-ocuk ilişkisinin gclendirilmesine katkı sağlanabilir.
- Pandemi sürecinde çocukların yılmazlığı üzerinde mizaç özelliklerinin önemi ortaya koyulmuştur. Ebeveynlere yönelik çocukların mizaçlarına uygun ilişkileri geliştirmeye yönelik eğitimler verilerek çocukların yılmazlığının ve ebeveyn-ocuk ilişkisinin gclendirilmesi desteklenebilir.

Kurumlara yönelik neriler

- Pandemi sonrası devam eden olumsuz etkiler için ebeveyn, öğretmen ve çocukların ihtiyaçlarına yönelik yılmazlığı destekleyici müdahale programları geliştirilebilir.
- Okullarda aile eğitimi kapsamında ya da öğretmen yetiştirme sürecinde yılmazlıkla ilgili eğitim ve dersler planlanabilir.
- Olası afet durumlarında çocukların yılmazlıklarını güçlendirmek adına yılmazlık becerilerini destekleyici programlar eğitim müfredatına dahil edilebilir.

Kaynaklar

- Abanoz, T., Gülay Ogelman, H. ve Saraç, S. (2022). Küçük çocuklarda cinsiyete göre sosyal ve duygusal yeterlik. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 95-104.
- Acar, I. H., Torquati, J. C., Encinger, A., & Colgrove, A. (2018). The role of child temperament on low-income preschool children's relationships with their parents and teachers. *Infant and Child Development*, 27(1), 1-25. <https://doi.org/10.1002/icd.2045>
- Ainsworth, M. S. (1979). Infant–mother attachment. *American psychologist*, 34(10), 932-937. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.34.10.932>
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709–716. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.4.709>
- Ainsworth, M. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American psychologist*, 46(4), 333-341. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.46.4.333>
- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2010). Çocuk anababa ilişki ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 44-53.
- Akshoomoff, N. (2002). Selective attention and active engagement in young children. *Developmental Neuropsychology*, 22(3), 625-642. https://doi.org/10.1207/S15326942DN2203_4
- Aksoy, A. B., ve Tozduman Yaralı, K. (2017). Çocukların öz düzenleme becerileri ile oyun becerilerinin cinsiyete göre incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 442-455. <https://doi.org/10.24315/trkefd.304124>
- Aldrich, D. P. (2012). *Building resilience: Social capital in post-disaster recovery*. University of Chicago Press.

- Altun-Nalbant, A. (2016). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 yaş çocukların mizaç, sosyal yetkinlik özellikleri ile çaba sarf ederek kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Andejany, N., Fahd, K., Forces, A., Qutah, H. K., & Alyamani, D. (2020). Parent child relationship during COVID-19 in Saudi Arabia. *Research Square*, 1-11. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-93850/v1>
- Andershed A.K., & Andershed H. (2015). Risk and protective factors among preschool children: integrating research and practice. *Journal of Evidence-Informed Social Work*, 12(4), 412-24. <https://doi.org/10.1080/15433714.2013.866062>
- Arı, M. ve Yaban, E. H. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları: mizaç ve duygu düzenlemenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 125-141. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2015014655>
- Arıkoç, B. (2019). *Okul öncesi dönemde duygusal zeka ve empati ile ahlaki ve sosyal kural bilgisi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arslan-Özkılıç, S. (2021). *Okul öncesi dönem çocuklarının anneleriyle olan ilişkileri ve annelerin çocuğa yönelik ilgisi ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arslan, Ö., Çavunt, F., Çoban, A., Dinç, E., Erkoç, A., Karan, S. Ş., Meriç, İ., Mutlu, N. Ve Akşin Yavuz, E. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin incelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 5(2), 180-199. <https://doi.org/10.38089/iperj.2021.61>
- Atabay, S. ve Sönmez, S. (2020). Erken çocukluk değerlendirme ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49(2), 769-793. <https://doi.org/10.14812/cufej.635125>

- Ateşpolat, Y. (2022). *Pandemi sürecinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranış ile psikolojik dayanıklılık özelliklerine yansımalarının öğretmen ve ebeveyn gözümüyle değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Atwool, N. (2006). Attachment and resilience: Implications for children in care. *Child Care in Practice*, 12(4), 315-330. <https://doi.org/10.1080/13575270600863226>
- Balaban Dağal, A., ve Bayındır, D. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının ego sağlık düzeylerinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 132–150. <https://doi.org/10.24130/ecccd-jecs.196720182169>
- Bandstra, N. F., Chambers, C. T., McGrath, P. J., & Moore, C. (2011). The behavioural expression of empathy to others' pain versus others' sadness in young children. *Pain*, 152(5), 1074-1082. <https://doi.org/10.1016/j.pain.2011.01.024>
- Batum, P., & Yagmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotions and behavior regulation. *Current Psychology*, 25,272–294. <https://doi.org/10.1007/BF02915236>
- Bayındır, D., Balaban Dağal, A. ve Önder, A. (2018). Türkiye'deki 60-72 aylık çocuklarda duygu düzenleme becerilerinin ego sağlık düzeylerine göre incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 377-400. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.387131>
- Bayındır, D., Balaban Dağal, A. ve Ural, O. (2018). Mizaç özellikleri ve öz kontrol becerilerinin okul öncesi dönem çocuklardaki ego sağlık düzeyini yordayıcı rolü. *İlköğretim Online*, 17(4), 2124-2135. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.506978>
- Baykul, Y. ve Güzeller, C. O. (2013). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik SPSS Uygulamalı*. Pegem Yayınevi.
- Bee, H., & Boyd, D. (2007). *The developing child*. Pearson.

- Benoit, D. (2004). Infant-parent attachment: Definition, types, antecedents, measurement, and outcome. *Paediatrics & Child Health*, 9(8), 541-545. <https://doi.org/10.1093/pch/9.8.541>
- Bergman, L. R., & Magnusson, D. (1997). A person-oriented approach in research on developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 9(2), 291-319. <https://doi.org/10.1017/s095457949700206x>.
- Berk, L. E. (2002). *Child development*. Pearson.
- Bilal, A., Nawaz, S., & Altaf, S. (2021). Parental relationship with children during covid-19 lockdown in Punjab Pakistan. *Journal of University Medical & Dental College*, 12(4), 248-251. <https://doi.org/10.37723/jumdc.v12i4.576>
- Black-Hughes, C. & Stacy, P. D. (2013). Early childhood attachment and its impact on later life resilience: a comparison of resilient and non-resilient female siblings. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 10(5), 410-420. <https://doi.org/10.1080/15433714.2012.759456>
- Bolattekin, A. (2014). *Anne-babanın bağlanma stilleri, anne-baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Brassard, M. R., & Boehm, A. E. (2007). *Preschool assessment: Principles and practices*. Guilford Publications.
- Brent, J. (2010). *The effects of parent-child and teacher-child relationships on diverse children's transition to school* (Doctorate Thesis). University of Toronto, Toronto.
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American psychologist*, 32(7), 513-531. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.32.7.513>
- Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *International encyclopedia of education*, 3(2), 37-43.

- Bronfenbrenner, U., & Ceci, S. J. (1994). Nature-nuture reconceptualized in developmental perspective: A bioecological model. *Psychological review*, *101*(4), 568-586.
<https://doi.org/10.1037/0033-295X.101.4.568>
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In R. M. Lerner and W. Damon (Eds.), *Handbook of child psychology* (pp. 793-828). Hoboken, NJ: Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9780470147658.chpsy0114>
- Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The Lancet*, *395*(10227), 912-920.
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8)
- Buckner, J. C., Mezzacappa, E., & Beardslee, W. R. (2003). Characteristics of resilient youths living in poverty: The role of self-regulatory processes. *Development and Psychopathology*, *15*(1), 139–162. <https://doi.org/10.1017/S0954579403000087>
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Yayınevi.
- Büyüköztürk, S., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, S. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Calkins, S. D. (1994). Origins and outcomes of individual differences in emotion regulation. *Monographs Of The Society For Research In Child Development*, *59*(2/3), 53-72.
- Calkins, S. D., & Hill, A. (2007). Caregiver Influences on Emerging Emotion Regulation: Biological and Environmental Transactions in Early Development. In J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 229–248). The Guilford Press.
- Cassidy, J. (2008). The nature of the child's ties. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 3–22). The Guilford Press.

- Catalano, R. F., Haggerty, K. P., Oesterle, S., Fleming, C. B., & Hawkins, J. D. (2004). The importance of bonding to school for healthy development: Findings from the social development research group. *Journal of School Health, 74*(7), 252–261.
- Cawston, A. M. (2012). Investigation of the parent-child relationship as a moderator for resilience in American Indian children.
- Çevik, E. E. (2022). *Okul öncesi dönem çocuklarda duygu düzenleme becerisi ve yılmazlık arasındaki ilişki* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Chen, H., Hong, Q., Xu, J., Liu, F., Wen, Y., & Gu, X. (2021). Resilience coping in preschool children: the role of emotional ability, age, and gender. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*(9), 5027. <https://doi.org/10.3390/ijerph18095027>
- Chin, M., Sung, M., Son, S., Yoo, J., Lee, J., & Chang, Y. E. (2020). Changes in family life and relationships during the COVID-19 pandemic and their associations with perceived stress. *Family and Environment Research, 58*(3), 447-461. <https://doi.org/10.6115/fer.2020.032>
- Chung, G., Lanier, P., & Wong, P. Y. J. (2020). Mediating effects of parental stress on harsh parenting and parent-child relationship during coronavirus (COVID-19) pandemic in Singapore. *Journal of family violence, 37*(5), 801-812. <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00200-1>
- Cicchetti, D., & Rogosch, F. A. (1997). The role of self-organization in the promotion of resilience in maltreated children. *Development and psychopathology, 9*(4), 797-815.
- Cicchetti, D., & Blender, J. A. (2006). A multiple-levels-of-analysis perspective on resilience: implications for the developing brain, neural plasticity, and preventive interventions. *Annals of the New York Academy of Sciences, 1094*(1), 248-258.
- Cluver, L., Lachman, J. M., Sherr, L., Wessels, I., Krug, E., Rakotomalala, S., Blight, S., Hillis, S., Bachman, G., Green, O., Butchart, A., Tomlinson, M., Ward, C. L., Doubt,

- J., & McDonald, K. (2020). Parenting in a time of COVID-19. *In The Lancet*, 395(10231), e64. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30736-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30736-4)
- Cui, S., Jiang, Y., Shi, Q., Zhang, L., Kong, D., Qian, M., & Chu, J. (2021). Impact of covid-19 on anxiety, stress, and coping styles in nurses in emergency departments and fever clinics: a cross-sectional survey. *Risk Management and Healthcare Policy*, 14, 585-594. <https://doi.org/10.2147/RMHP.S289782>
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve Lisrel uygulamaları*. Pegem Akademi.
- Cole, P. M., Michel, M. K., & Teti, L. O. D. (1994). The development of emotion regulation and dysregulation: A clinical perspective. *Monographs of The Society for Research Child Development*, 59(2-3), 73-100. <https://doi.org/10.2307/1166139>
- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M., & Bornstein, M. H. (2000). Contemporary research on parenting: The case for nature and nurture. *American Psychologist*, 55(2), 218-232. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.2.218>
- Condly, S. J. (2006). Resilience in children: A review of literature with implications for education. *Urban Education*, 41(3), 211-236. <https://doi.org/10.1177/0042085906287>
- Connell, C. M., & Prinz, R. J. (2002). The impact of childcare and parent-child interactions on school readiness and social skills development for low-income African American children. *Journal of school psychology*, 40(2), 177-193. [https://doi.org/10.1016/S0022-4405\(02\)00090-0](https://doi.org/10.1016/S0022-4405(02)00090-0)
- Conway, A. M., & McDonough, S. C. (2006). Emotional resilience in early childhood: developmental antecedents and relations to behavior problems. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 272-277. <https://doi.org/10.1196/annals.1376.033>

- Coyne, L. W., Gould, E. R., Grimaldi, M., Wilson, K. G., Baffuto, G., & Biglan, A. (2020). First things first: Parent psychological flexibility and self-compassion during COVID-19. *Behavior analysis in practice*, 14(4), 1092-1098. <https://doi.org/10.1007/s40617-020-00435-w>
- Crittenden, P. (2000). A dynamic-maturational approach to continuity and change in patterns of attachment. In P. Crittenden & A. Claussen (Eds.), *The organization of attachment relationships* (pp. 343–358). New York: Cambridge University Press.
- Cumberland-Li, A., Eisenberg, N., Champion, C., Gershoff, E., & Fabes, R. A. (2003). The relation of parental emotionality and related dispositional traits to parental expression of emotion and children's social functioning. *Motivation and Emotion*, 27(1), 27-56. <https://doi.org/10.1023/A:1023674308969>
- Cusinato, M., Iannattone, S., Spoto, A., Poli, M., Moretti, C., Gatta, M., & Miscioscia, M. (2020). Stress, resilience, and well-being in Italian children and their parents during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(22), 8297. <https://doi.org/10.3390/ijerph17228297>
- Darling Rasmussen, P., Storebø, O. J., Løkkeholt, T., Voss, L. G., Shmueli-Goetz, Y., Bojesen, A. B., Simonsen, E. & Bilenberg, N. (2019). Attachment as a core feature of resilience: A systematic review and meta-analysis. *Psychological Reports*, 122(4), 1259-1296. <https://doi.org/10.1177/0033294118785577>
- Dereli, E. ve Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258. <http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2017.9>
- Devereux Center for Resilient Children (2022). *About resilience*. <https://centerforresilientchildren.org/preschool/about-resilience/>
- Di Giorgio, E., Di Riso, D., Mioni, G., & Cellini, N. (2021). The interplay between mothers' and children behavioral and psychological factors during COVID-19: An Italian

- study. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 30(9), 1401-1412.
<https://doi.org/10.1007/s00787-020-01631-3>
- Doan, S. N., Fuller-Rowell, T. E., & Evans, G. W. (2012). Cumulative risk and adolescent's internalizing and externalizing problems: The mediating roles of maternal responsiveness and self-regulation. *Developmental Psychology*, 48(6), 1529–1539. <https://doi.org/10.1037/a0027815>
- Doğan, Ş. A., & Kasımoğlu, N. (2022). Examination of parent-child communication in terms of various variables in the COVID-19 lockdown process: sample of Turkey. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 16(1), 25-31.
<https://doi.org/10.21763/tjfmpc.952268>
- Doll, B. (2013). Enhancing Resilience in Classrooms. In S. Goldstein, & R. B. Brooks, (Ed.), *Handbook of resilience in children* (pp. 399-409). Springer.
- Downie, J. M., Hay, D. A., Horner, B. J., Wichmann, H., & Hislop, A. L. (2010). Children living with their grandparents: Resilience and wellbeing. *International Journal of Social Welfare*, 19(1), 8-22. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2009.00654.x>
- Driscoll, K., & Pianta, R. C. (2011). Mothers' and fathers' perceptions of conflict and closeness in parent-child relationships during early childhood. *Journal of Early Childhood & Infant Psychology*, 7, 1-24.
- Durmuşoğlu-Saltalı, N., Erbay, F., Işık, E., & İmir, M. (2018). Turkish validation of social emotional well-being and resilience scale (PERIK). *International Electronic Journal of Elementary Education*, 10(5), 525-533. <https://doi.org/525-533.10.26822/iejee.2018541302>
- Dvorsky, M. R., Breaux, R., & Becker, S. P. (2020). Finding ordinary magic in extraordinary times: child and adolescent resilience during the COVID-19 pandemic. *In European Child and Adolescent Psychiatry*, 30(11), 1829-1831.
<https://doi.org/10.1007/s00787-020-01583-8>

- Edwards, T., Catling, J. C., & Parry, E. (2016). Identifying predictors of resilience in students. *Psychology Teaching Review*, 22(1), 26-34.
- Egan, S. M., Pope, J., Moloney, M., Hoyne, C., & Beatty, C. (2021). Missing early education and care during the pandemic: The socio-emotional impact of the COVID-19 crisis on young children. *Early Childhood Education Journal*, 49(5), 925-934. <https://doi.org/10.1007/s10643-021-01193-2>
- Egeland, B., Carlson, E., & Sroufe, L. A. (1993). Resilience as process. *Development and Psychopathology*, 5(4), 517-528. <https://doi.org/10.1017/S0954579400006131>
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Reiser, M., Murphy, B. C., Losoya, S. H., & Guthrie, I. K. (2001). The relations of regulation and emotionality to children's externalizing and internalizing problem behavior. *Child Development*, 72(4), 1112-1134. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00337>
- Eisenberg, N., Spinrad, T.L., & Morris, A.S. (2002). Regulation, resiliency, and quality of social functioning. *Self and Identity*, 1(2), 121–128. <https://doi.org/10.1080/152988602317319294>
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Reiser, M., Cumberland, A., Shepard, S. A., Valiente, C., Losoya, S. H., Guthrie, I. K., Thompson, M., & Murphy, B. (2004). The relations of effortful control and impulsivity to children's resiliency and adjustment. *Child Development*, 75(1), 25-46. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00652.x>
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A., & Liew, J. (2005). Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three-wave longitudinal study. *Child Development*, 76(5), 1055-1071.
- Eisenberg, N., Haugen, Rg., Spinrad, T.L., Hofer, C., Chassin, L., & Zhou, Q., Kupfer, A., Smith, C. L., Valiente, C., & Liew, J. (2010). Relations of temperament to maladjustment and ego resiliency in at-risk children. *Social Development*, 19(3), 577-600. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2009.00550.x>

- Erata, F. ve Özbey, S. (2020). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların psikolojik sağlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pearson Journal Of Social Sciences & Humanities*, 5(9), 125-151. <http://dx.doi.org/10.46872/pj.171>
- Erdem, E. (2017). *Okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaşındaki çocukların yılmazlık özellikleri ve yılmazlığı destekleyici faktörlerin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Eren, S. (2022). *Okul öncesi dönemde çocuğun akran, ebeveyn ve öğretmen ilişkileri ile mizaç ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiler* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ertürk Kara, H. G. ve Gönen, M. (2015). Examination of children's self regulation skill in terms of different variables /Okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(4), 1224-1239.
- Feldman, R. (2007). Parent–infant synchrony and the construction of shared timing; physiological precursors, developmental outcomes, and risk conditions. *Journal of Child psychology and Psychiatry*, 48(3-4), 329-354. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01701.x>
- Feldman, R. (2015). Mutual influences between child emotion regulation and parent–child reciprocity support development across the first 10 years of life: Implications for developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 27(4pt1), 1007-1023. <https://doi.org/10.1017/S0954579415000656>
- Flouri, E., Midouhas, E., & Joshi, H. (2014). The role of urban neighbourhood green space in children's emotional and behavioural resilience. *Journal of Environmental Psychology*, 40, 179–186. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.06.007>

- Fox, N. A., & Calkins, S. D. (2003). The development of self-control of emotion: Intrinsic and extrinsic influences. *Motivation and emotion*, 27(1), 7-26. <https://doi.org/10.1023/A:1023622324898>
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: Mc Graw Hill.
- Frankel, K. A., & Bates, J. E. (1990). Mother-toddler problem solving: Antecedents in attachment, home behavior, and temperament. *Child development*, 61(3), 810-819. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1990.tb02823.x>
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56(3), 218–226. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.218>
- Gallagher, K. C. (2002). Does child temperament moderate the influence of parenting on adjustment?. *Developmental Review*, 22(4), 623-643. [https://doi.org/10.1016/S0273-2297\(02\)00503-8](https://doi.org/10.1016/S0273-2297(02)00503-8)
- Gambin, M., Woźniak-Prus, M., Sękowski, M., Cudo, A., Pisula, E., Kiepusa, E., Boruszak-Kiziukiewicz, J., & Kmita, G. (2020). Factors related to positive experiences in parent-child relationship during the COVID-19 lockdown. The role of empathy, emotion regulation, parenting self-efficacy and social support. *The Role of Empathy, Emotion Regulation*, 4(1). <https://doi.org/10.31234/osf.io/yhtqa>
- Garbarino, J., Dubrow, N., Kostelny, K., & Pardo, C. (1992). *Children in danger: Coping with the consequences of community violence*. Jossey-Bass/Wiley.
- Gartland, D., Riggs, E., Muyeen, S., Giallo, R., Afifi, T. O., Macmillan, H., Herrman, H., Bulford, E., & Brown, S. J. (2019). What factors are associated with resilient outcomes in children exposed to social adversity? A systematic review. *BMJ Open*, 9(4). <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2018-024870>

- Giallo, R., Treyvaud, K., Cooklin, A., & Wade, C. (2013). Mothers' and fathers' involvement in home activities with their children: Psychosocial factors and the role of parental self-efficacy. *Early Child Development and Care*, 183(3-4), 343-359. <https://doi.org/10.1080/03004430.2012.711587>
- Goldstein, S., & Brooks, R. (2005). *Handbook of resilience in children*. New York: Kluwer Academic/ Plenum.
- Goldstein, S., & Brooks, R. B. (2013). *Handbook of resilience in children: Second edition*. In *Handbook of Resilience in Children: Second Edition*. Springer US. <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-3661-4>
- Graham-Bermann, S. A., Gruber, G., Howell, K. H., & Girz, L. (2009). Factors discriminating among profiles of resilience and psychopathology in children exposed to intimate partner violence (IPV). *Child Abuse & Neglect*, 33(9), 648–660. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.01.002>
- Grant, K. E., Compas, B. E., Stuhlmacher, A. F., Thurm, A. E., McMahon, S. D., & Halpert, J. A. (2003). Stressors and Child and Adolescent Psychopathology: Moving From Markers to Mechanisms of Risk. *In Psychological Bulletin* 129(3), 447–466. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.3.447>
- Graziano, P. A., Calkins, S. D., & Keane, S. P. (2011). Sustained attention development during the toddlerhood to preschool period: Associations with toddlers' emotion regulation strategies and maternal behavior. *Infant and Child Development*, 20(6), 389–408. <https://doi.org/10.1002/icd.731>
- Grecucci, A., & Sanfey, A. G. (2014). Emotion regulation and decision making. *Handbook of emotion regulation*, 23(9), 2569-2581. <https://doi.org/10.1162/jocn.2011.21618>
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of general psychology*, 2(3), 271-299. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.27>

- Gözübüyük, A. (2020). *Okul öncesi dönem çocuklarının motivasyon düzeyleri ile baba-çocuk ilişkisi ve bağlanma biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Gutman, L. M. (2008). Social and emotional development in infancy and early childhood. In Benson, J. B., & Haith, M. M. (Eds.), *Risk and resilience*, (pp.24- 34).
- Güzel, H. ve Tüfekçi, A. (2021). Okul öncesi dönemde çocuğu olan babaların baba çocuk ilişkileri ve babalık rolü algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Gaziantep ili örneği. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(2), 463-489. <https://doi.org/10.23863/kalem.2021.182>
- Halligan, S. L., Cooper, P. J., Fearon, P., Wheeler, S. L., Crosby, M., & Murray, L. (2013). The longitudinal development of emotion regulation capacities in children at risk for externalizing disorders. *Development and psychopathology*, 25(2), 391-406. <https://doi.org/10.1017/S0954579412001137>
- Hambleton, R. K. & Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology*. 1(1), 1-30.
- Harden, B. J., & Whittaker, J. V. (2011). The early home environment and developmental outcomes for young children in the child welfare system. *Children and Youth Services Review*, 33(8), 1392-1403. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.04.009>
- Harden, B. J., Panlilio, C., Morrison, C., Duncan, A. D., Duchene, M., & Clyman, R. B. (2017). Emotion regulation of preschool children in foster care: The influence of maternal depression and parenting. *Journal of Child and Family Studies*, 26(4), 1124-1134. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0636-x>
- Heinrich, C. J. (2014). Parents' employment and children's wellbeing. *The Future of Children*, 24(1), 121-146.

- Hendry, A., Gibson, S. P., Davies, C., Gliga, T., McGillion, M., & Gonzalez-Gomez, N. (2022). Not all babies are in the same boat: Exploring the effects of socioeconomic status, parental attitudes, and activities during the 2020 COVID-19 pandemic on early executive functions. *Infancy*, 27(3), 555-581. <https://doi.org/10.1111/infa.12460>
- Hendry, A., Gibson, S. P., Davies, C., Gliga, T., McGillion, M., & Gonzalez-Gomez, N. (2022). Toward a dimensional model of risk and protective factors influencing children's early cognitive, social, and emotional development during the COVID-19 pandemic. *Infancy*, 1-29. <https://doi.org/10.1111/infa.12495>
- Horner, S. D., Rew, L., & Brown, A. (2012). Risk-taking behaviors engaged in by early adolescents while on school property. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 35(2), 90-110. <https://doi.org/10.3109/01460862.2012.678261>
- Hutchinson, A. K., Stuart, A. D. & Pretorius, H. G. (2010). Biological contributions to wellbeing: The relationships amongst temperament, character strengths and resilience. *SA Journal of Industrial Psychology*, 36(2), 1-10. <https://doi.org/10.4102/sajip.v36i2.844>
- Ingoldsby, E. M., Shaw, D. S., Owens, E. B., & Winslow, E. B. (1999). A longitudinal study of interparental conflict, emotional and behavioral reactivity, and preschoolers' adjustment problems among low- income families. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 27(5), 343–356. <https://doi.org/10.1023/A:1021971700656>
- Işıkoğlu Erdoğan, N., Yoleri, S. ve Tetik, G. (2017). Ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 226-239.
- Izard, C. E., Woodburn, E. M., Finlon, K. J., Krauthamer-Ewing, E. S., Grossman, S. R., & Seidenfeld, A. (2011). Emotion knowledge, emotion utilization, and emotion

regulation. *Emotion Review*, 3(1), 44-52. <https://doi.org/10.1177/1754073910380972>

Johnson, R. B., & Christensen, L. (2014). *Educational Research Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*. Sage.

Karreman, A., & Vingerhoets, A. J. (2012). Attachment and well-being: The mediating role of emotion regulation and resilience. *Personality and Individual Differences*, 53(7), 821-826. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.06.014>

Karreman, A., Van Tuijl, C., van Aken, M. A., & Deković, M. (2006). Parenting and self-regulation in preschoolers: A meta-analysis. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 15(6), 561-579. <https://doi.org/10.1002/icd.478>

Kennison, S. M., & Spooner, V. H. (2020). Childhood relationships with parents and attachment as predictors of resilience in young adults. *Journal of Family Studies*, 1-13. <https://doi.org/10.1080/13229400.2020.1861968>

Kerns, K. A., & Barth, J. M. (1995). Attachment and play: Convergence across components of parent-child relationships and their relations to peer competence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(2), 243-260. <https://doi.org/10.1177/0265407595122006>

Kiel, E. J., & Kalomiris, A. E. (2015). Current themes in understanding children's emotion regulation as developing from within the parent-child relationship. *Current Opinion in Psychology*, 3, 11-16. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2015.01.006>

Klein, S. R., Renshaw, K. D., & Curby, T. W. (2016). emotion regulation and perceptions of hostile and constructive criticism in romantic relationships. *Behavior Therapy*, 47(2), 143-154. <https://doi.org/10.1016/j.beth.2015.10.007>

- Koca, A. (2020). 60-72 aylık okul öncesi çocukların duygu düzenleme becerileri ile empati becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kocabey Yıldız, B. (2021). 36-72 ay arası çocuğu olan anne-babaların etkileşim davranışlarının baba-çocuk ilişkisine etkisinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Kochanska, G. (2001). Emotional development in children with different attachment histories: The first three years. *Child Development*, 72(2), 474-490. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00291>
- Küçükkaragöz, H., Akay, Y. ve Canbulat, T. (2011). Bir grup ilköğretim öğrencisinin bazı psiko-sosyal değişkenlere göre empatik beceri düzeyleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 88-100. <https://doi.org/10.12780/UUSB93>
- Lagattuta, K. H., & Thompson, R. A. (2007). The development of self-conscious emotions: Cognitive processes and social influences. In J. L. Tracy, R. W. Robins, & J. P. Tangney (Eds.), *The self-conscious emotions: Theory and research* (pp. 91–113). Guilford Press.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575.
- Leerkes, E. M., Blankson, A. N., & O'Brien, M. (2009). Differential effects of maternal sensitivity to infant distress and nondistress on social-emotional functioning. *Child development*, 80(3), 762-775. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01296.x>
- Lengua, L. J. (2002). The Contribution of Emotionality and Self-Regulation to the Understanding of Children's Response to Multiple Risk. *Child Development*, 73(1), 144–161. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00397>
- Lengua, L. J., & Kovacs, E. A. (2005). Bidirectional associations between temperament and parenting and the prediction of adjustment problems in middle childhood. *Journal of*

Applied Developmental Psychology, 26(1), 21-38.

<https://doi.org/10.1016/j.appdev.2004.10.001>

Luthar, S. S. (2003). *Resilience and vulnerability: Adaptation in the context of childhood adversities*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511615788>

Luthar, S. S., & Zelazo, L. B. (2003). Research on resilience: An integrative review. In S. S. Luthar (Ed.), *Resilience and vulnerability: Adaptation in the context of childhood adversities* (pp. 510-550). New York: Cambridge University Press.

Luthar, S. S., Grossman, E. J., & Small, P. J. (2015). Resilience and adversity. In M. E. Lamb & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology and developmental science: Socioemotional processes* (pp. 247–286). John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9781118963418.childpsy307>

Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention*, 1, 121-160.

Makasiar, M. (2021). *Promoting resilience in at-risk preschoolers: An integration of parenting dimensions* (Master's Thesis). Marquette University, Milwaukee.

Martinez-Torteya, C., Bogat, A. G., Eye, A. V., & Levendosky, A. A. (2009). Resilience Among Children Exposed to Domestic Violence: The Role of Risk and Protective Factors. *Child Development*, 80(2), 562-577. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01279.x>

Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American psychologist*, 53(2), 205. <https://doi.org/10.1037//0003-066x.53.2.205>

- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American psychologist*, 56(3), 227. <https://doi.org/10.1037//0003-066x.56.3.227>
- Masten, A. S. (2007). Resilience in developing systems: Progress and promise as the fourth wave rises. *Development and Psychopathology*, 19(3), 921–930. <https://doi.org/10.1017/S0954579407000442>
- Masten, A. S. (2009). Ordinary Magic: Lessons from research on resilience in human development. *Education Canada*, 49, 28–32.
- Masten, A. S. (2014). Global perspectives on resilience in children and youth. *Child Development*, 85(1), 6-20. <https://doi.org/10.1111/cdev.12205>
- Masten, A. S. (2015). *Ordinary magic: Resilience in development*. Guilford Publications.
- Masten, A. S., & Motti-Stefanidi, F. (2020). Multisystem resilience for children and youth in disaster: Reflections in the context of COVID-19. *Adversity and Resilience Science*, 1(2), 95-106. <https://doi.org/10.1007/s42844-020-00010-w>
- Masten, A. S., & Powell, L. (2003). A Resilience framework for research, policy. In Luthar S. (Ed.), *Resilience and vulnerability: Adaptation in the context of childhood adversities* (pp. 1-25). <https://doi.org/10.1017/CBO9780511615788.003>
- Masten, A. S., & Gewirtz, A. H. (2006). Vulnerability and resilience in early child development. In K. McCartney & D. Phillips (Ed.), *Blackwell Handbook of early childhood development psychology* (pp. 22-43). Malden: Blackwell Publishing. <https://doi.org/10.1002/9780470757703.ch2>
- Masten, A. S., & Shaffer, A. (2006). How Families Matter in Child Development: Reflections from Research on Risk and Resilience. In A. Clarke-Stewart & J. Dunn (Eds.), *Families count: Effects on child and adolescent development* (pp. 5-25). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511616259.002>

- Masten, A. S., Cutuli, J. J., Herbers, J. E. & Reed, M. G. J. (2002). Resilience in development. *Handbook of positive psychology*, 117-132. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195187243.013.0012>
- Masten, A. S., & Reed, M.-G. J. (2002). Resilience in development. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 74–88). Oxford University Press.
- Masten, A. S., Hubbard, J., Gest, S. D., Tellegen, A., Garmezy, N., & Ramirez, M. (1999). Adversity, resources, and resilience: Pathways to competence from childhood to late adolescence. *Development and Psychopathology*, 11(1), 143-169. <https://doi.org/10.1017/s0954579499001996>
- Masten, A.S. & Obradovic, J. (2006). Competence and resilience in development. *New York Academy of Sciences*, 1094, 13–27. <https://doi.org/10.1196/annals.1376.003>
- Matas, L., Arend, R. A., & Sroufe, L. A. (1978). Continuity of adaptation in the second year: The relationship between quality of attachment and later competence. *Child Development*, 547-556. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1978.tb02354.x>
- Mathiesen, K. S., & Prior, M. (2006). The impact of temperament factors and family functioning on resilience processes from infancy to school age. *European Journal of Developmental Psychology*, 3(4), 357-387. <https://doi.org/10.1080/17405620600557797>
- Mathewson, K., Tang, A., Fortier, P. Miskovic, V., & Schmidt, L. A. (2017). *Individual differences in temperament: definition, measurement, and outcomes*. Reference Module in Neuroscience and Biobehavioral Psychology.
- Matthews, J. S., Ponitz, C. C., & Morrison, F. J. (2009). Early gender differences in self-regulation and academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, 101(3), 689-704. <https://doi.org/10.1037/a0014240>

- Mayr, T. & Ulich, M. (2009). Social-emotional well-being and resilience of children in early childhood settings- PERIK: An empirically based observation scale for practitioners. *Early Years: An International Research Journal*, 29(1), 45-57. <https://doi.org/10.1080/09575140802636290>
- Meng, X., Fleury, M. J., Xiang, Y. T., Li, M., & D'arcy, C. (2018). Resilience and protective factors among people with a history of child maltreatment: A systematic review. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 53(5), 453-475. <https://doi.org/10.1007/s00127-018-1485-2>
- Morelli, M., Cattelino, E., Baiocco, R., Trumello, C., Babore, A., Candelori, C., & Chirumbolo, A. (2020). Parents and children during the COVID-19 lockdown: The influence of parenting distress and parenting self-efficacy on children's emotional well-being. *Frontiers in Psychology*, 2584. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.584645>
- Morris, A. S., Criss, M. M., Silk, J. S., & Houlberg, B. J. (2017). The impact of parenting on emotion regulation during childhood and adolescence. *Child Development Perspectives*, 11(4), 233-238. <https://doi.org/10.1111/cdep.12238>
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361-388. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00389.x>
- Mutlu, K. (2022). 5-6 yaş çocuklarının mizaç özellikleri ile öz düzenleme becerileri arasındaki ilişkide ebeveyn ve öğretmen duygu sosyalleştirme davranışlarının aracı ve düzenleyici etkilerinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Karatay Üniversitesi, Konya.
- Myers, B. J., Mackintosh, V. H., Kuznetsova, M. I., Lotze, G. M., Best, A. M., & Ravindran, N. (2013). Relationship processes and resilience in children with incarcerated parents: III. Teasing, bullying, and emotion regulation in children of incarcerated

- mothers. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 78(3), 26–40. <https://doi.org/10.1111/mono.12019>
- Naglieri, J. A., Lebuffe, P.A. & Ross, K. M. (2013). Measuring Resilience in Children: From Theory to Practice. In S. Goldstein & R. B. Brooks (Ed.), *Handbook of resilience in children* (pp. 241-259). New York: Springer.
- Nicoli, I., Spinelli, M., Lionetti, F., Logrieco, M. G., & Fasolo, M. (2022). Protective and risk activities for emotional and behavioural well-being of children and adolescents during the COVID-19 lockdown. *Child: Care, Health and Development*, 48(6), 895-900. <https://doi.org/10.1111/cch.13003>
- Noroña-Zhou, A. N., & Tung, I. (2021). Developmental patterns of emotion regulation in toddlerhood: Examining predictors of change and long-term resilience. *Infant Mental Health Journal*, 42(1), 5-20. <https://doi.org/10.1002/imhj.21877>
- O'Connor, E., & McCartney, K. (2007). Examining teacher–child relationships and achievement as part of an ecological model of development. *American Educational Research Journal*, 44(2), 340-369. <https://doi.org/10.3102/00028312073021>
- Olsson, C. A., Bond, L., Burns, J. M., Vella-Brodrick, D. A., & Sawyer, S. M. (2003). Adolescent resilience: A concept analysis. *Journal of Adolescence*, 26(1), 1-11. [https://doi.org/10.1016/s0140-1971\(02\)00118-5](https://doi.org/10.1016/s0140-1971(02)00118-5)
- Orgilés, M., Morales, A., Delvecchio, E., Mazzeschi, C., & Espada, J. P. (2020). Immediate psychological effects of the COVID-19 quarantine in youth from Italy and Spain. *Frontiers in Psychology*, 11, 1-10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.579038>
- Osofsky, J. D., & Osofsky, H. J. (2018). Challenges in building child and family resilience after disasters. *Journal of Family Social Work*, 21(2), 115-128. <https://doi.org/10.1080/10522158.2018.1427644>
- Önder, A., Balaban Dağal, A. ve Bayındır, D. (2018). Okul öncesi dönem çocukların mizaç özellikleri ve annelerinin ebeveynlik stillerinin çocukların ego sağlık düzeyleri

üzerindeki yordayıcı etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 43(193), 79-90.

<http://dx.doi.org/10.15390/EB.2018.7044>

Öneren-Şendil, Ç. ve Tantekin-Erden, F. (2013). Peer preference: a way of evaluating social competence and behavioural well-being in early childhood. *Early Child Development and Care*, 184(2), 230-246. <https://doi.org/10.1080/03004430.2013.778254>

Özkan, K. (2019). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarda bağlanma ve anne-baba-çocuk ilişkisi* (Yüksek lisans tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Özkan, K. ve Bartan, M. (2020). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarda bağlanma ve anne-baba-çocuk ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 101-118. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.728923>

Özkan-Yıldız, F. ve Akman, B. (2021). Okul öncesi dönem için sosyal-duygusal kazanımlar ve yılmazlık ölçeğinin (Sears-Pre) geçerlik güvenirlik çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 74-86. <https://doi.org/10.38089/ekud.2021.48>

Özoğul, B. (2022). *Okul öncesi dönemde ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocukların psikolojik iyi oluşu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Özyürek, A. ve Çetinkaya, A. (2021). COVID-19 pandemi döneminde aile ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin incelenmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 96-106.

Parlak, A. G. (2020). *Ebeveyn bağlanma biçimi ile ebeveyn tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.

Patterson, J. M. (2002). Understanding family resilience. *Journal of clinical psychology*, 58(3), 233-246. <https://doi.org/10.1002/jclp.10019>

Pianta R. C. (1992). *Child-Parent Relationship Scale*. University of Virginia. Author.

- Pianta, R. C., Nimetz, S. L., & Bennett, E. (1997). Mother-child relationships, teacher-child relationships, and school outcomes in preschool and kindergarten. *Early childhood research quarterly*, 12(3), 263-280. [https://doi.org/10.1016/S0885-2006\(97\)90003-X](https://doi.org/10.1016/S0885-2006(97)90003-X)
- Polat, Ö. ve Göncü, H. B. (2021). Anasınıfına devam eden çocukların çaba gerektiren kontrolleriyle sosyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(46), 939-959. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.935557>
- Prime, H., Wade, M., & Browne, D. T. (2020). Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *American Psychologist*, 75(5), 631–643. <https://doi.org/10.1037/amp0000660>
- Prior, M., Sanson, A., & Oberklaid, F. (1989). The Australian temperament project. In Kohnstamm G. A., Bates J. E. & Rothbart M. K. (Ed.), *Temperament in childhood* (pp. 537–556). Wiley.
- Prior, M. (1999). Resilience and coping: The role of individual temperament. In E. Frydenberg (Ed.), *Learning to cope: Developing as a person in complex societies* (pp. 33–52). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/med:psych/9780198503187.003.0002>
- Prior, M., Smart, D., Sanson, A., & Oberklaid, F. (2000). Does shy-inhibited temperament in childhood lead to anxiety problems in adolescence? *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 39(4), 461- 468. <https://doi.org/10.1097/00004583-200004000-00015>
- Putnam, S. P., Sanson, A. V., & Rothbart, M. K. (2002). Child temperament and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Children and parenting* (pp. 255–277). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

- Raffaelli, M., Crockett, L. J., & Shen, Y. L. (2005). Developmental stability and change in self-regulation from childhood to adolescence. *The Journal of Genetic Psychology, 166*(1), 54-76. <https://doi.org/10.3200/GNTP.166.1.54-76>
- Raikes, H. A., & Thompson, R. A. (2005). Links between risk and attachment security: Models of influence. *Journal of Applied Developmental Psychology, 26*(4), 440–455. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2005.04.003>
- Ravitch, N. K. (2013). *Development and preliminary validation of the social-emotional assets and resiliency scale for preschool* (Doctorate Thesis). University of Oregon, Oregon.
- Ren, L., Garcia, A., Esteraich, J. M., Encinger, A. R., Helen, H., & Acar, I. H. (2019). Parent-Child Relationships and Preschoolers' Social-Emotional Functioning among Low-Income Families: The Moderating Role of Parental Nativity. *Infants and Young Children, 32*(2), 123-138. <http://dx.doi.org/10.1097/IYC.0000000000000138>
- Riley, J. R., & Masten, A. S. (2005). Resilience in context. In Peters R. D., Leadbeater, B., & McMahon, R. J. (Ed.), *Resilience in children, families, and communities* (pp. 13-25). Springer, Boston, MA.
- Rosa, E. M., & Tudge, J. (2013). Urie Bronfenbrenner's theory of human development: Its evolution from ecology to bioecology. *Journal of Family Theory & Review, 5*(4), 243-258. <https://doi.org/10.1111/jftr.12022>
- Rothbart, M. K. (1989). Temperament in childhood: A framework. In G. A. Kohnstamm, J. E. Bates, & M. K. Rothbart (Eds.), *Temperament in childhood* (pp. 59–73). John Wiley & Sons.
- Rothbart, M. K., & Bates, J. E. (1998). Temperament. In W. Damon & N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (pp. 105–176). John Wiley & Sons, Inc..

- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A., & Evans, D. E. (2000). Temperament and personality: origins and outcomes. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 78(1), 122. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.78.1.122>.
- Rothbart, M. K., Ahadi, S. A., Hershey, K. L., & Fisher, P. (2001). Investigations of temperament at three to seven years: the children's behavior questionnaire. *Child Development*, 72(5), 1394-1408. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00355>
- Rothbart, M. K. (2007). Temperament, development, and personality. *Current Directions In Psychological Science*, 16(4), 207-212. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2007.00505.x>
- Rothbart, M. K. (2012). Advances in temperament: History, concepts, and measures. In M. Zentner & R. L. Shiner (Eds.), *Handbook of temperament* (pp. 3–20). The Guilford Press.
- Rowe, F., & Stewart, D. (2009). Promoting connectedness through whole-school approaches: A qualitative study. *Health Education*, 109(5), 396–413. <https://doi.org/10.1108/09654280910984816>
- Rutter, M. (1985). Resilience in the face of adversity: Protective factors and resistance to psychiatric disorder. *The British journal of psychiatry*, 147(6), 598-611.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(3), 316-331. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025>
- Rutter, M. (1993). Resilience: some conceptual considerations. *Journal of Adolescent Health*, 14, 626-631. [https://doi.org/10.1016/1054-139X\(93\)90196-V](https://doi.org/10.1016/1054-139X(93)90196-V)
- Rutter, M. (2007). Resilience, competence, and coping. *Child Abuse & Neglect*, 31(3), 205–209. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.02.001>
- Sanson, A., Hemphill, A.S., & Smart, D. (2002). Temperament and social development. In Smith, P. K., & Hart. C. H. (Eds.), *Blackwell handbook of childhood social development* (pp. 97- 116). Oxford, UK: Blackwell Publishers.

- Sanson, A., Hemphill, A.S., & Smart, D. (2004). Connections between temperament and social development: A review. *Social Development*, 13(1), 142-170. <https://doi.org/10.1046/j.1467-9507.2004.00261.x>
- Saraç, S., Abanoz, T. ve Gülay Ogelman, H. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 2(3), 1-11. <https://doi.org/10.51503/gpd.847786>
- Sattler, K. M. P., & Font, S. A. (2018). Resilience in young children involved with child protective services. *Child Abuse and Neglect*, 75, 104–114. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.05.004>
- Saygı, D. (2011). *Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması ve anne-çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi: İstanbul örnekleme* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Saygı, D. ve Uyanık Balat, G. (2013). Anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 844-862.
- Schäfer, J. O., Naumann, E., Holmes, E. A., Tuschen-Caffier, B., & Samson, A. C. (2017). Emotion regulation strategies in depressive and anxiety symptoms in youth: A meta-analytic review. *Journal of Youth and Adolescence*, 46(2), 261-276. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0585-0>
- Schultz, D., Tharp-Taylor, S., Haviland, A., & Jaycox, L. (2009). The relationship between protective factors and outcomes for children investigated for maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 33(10), 684-698. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.04.004>
- Shorer, M., Swissa, O., Levavi, P., & Swissa, A. (2019). Parental playfulness and children's emotional regulation: The mediating role of parents' emotional regulation and the parent-child relationship. *Early Child Development and Care*, 191(2), 210-220. <https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1612385>

- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Seçkin Yayınları.
- Şepitçi Sarıbaş, M. ve Gültekin Akduman, G. (2019). 5-6 yaş çocuklarının öz-düzenleme becerilerinin incelenmesi. *Turkish Studies Educational Sciences*, 14(4), 1717-1741. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.22955>
- Sharma, S., Mustanski, B., Dick, D., Bolland, J., & Kertes, D. A. (2019). Protective Factors Buffer Life Stress and Behavioral Health Outcomes among High-Risk Youth. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 47(8), 1289–1301. <https://doi.org/10.1007/s10802-019-00515-8>
- Shields, A., & Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-agechildren: The development and validation of a new criterion Q-sort scale. *Developmental Psychology*, 33, 906–916. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.6.906>
- Slade, A. (1987). Quality of attachment and early symbolic play. *Developmental Psychology*, 23(1), 78. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.23.1.78>
- Smith, J., & Prior, M. (1995). Temperament and stress resilience in school-age children: A within-families study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 34(2), 168-179. <https://doi.org/10.1097/00004583-199502000-00012>
- Song, J. H., Miller, A. L., Leung, C. Y., Lumeng, J. C., & Rosenblum, K. L. (2018). Positive parenting moderates the association between temperament and self-regulation in low-income toddlers. *Journal of Child and Family Studies*, 27(7), 2354-2364. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1066-8>
- Spinelli, M., Lionetti, F., Setti, A., & Fasolo, M. (2021). Parenting stress during the Covid-19 outbreak: Socioeconomic and environmental risk factors and implications for children emotion regulation. *Family Process*, 60(2), 639-653. <https://doi.org/10.1111/famp.12601>

- Spinrad, T. L., Eisenberg, N., Gaertner, B., Popp, T., Smith, C. L., Kupfer, A., Greving, K., Liew, J., & Hofer, C. (2007). Relations of maternal socialization and toddlers' effortful control to children's adjustment and social competence. *Developmental Psychology*, 43(5), 1170–1186. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.5.1170>
- Sroufe, L. A., Carlson, E. A., Levy, A. K., & Egeland, B. (1999). Implications of attachment theory for developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 11(1), 1-13. <https://doi.org/10.1017/s0954579499001923>
- Stacy, P. D. (2008). Early Childhood Attachments as a protective factor: comparing resilient and non-resilient siblings. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 3(2), 49-65. https://doi.org/10.1300/J394v03n02_03
- Stifter, C. A. (2002). Individual differences in emotion regulation in infancy: A thematic collection. *Infancy*, 3(2), 129-132. https://doi.org/10.1207/S15327078IN0302_1
- Tabachnick, B.G., & Fidell, L. S. (2012). *Using multivariate statistic*. Pearson Education.
- Taner-Derman, M. (2013). Çocukların empati beceri düzeylerinin ailesel etmenlere göre belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(1), 1365-1382. https://doi.org/10.9761/jasss_588
- Taşfiliz, D. (2014). *How do care types and individual differences contribute to emotion understanding skills of children under the care of social services?*, (Master's Thesis). METU, Ankara.
- Thompson, R. A. (1990). Emotion and self-regulation. In R. A. Thompson (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation, 1988: Socioemotional development* (pp. 367-467). University of Nebraska Press.
- Thompson, R. A. (1991). Emotional regulation and emotional development. *Educational Psychology Review*, 3(4), 269-307. <https://doi.org/10.1007/BF01319934>

- Thompson, R. A. (2000). The legacy of early attachments. *Child Development*, 71(1), 145-152. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00128>
- Thompson, R. A. (2006). *The Development of the Person: Social Understanding, Relationships, Conscience, Self*. John Wiley & Sons, Inc.
- Thompson, R. A., & Goodvin, R. (2007). *Taming the tempest in the teapot*. Socioemotional development in the toddler years: Transitions and transformations.
- Thompson, R. A., & Lagattuta, K. H. (2006). *Blackwell handbook of early childhood development*. Blackwell Publishing.
- Thompson, R. A., & Meyer, S. (2007). The socialization of emotion regulation in the family. In J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 173-186). The Guilford.
- Thompson, R. (2021). Social and personality development in childhood. In R. Biswas-Diener & E. Diener (Ed.), *Noba textbook series: Psychology* (pp. 293-302). Champaign, DEF Publishers.
- Topçu Bilir, Z. ve Sop, A. (2021). Pandemi Döneminde Ebeveyn-Çocuk İlişkileri ve Çocuklarda Davranış Problemleri. *EJERCongress 2021 Bildiri Kitabı*, 1165-1172.
- Toran, M., Sak, R., Xu, Y., Şahin-Sak, İ. T., & Yu, Y. (2021). Parents and children during the COVID-19 quarantine process: Experiences from Turkey and China. *Journal of Early Childhood Research*, 19(1), 21-39. <https://doi.org/10.1177/1476718X20977583>
- Troy, A. S., & Mauss, I. B. (2011). Resilience in the face of stress: Emotion regulation as a protective factor. *Resilience and Mental Health: Challenges Across the Lifespan*, 1(2), 30-44. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511994791.004>
- Tugade, M. M., & Fredrickson, B. L. (2007). Regulation of positive emotions: Emotion regulation strategies that promote resilience. *Journal of Happiness Studies*, 8, 311-333. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9015-4>

- Tuzcuoğlu, N., Efe Azkeskin, K., İlçi Küsmüs, G., ve Cengiz, Ö. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile benlik algıları arasındaki ilişkisinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 607-623. <https://doi.org/10.21733/ibad.613920>
- Ural, G., Gültekin Akduman, G., ve Şepitçi Sarıbaş, M. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, (83), 323-342.
- Uzun, H. ve Baran, G. (2019). Babaların okul öncesi dönemdeki çocuklarıyla ilişkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(47), 47-60. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.518207>
- Uzun, H., Karaca, N. H., & Metin, Ş. (2021). Assesment of parent-child relationship in Covid-19 pandemic. *Children and Youth Services Review*, 120, 105748. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.105748>
- Wang, Z., & Deater-Deckard, K. (2013). Resilience in Gene–Environment Transactions. In S. Goldstein, & R. B. Brooks, (Ed.), *Handbook of resilience in children* (pp. 57-72). Springer.
- Wang, G., Zhang, Y., Zhao, J., Zhang, J., & Jiang, F (2020). Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak. *The Lancet*, 395, 10228, 945-947.
- Wang, M. T., Henry, D. A., Del Toro, J., Scanlon, C. L., & Schall, J. D. (2021). COVID-19 employment status, dyadic family relationships, and child psychological well-being. *Journal of Adolescent Health*, 69(5), 705-712. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2021.07.016>
- Weaver, M. S., & Wiener, L. (2020). Applying palliative care principles to communicate with children about COVID-19. *Journal of Pain and Symptom Management*, 60(1), 8-11. <https://doi.org/10.1016/j.jpainsymman.2020.03.020>

- Werner, E. E. (1995). Resilience in development. *Current Directions in Psychological Science*, 4(3), 81–85. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.ep10772327>
- Werner, E. E. (2000). *Protective Factors and individual resilience*. In Shonkoff, J. P., & Meisels, S. J. (Eds.), *Handbook of early childhood intervention* (115-132). Cambridge University Press.
- Werner, E. & Smith, R (2001). *Journeys from Childhood to Midlife: Risk, Resilience, and Recovery*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Williams, J. M., Greenleaf, A. T., Albert, T., & Barnes, E. F. (2014). Promoting Educational Resilience among African American Students at Risk of School Failure: The Role of School Counselors. *Journal of School Counseling*, 12(9),
- Wlodarczyk, O., Pawils, S., Metzner, F., Kriston, L., Klasen, F., & Ravens-Sieberer, U. (2017). Risk and protective factors for mental health problems in preschool-aged children: cross-sectional results of the BELLA preschool study. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 11(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s13034-017-0149-4>
- Wright, M. O. D., Masten, A. S., & Narayan, A. J. (2013). Resilience process in development: four waves of research on positive adaptation in the context of adversity. In S. Goldstein, & R. B. Brooks, (Eds.), *Handbook of resilience in children* (pp. 15-37). Springer.
- Wyman, P. A., Cowen, E. L., Work, W. C., & Parker, G. R. (1991). Developmental and family milieu correlates of resilience in urban children who have experienced major life stress. *American Journal of Community Psychology*, 19(3), 405-426.
- Xie, X., Xue, Q., Zhou, Y., Zhu, K., Liu, Q., Zhang, J., & Song, R. (2020). Mental health status among children in home confinement during the coronavirus disease 2019 outbreak in Hubei Province, China. *JAMA Pediatrics*, 174(9), 898-900. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2020.1619>

- Yağmurlu, B., Sanson, A. ve Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yagmurlu, B., & Sanson, A. (2009). The role of child temperament, parenting and culture in the development of prosocial behaviors. *Australian Journal of Psychology*, 61, 77–88. <https://doi.org/10.1080/00049530802001338>
- Yagmurlu, B., & Altan, O. (2010). Maternal socialization and child temperament as predictors of emotion regulation in Turkish preschoolers. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 19(3), 275-296. <https://doi.org/10.1002/icd.646>
- Yates, T. M., & Masten, A. S. (2004). *What works? Building resilience: Effective strategies for child care services*. Ilford, England: Barnardo's.
- Yates, T. M., Egeland, B., & Sroufe, L. A. (2003). *Rethinking resilience: A developmental process perspective*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511615788.012>
- Yates, T. M., Tyrell, F. A., & Masten, A. S. (2015). *Positive psychology in practice: Promoting human flourishing in work, health, education, and everyday life*. Wiley.
- Yavaşlar, Y. (2016). *Empathy skills in middle childhood: the role of child's temperament, parenting practices, and mother's empathy* (Master's Thesis). METU, Ankara.
- Yeşilyurt, S. ve Çapraz, C. (2018). Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 251-264. <https://doi.org/10.17556/erziefd.297741>
- Yoleri, S. (2014). The role of child's temperament predictor on preschool social competence. *Creative Education*, 5(13), 1160-1169. <https://doi.org/10.4236/ce.2014.513131>

- Yoleri, S. (2020). Factors affecting level of children resilience and teachers' opinions about resilience. *International Journal of Assessment Tools in Education*, 7(3), 361-378. <https://doi.org/10.21449/ijate.780247>
- Yoon, S., Pei, F., Benavides, J. L., Ploss, A., Logan, J., & Hamby, S. (2022). The Long-Term Effects of Early Childhood Resilience Profiles on School Outcomes among Children in the Child Welfare System. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(10), 5987. <https://doi.org/10.3390/ijerph19105987>
- Yule, K. (2017). *Caregivers' role in fostering resilience in preschoolers* (Master's Thesis). Marquette University, Milwaukee. <https://core.ac.uk/download/pdf/213067212.pdf>
- Yule, K., Houston, J., & Grych, J. (2019). Resilience in children exposed to violence: A meta-analysis of protective factors across ecological contexts. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 22(3), 406-431. <https://doi.org/10.1007/s10567-019-00293-1>
- Zhang, J., Wu, Y., Qu, G., Wang, L., Wu, W., Tang, X., Liu, H., Chen, X., Zhao, T., Xuan, K., & Sun, Y. (2021). The relationship between psychological resilience and emotion regulation among preschool left-behind children in rural China. *Psychology, Health & Medicine*, 26(5), 595-606. <https://doi.org/10.1080/13548506.2020.1849748>
- Zhang, R., Lu, Y., & Du, H. (2022). Vulnerability and resilience in the wake of COVID-19: family resources and children's well-being in China. *Chinese Sociological Review*, 54(1), 27-61. <https://doi.org/10.1080/21620555.2021.1913721>
- Zhou, M., Zhang, X., & Qu, J. (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19): a clinical update. *Front. Med.*, 14(2), 126-135. <https://doi.org/10.1007/s11684-020-0767-8>

EK-A: Ölçme Araçlarının Kullanımı İçin İzin Yazışmaları

kısa mizaç ölçeği ve duygu düzenleme ölçeği hk. Gelen Kutusu x

Feyza Özkan Yıldız
Alıcı: bselcuk

24 Şub 2021 00:06

Merhaba Sayın Bilge Hocam. Ben Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi okul öncesi eğitimi anabilim dalı araştırma görevlisi Feyza Özkan Yıldız. Aynı zamanda Hacettepe Üniversitesi okul öncesi eğitimi anabilim dalında doktora eğitime devam etmekteyim.
Bilge Hocam doktora tezimde "Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği" ve "Duygu Düzenleme Ölçeği (Ebeveyn Formu)" ölçeklerinizi kullanmak istiyorum. Ölçekleri kullanmak için izninizi alabilir miyim?

İyi çalışmalar dilerim.
Saygılarımla.

Bilge Selçuk
Alıcı: Başak, ben

24 Şub 2021 12:35

Feyza Hanım merhaba,
Tabii, ölçekleri araştırmanızda kullanabilirsiniz. Ölçekler sizde yoksa bu emailde cc'd eolan Başak Karsıgıl'den isterseniz memnun olurum.
Başarılar diliyorum.
Ayşe Bilge Selçuk

çocuk ana-baba ilişki ölçeği hk. Gelen Kutusu x

Feyza Özkan Yıldız
Alıcı: ege

24 Şub 2021 Çar 00:30

Merhaba Ege Hocam,
Nasılsınız? Doktora tezimde "Çocuk Ana-Baba İlişki Ölçeği" ni kullanmak istiyorum. Ölçeği kullanmak için izninizi alabilir miyim?

Saygılarımla.

Arş. Gör. Feyza ÖZKAN YILDIZ

ege akgun
Alıcı: ben

24 Şub 2021 Çar 10:38

Merhaba Feyza,
Çocuk anababa ilişki ölçeğini tezinizde kullanmanızda sakınca yoktur.
Ölçeği ve ölçeği tanıtan bilgiler ve kaynak gösterimi için ilgili makaleyi ekte gönderiyorum.
Ayrıca ekte yer alan izin formunu imzalayarak mail ekinde bana göndermenizi rica ediyorum.

Çalışmanızda başarılar dilerim.
Ege Akgün

Feyza Özkan Yıldız
Alıc: sevgi.atabay ▾ 24 Şub 2021 Çar 00:34 ☆ ↶ ⋮

Sevgi Hocam Merhaba,

Merhaba Sayın Bilge Hocam. Ben Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi okul öncesi eğitimi anabilim dalı araştırma görevlisi Feyza Özkan Yıldız. Aynı zamanda Hacettepe Üniversitesi okul öncesi eğitimi anabilim dalında doktora eğitimime devam etmekteyim.

Hocam doktora tezimde uyarladığınız DECA ölçeğinin "bağlanma" alt boyutunu kullanmak istiyorum. Ölçeği kullanmak için izninizi alabilir miyim?

İyi çalışmalar dilerim.

--

Sevgi Atabay
Alıc: ben ▾ 24 Şub 2021 Çar 20:01 ☆ ↶ ⋮

Merhaba Feyza ÖZKAN YILDIZ,

DECA-P2 Ölçeğinin alt boyutu olan bağlanma boyutunu kullanabilirsiniz. Fakat öncelikle ölçeğin orijinal sahibi olan <https://centerforresilientchildren.org/treachool/assessments-resources/the-devereux-early-childhood-assessment-preschool-program-second-edition/> linkinden ilgili kişiye ya da sdamico@devereux.org 'a benim ismimi vererek geçerlik ve güvenilirliğini yaptığım çalışma ile ilgili izin istemelisin. Ölçeği ne kadar süre ile kullanacağını, kaç kişi üzerinde uygulayacağını vb. gibi kısa bilgilerle kullanim izni aldıktan sonra sana gerekli bilgileri gönderirim.

İyi çalışmalar dilerim.
Sevgi ATABAY DEMİR

about deca-P2 Gelen Kutusu x

Feyza Özkan Yıldız
Alıc: sdamico ▾ 5 Mar 2021 21:55 ☆ ↶ ⋮

Hello, My name is Feyza ÖZKAN-YILDIZ. I'm writing you from Turkey. I'm a research assistant at Karamanoğlu Mehmetbey University and I'm a PhD student at Hacettepe University Early Childhood Department. I will examine the factors that affect resilience in my doctoral thesis. In this context, I would like to put forward the predictors of temperament, attachment and emotion regulation variables on resilience. In this context, I need a scale that evaluates the attachment of children. I want to use the attachment sub-dimension of the DECA-P2 scale. In Turkey, Ms. Atabay made the adaptation of DECA-P2. She stated that she can send the scale to me with the usage permission. I want your permission to use DECA-P2.

Sincerely,

Susan Damico
Alıc: ben ▾ 5 Mar 2021 22:42 ☆ ↶ ⋮

🗨️ Dili algıla ▾ > Türkçe ▾ İletiyi çevir İngilizce için kapat x

Thank you for your email. Can you confirm if you are requesting to use all of the 38 items on the DECA-P2 or a subset of the attachment items only? Thank you,

Susan

Feyza Özkan Yıldız
Alıc: Susan ▾ 6 Mar 2021 21:29 ☆ ↶ ⋮

Dear Susan,

Thank for your answer. I want to use only the attachment sub-dimension.

Sincerely,

Susan Damico 5 Mar 2021 Cum, 22:42 tarihinde şunu yazdı:

Susan Damico
Alıc: ben ▾ 7 Mar 2021 23:02 ☆ ↶ ⋮

🗨️ Dili algıla ▾ > Türkçe ▾ İletiyi çevir İngilizce için kapat x

You have our permission to use the attachment sub-scale items. Susan

EK-B: Ölçme Araçlarının Geçerlik-Güvenirlik Bulguları

Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği'nin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

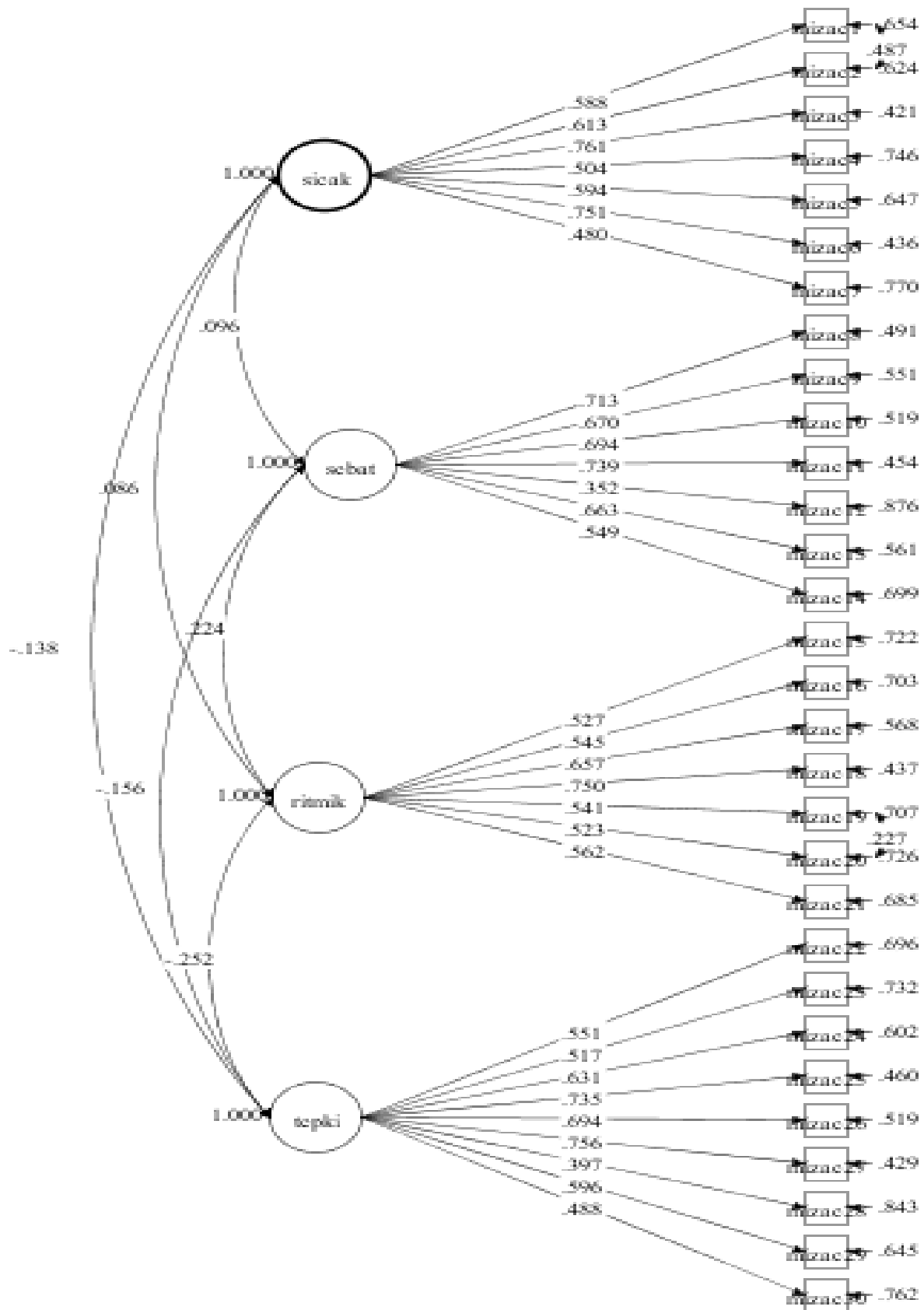
Model Uyum İndeksleri ve İlgili Kestirimleri

Model İndeksleri	Kestirim Değerleri
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	0.042 (0.036-0.048)
X^2/sd	630.424 / 397
Comparative Fit Index (CFI)	0.91
Tucker- Lewis Index (TLI)	0.90
Standardized Root Mean Square (SRMR)	0.06

Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği Maddelerine İlişkin Standartlaştırılmış Yol

Katsayıları ve Hata Varyansları

Boyutlar	Maddeler	Standart Kestirimler	Hata Varyansı	Açıklanan Varyans	Çift Yönlü p Değeri	Cronbach Alpha
Sıcakkanlılık/Utangaçlık	M1	0.588	0.654	0.35	0.00	.81
	M2	0.613	0.624	0.38	0.00	
	M3	0.761	0.421	0.58	0.00	
	M4	0.504	0.746	0.25	0.00	
	M5	0.594	0.647	0.35	0.00	
	M6	0.751	0.436	0.56	0.00	
	M7	0.480	0.770	0.23	0.00	
Sebatkarlık	M8	0.713	0.491	0.51	0.00	.82
	M9	0.670	0.551	0.45	0.00	
	M10	0.694	0.519	0.48	0.00	
	M11	0.739	0.454	0.55	0.00	
	M12	0.352	0.876	0.12	0.00	
	M13	0.663	0.561	0.44	0.00	
	M14	0.549	0.699	0.30	0.00	
Ritmiklik	M15	0.527	0.722	0.28	0.00	.79
	M16	0.545	0.703	0.30	0.00	
	M17	0.657	0.568	0.43	0.00	
	M18	0.750	0.437	0.56	0.00	
	M19	0.541	0.707	0.29	0.00	
	M20	0.523	0.726	0.27	0.00	
	M21	0.562	0.685	0.31	0.00	
Tepkisellik	M22	0.551	0.696	0.30	0.00	.83
	M23	0.517	0.732	0.27	0.00	
	M24	0.631	0.602	0.40	0.00	
	M25	0.735	0.460	0.54	0.00	
	M26	0.694	0.519	0.48	0.00	
	M27	0.756	0.429	0.57	0.00	
	M28	0.397	0.843	0.18	0.00	
	M29	0.596	0.645	0.35	0.00	
	M30	0.488	0.762	0.24	0.00	

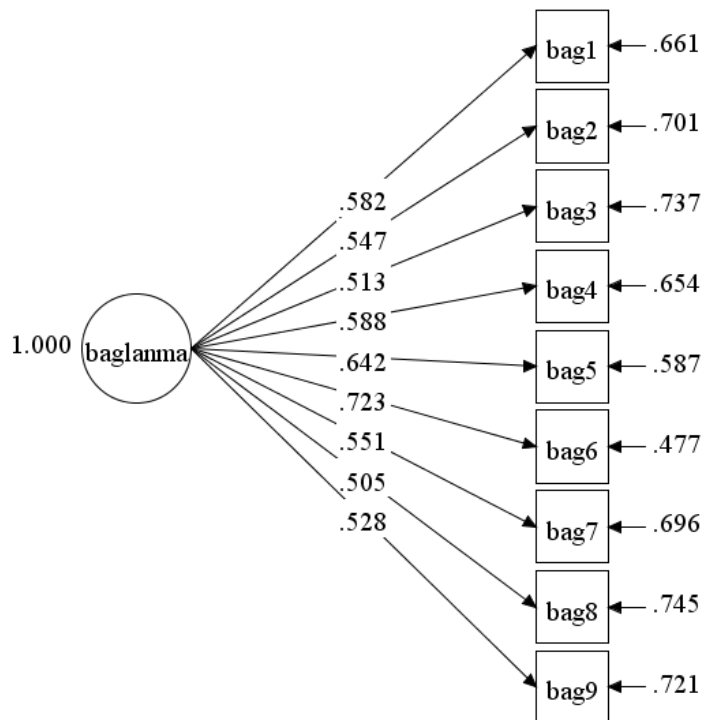
DECA (Devereux Erken Çocukluk Değerlendirmesi) Ölçeği Bağlanma Alt Boyutu'nun Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Model Uyum İndeksleri ve İlgili Kestirimleri

Model İndeksleri	Kestirim Değerleri
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	0.067 (0.047-0.088)
χ^2/sd	67.312 / 27
Comparative Fit Index (CFI)	0.92
Tucker- Lewis Index (TLI)	0.90
Standardized Root Mean Square (SRMR)	0.05

Maddelere İlişkin Standartlaştırılmış Yol Katsayıları ve Hata Varyansları

Boyutlar	Maddeler	Standart Kestirimler	Hata Varyansı	Açıklanan Varyans	Çift Yönlü p Değeri	Cronbach Alpha
Bağlanma	M1	0.582	0.661	0.34	0.00	.81
	M2	0.547	0.701	0.30	0.00	
	M3	0.513	0.737	0.26	0.00	
	M4	0.588	0.654	0.35	0.00	
	M5	0.642	0.587	0.41	0.00	
	M6	0.723	0.477	0.52	0.00	
	M7	0.551	0.696	0.30	0.00	
	M8	0.505	0.745	0.25	0.00	
	M9	0.528	0.721	0.28	0.00	

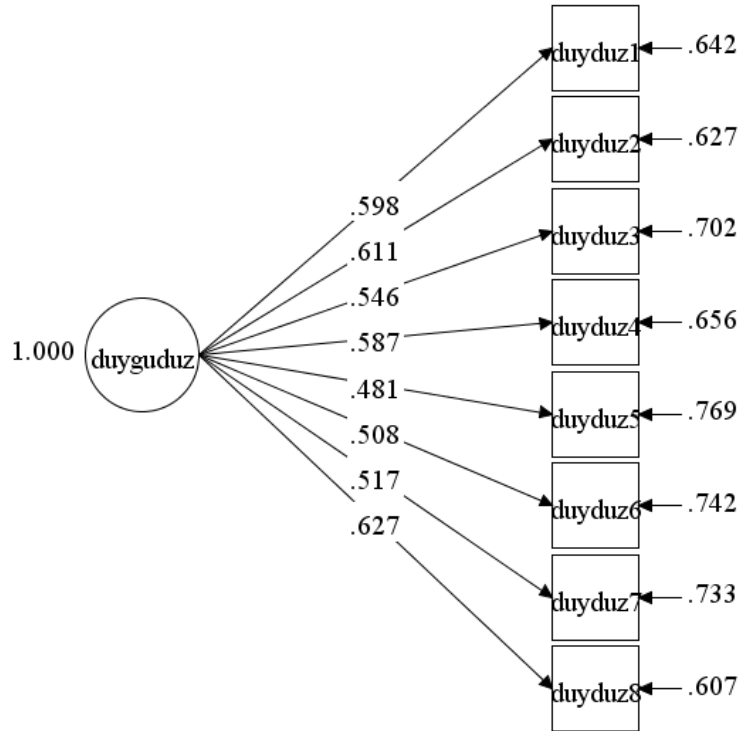
Duygu Düzenleme  leği'nin Duygu Düzenleme-Kontrol Alt Boyutu Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Model Uyum İndeksleri ve İlgili Kestirimleri

Model İndeksleri	Kestirim Değerleri
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	.061 (.036-.085)
X ² /sd	44.178/20
Comparative Fit Index (CFI)	.95
Tucker- Lewis Index (TLI)	.92
Standardized Root Mean Square (SRMR)	.04

Maddelere İlişkin Standartlaştırılmış Yol Katsayıları ve Hata Varyansları

Boyutlar	Maddeler	Standart Kestirimler	Hata Varyansı	Açıklanan Varyans	ift Y �nl � Değeri	Cronbach Alpha
Duygu Düzenleme-Kontrol	M1	0.598	0.642	0.36	0.00	.78
	M2	0.611	0.627	0.37	0.00	
	M3	0.546	0.702	0.30	0.00	
	M4	0.587	0.656	0.34	0.00	
	M5	0.481	0.769	0.23	0.00	
	M6	0.508	0.742	0.26	0.00	
	M7	0.517	0.733	0.27	0.00	
	M8	0.627	0.607	0.39	0.00	

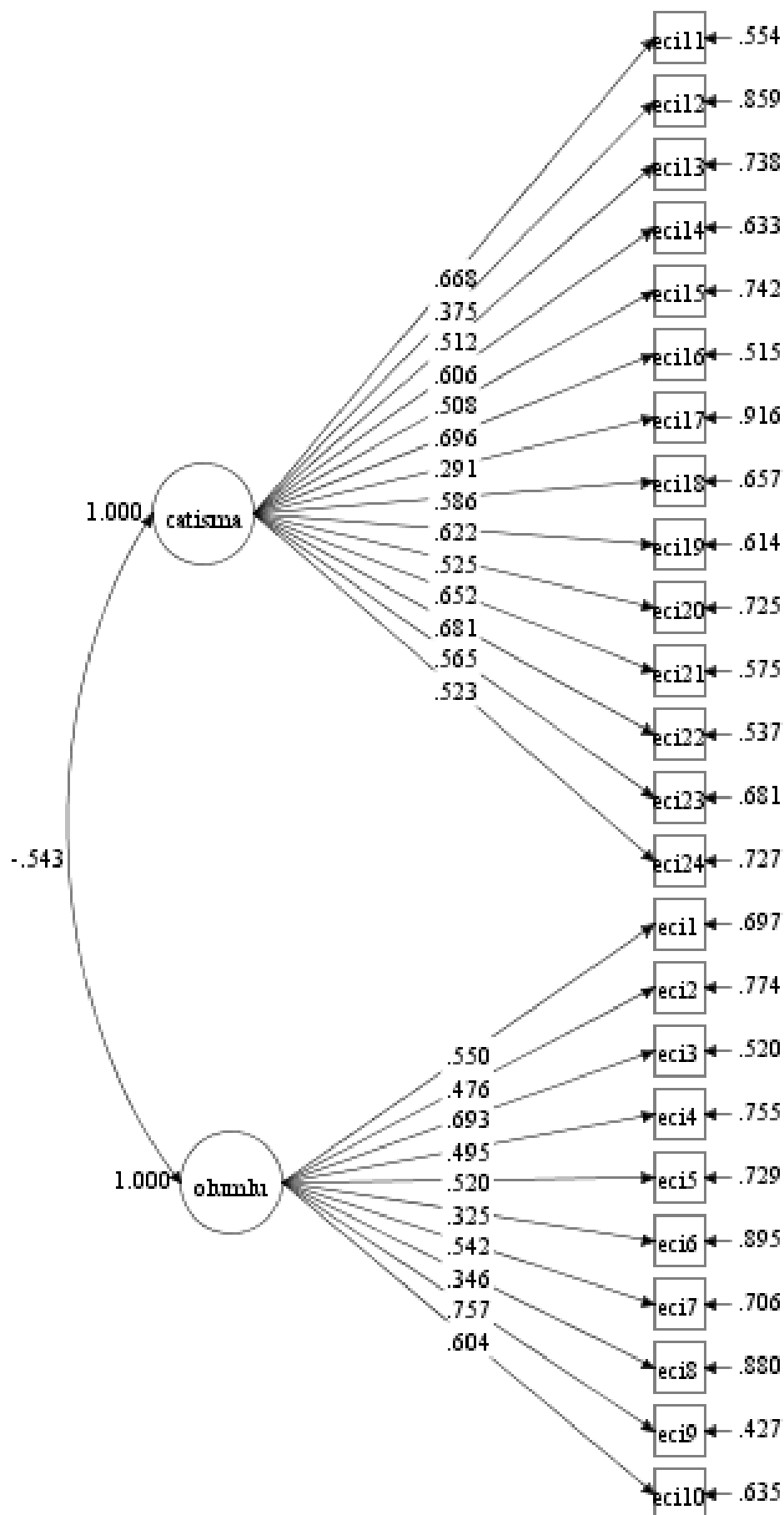
Çocuk-Ana Baba İlişki Ölçeği'nin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Model Uyum İndeksleri ve İlgili Kestirimleri

Model İndeksleri	Kestirim Değerleri
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	.044 (0.036-0.051)
X ² /sd	410.944 / 251
Comparative Fit Index (CFI)	0.91
Tucker- Lewis Index (TLI)	0.90
Standardized Root Mean Square (SRMR)	0.06

Maddelere İlişkin Standartlaştırılmış Yol Katsayıları ve Hata Varyansları

Boyutlar	Maddeler	Standart Kestirimler	Hata Varyansı	Açıklanan Varyans	Çift Yönlü p Değeri	Cronbach Alpha
Olumlu İlişki	M1	0.550	0.697	0.30	0.00	.78
	M2	0.476	0.774	0.23	0.00	
	M3	0.693	0.520	0.48	0.00	
	M4	0.495	0.755	0.24	0.00	
	M5	0.520	0.729	0.27	0.00	
	M6	0.325	0.895	0.10	0.00	
	M7	0.542	0.706	0.29	0.00	
	M8	0.346	0.880	0.12	0.00	
	M9	0.757	0.427	0.57	0.00	
	M10	0.604	0.635	0.36	0.00	
Çatışma	M11	0.668	0.554	0.45	0.000	.85
	M12	0.375	0.859	0.14	0.000	
	M13	0.512	0.738	0.26	0.000	
	M14	0.606	0.633	0.37	0.000	
	M15	0.508	0.742	0.26	0.000	
	M16	0.696	0.515	0.48	0.000	
	M17	0.291	0.916	0.08	0.000	
	M18	0.586	0.657	0.34	0.000	
	M19	0.622	0.614	0.39	0.000	
	M20	0.525	0.725	0.27	0.000	
	M21	0.652	0.575	0.42	0.000	
	M22	0.681	0.537	0.46	0.000	
	M23	0.565	0.681	0.32	0.000	
	M24	0.523	0.727	0.27	0.000	

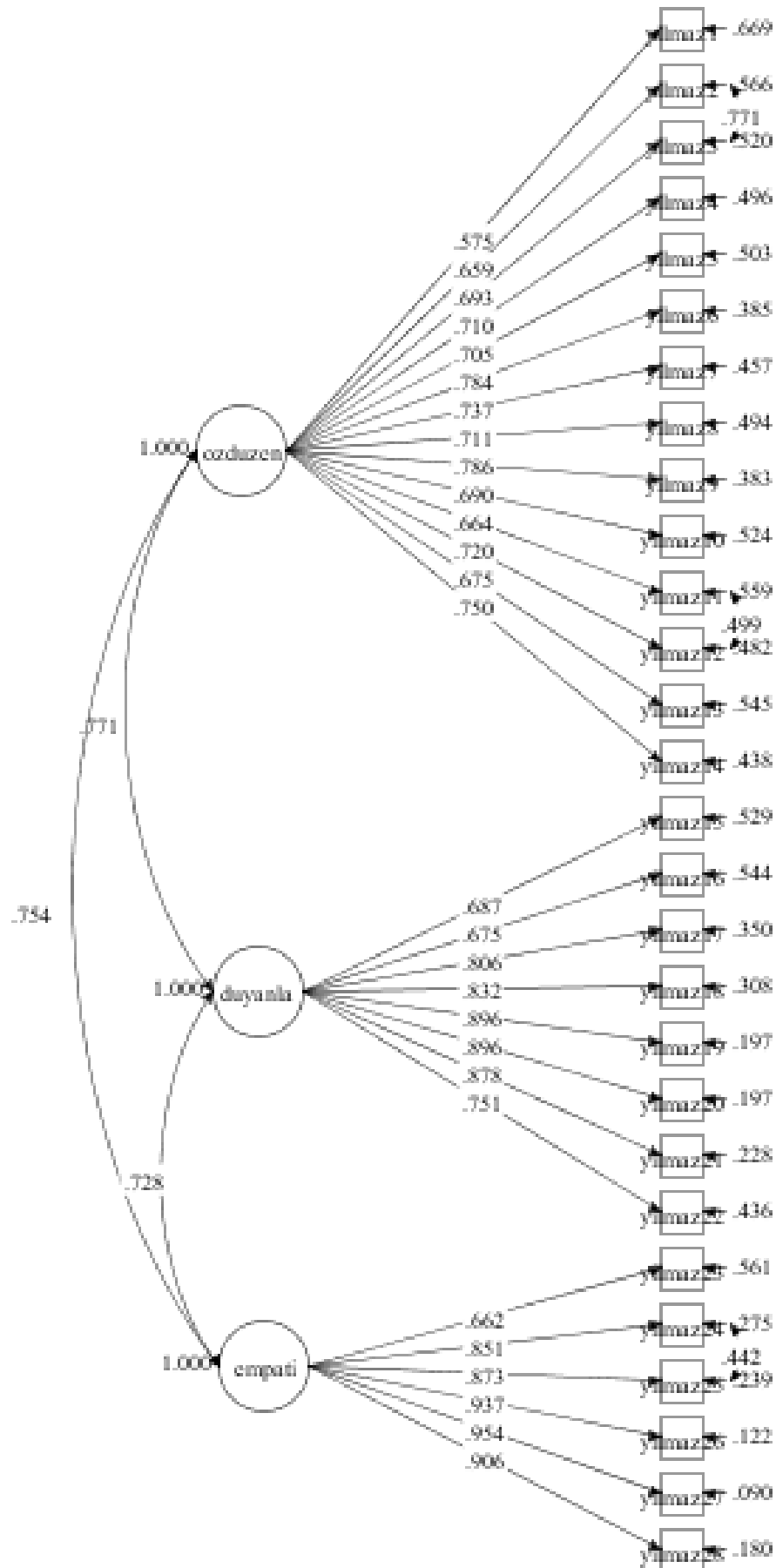
Sosyal Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği Yapı Geçerliğine Ait Bulgular

Model Uyum İndeksleri ve İlgili kestirimleri

Model İndeksleri	Kestirim Değerleri
Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	0.069 (0.063-0.075)
χ^2/sd	885.076/344
Comparative Fit Index (CFI)	0.91
Tucker- Lewis Index (TLI)	0.90
Standardized Root Mean Square (SRMR)	0.06

Maddelere İlişkin Standartlaştırılmış Yol Katsayıları ve Hata Varyansları

Boyutlar	Maddeler	Standart Kestirimler	Hata Varyansı	Açıklanan Varyans	Çift Yönlü p Değeri	Cronbach Alpha
Öz- düzenleme/Sosyal Yeterlilik	M1	0.575	0.669	0.33	0.00	.93
	M2	0.659	0.566	0.43	0.00	
	M3	0.693	0.520	0.48	0.00	
	M4	0.710	0.496	0.50	0.00	
	M5	0.705	0.503	0.50	0.00	
	M6	0.784	0.385	0.61	0.00	
	M7	0.737	0.457	0.54	0.00	
	M8	0.711	0.494	0.50	0.00	
	M9	0.786	0.383	0.61	0.00	
	M10	0.690	0.524	0.48	0.00	
	M11	0.664	0.559	0.44	0.00	
	M12	0.720	0.482	0.52	0.00	
	M13	0.675	0.545	0.45	0.00	
	M14	0.750	0.438	0.57	0.00	
Duyguları Anlama/Açıklama	M15	0.687	0.529	0.47	0.000	.94
	M16	0.675	0.544	0.46	0.000	
	M17	0.806	0.350	0.65	0.000	
	M18	0.832	0.308	0.69	0.000	
	M19	0.896	0.197	0.80	0.000	
	M20	0.896	0.197	0.80	0.000	
	M21	0.878	0.228	0.77	0.000	
	M22	0.751	0.436	0.56	0.000	
Empati/Sorumluluk	M23	0.662	0.561	0.44	0.000	.95
	M24	0.851	0.275	0.72	0.000	
	M25	0.873	0.239	0.76	0.000	
	M26	0.937	0.122	0.88	0.000	
	M27	0.954	0.090	0.91	0.000	
	M28	0.906	0.180	0.82	0.000	

EK-C: Öğretmen/Ebeveyn Gönüllü Katılım Formu

Sayın Öğretmenim/Anne-Babalar,

Sizi Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde Prof. Dr. Berrin AKMAN danışmanlığında Arş. Gör. Feyza ÖZKAN YILDIZ'ın doktora tez çalışması kapsamında yürütülen "Covid-19 Pandemisinde 48-72 Ay Çocukların Ebeveynleri ile İlişkileri ve Yılmazlık Özelliklerinin İncelenmesi" isimli araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırma kapsamında pandemi döneminde okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlık düzeylerinin bireysel ve ailesel faktörler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. **Söz konusu araştırmanın yapılması için gerekli olan H.Ü. Etik Komisyonundan ilgili izinler alınmıştır.** Araştırma uygulaması anket şeklindedir. Araştırmada sizden öğrencinizin/çocuğunuzun sosyal-duygusal gelişimi ve yılmazlığı hakkında ölçeklerin eksiksiz ve tarafsız bir şekilde doldurulması beklenmektedir.

Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**. Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, **çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına sahipsiniz**. Bu durumun katılımcı için herhangi bir yaptırım olmayacaktır.

Araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla **bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya aşağıdaki iletişim bilgilerinden ulaşabilirsiniz**.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı öğretmen/ebeveynin:

Adı-Soyadı:

İmzası:

İletişim Bilgileri:

e-posta:

Telefon:

Araştırmacılar

Prof. Dr. Berrin Akman

Hacettepe Üniversitesi

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

Arş. Gör. Feyza Özkan Yıldız

Hacettepe Üniversitesi

Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

EK-Ç: Veli Onam Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "Covid-19 Pandemisinde 48-72 Ay Çocukların Ebeveynleri ile İlişkileri ve Yılmazlık Özelliklerinin İncelenmesi" adıyla, Prof. Dr. Berrin AKMAN danışmanlığında Arş. Gör. Feyza ÖZKAN-YILDIZ tarafından yürütülen doktora tezidir. Bu araştırmanın amacı pandemi döneminde okul öncesi dönem çocuklarının yılmazlıklarını yordayan değişkenlerin incelenmesidir. Söz konusu araştırmanın yapılması için gerekli olan H.Ü. Etik Komisyonundan, İl Milli Eğitim Müdürlüğünden ve okulunuzun müdürlüğünden ilgili izinler alınmıştır. Araştırmanın 24.05.2021/31.12.2021 tarihleri arasında devam etmesi planlanmaktadır.

Araştırma Uygulaması: Anket şeklindedir.

Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı tamamen sizin isteğinize bağlıdır, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda çocukların okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilenmeyecektir.

Çalışma kapsamında çocuğunuzun öğretmeninden ve siz ebeveynlerden çocuğunuzun sosyal-duygusal gelişimi ve yılmazlığına yönelik yanıtlaması beklenen bazı sorular olacaktır. Çalışma kapsamında elde edilecek olan tüm veriler, kimlik bilgileri bulundurulmaksızın gizli tutulacak ve yalnızca akademik/bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır ve ne çocuğunuz ne de sizler için hiçbir risk içermemektedir. Sizin bilginiz ve onayınız ve çocuğunuzun gönüllülüğü dışında çalışmada herhangi bir işlem gerçekleştirilmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz.

Saygılarımızla.

Araştırmacılar

Prof. Dr. Berrin Akman
Hacettepe Üniversitesi
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

Arş. Gör. Feyza Özkan Yıldız
Hacettepe Üniversitesi
Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı

Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya
katılmasına izin veriyorum.

(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

Tarih : .../.../.....

EK-D: Araştırma Etik Komisyonu Onay Bildirimi ve MEB İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-900-00001546599
Konu : Feyza ÖZKAN YILDIZ (Etik Komisyon İzni)

19.04.2021

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜŞÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 25.03.2021 tarihli ve E-51944218-900-00001513500 sayılı yazı.

Enstitünüz Temel Eğitimi Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Doktora programı öğrencisi Feyza ÖZKAN YILDIZ'ın Prof. Dr. Berrin AKMAN danışmanlığında yürüttüğü "Pandemi Döneminde Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Yılmazlık Düzeylerinin Bireysel ve Ailesel Faktörler Açısından İncelenmesi" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 13 Nisan 2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-83688308-605.99-25636196
Konu : Araştırma İzni (Feyza ÖZKAN YILDIZ)

27.05.2021

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 29/04/2021 tarihli ve E-51944218-300-00001559883 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Feyza ÖZKAN YILDIZ'ın "Pandemi Döneminde Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Yılmazlık Düzeylerinin Bireysel ve Ailesel Faktörler Açısından İncelenmesi" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmamız; Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarında görevli öğretmenler, bu kurumlarda eğitim gören öğrenciler ile öğrencilerin velilerine eğitim gören öğrencilere eğitim öğretimi aksatmamak ve ilgi (a) Genelgede belirtilen açıklamalara uyulması kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmemektedir. Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmaların 2020-2021 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlanması zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmaların 2020-2021 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğünüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçlarının kullanılması, elde edilecek kişisel verilerin gizliliği hususuna dikkat edilmesi ve araştırma sonucunun çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde CD ortamında bir nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçene tebliğini arz ederim.

Seyit Ali BÜYÜK
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Veli Onam Formu (2 Sayfa)
- 2-Çocuklar İçin Kasa Mizaç Ölçeği (3 Sayfa)
- 3-Duygu Düzeyleme Ölçeği (2 Sayfa)
- 4-Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği (2 Sayfa)
- 5-Sosyal-Duygusal Kazanımlar ve Yılmazlık Ölçeği (3 Sayfa)
- 6-Öğretmen Gönüllü Katılım Formu (2 Sayfa)
- 7-Ebeveyn Gönüllü Katılım Formu (2 Sayfa)
- 8-Genelge (3 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Akıncı Mah. Demirtaş Sok. No:4 Karatay/KONYA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.meb.gov.tr/meb-ebys>

İlgi için: Akıncı Mah. KAYNAK

Tel/Fax No : 0 (332) 353 30 50

Ünvan : Şef

E-Posta : akincimah.kaynak@meb.gov.tr

İnternet Adresi : <http://konya.meb.gov.tr>

Faks:3323515940

Kep Adresi : mebg@ml.kap.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://www.konya.meb.gov.tr/adresimiz> 5+76-8881-320C-8141-4753 kodu ile teyit edilebilir.

EK-E: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- * tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- * görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- * başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- * atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- * kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- * bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

...../...../.....

(İmza)

Feyza ÖZKAN YILDIZ

EK-F: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

19/01/2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Covid-19 Pandemisinde 48-72 Ay Çocukların Ebeveynleri ile İlişkileri ve Yılmazlık Özelliklerinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
19/01/2023	182	270,792	25/11/2022	%14	1995284079

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: FEYZA ÖZKAN YILDIZ

Öğrenci No.: N15241499

Ana Bilim Dalı: İlköğretim

İmza

Programı: Okul Öncesi Eğitimi

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Berrin AKMAN

EK-G: Thesis/Dissertation Originality Report

19/01/2023

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Primary Education

Thesis Title: The Examination of 48-74 Month Old Childrens' Relationships With Their Parents and Resilience Characteristics During The Covid-19 Pandemic

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
19/01/2023	182	270,792	25/11/2022	%14	1995284079

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: FEYZA ÖZKAN YILDIZ

Student No.: N15241499

Department: Department of Primary Education

Program: Early Childhood Education

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. Berrin AKMAN

EK-H: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

..... / /

(imza)

Feyza ÖZKAN YILDIZ

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezinerişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir
*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

